

NBP

Narodowy Bank Polski

Maj 2018 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r.

Maj 2018 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r.

Opracował: DSP

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	14
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	15
2. Systemy płatności	18
2.1.1. System SORBNET2	18
2.1.2. System TARGET2-NBP	24
2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP	31
2.2. Systemy płatności detalicznych	32
2.2.1. System Elixir	32
2.2.2. System Euro Elixir	34
2.2.3. System Express Elixir	38
2.2.4. System BlueCash	42
2.2.5. System BLIK	46
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	53
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	56
3.1. Grupa KDPW	56
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	56
3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych	58
3.2. System SKARBNET4	61
3.3. IRGiT SRF	62
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	63
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	63
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	64
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	65
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	67
4.2. Bankomaty	70
4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	75
4.4. Punkty <i>cash back</i>	81
5. Rachunki bankowe	85
5.1. Rachunki bankowe	85
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	87
5.2.1. Polecenie przelewu	88
5.2.2. Polecenie zapłaty	88
5.2.3. Karty płatnicze	89
5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze	99
5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych	100
5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych	100

5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa	101
5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	102
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	109
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	113
7.1. Zagadnienia prawne	113
7.1.1. Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów w sprawie wykazu usług reprezentatywnych, powiązanych z rachunkiem płatniczym	113
7.1.2. Prace nad regulacyjnymi standardami technicznymi dotyczącymi uwierzytelniania i komunikacji, o których mowa w art. 98 dyrektywy PSD2	114
7.1.3. Projekt ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (implementacja PSD2)	116
7.1.4. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)	118
7.1.5. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. <i>central counterparties</i> , CCP)	119
7.1.6. Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych	120
7.1.7. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych	121
7.1.8. Projekt ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	123
7.1.9. Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia	124
7.1.10. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw	125
7.2. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	127
7.2.1. Realizacja rządowego programu „Od papierowej do cyfrowej Polski”	127
7.2.2. Wdrożenie płatności bezgotówkowych mandatów	129
7.2.3. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	129
7.2.4. Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego	130
7.2.5. Kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”	130
7.3. Działania na rzecz SEPA	131
7.3.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	131
7.3.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	131
7.4. Działania w Zespole roboczym ds. innowacji finansowych (FinTech)	132
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	134
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	134
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	134
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	135

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych	135
8.4.1. Wydawanie opinii	135
8.4.2. Prace związane z przygotowaniem oceny systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonego przez NBP	136
8.4.3. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.	136
8.5. Bezpieczeństwo i odporność cybernetyczna infrastruktury rynku finansowego	137
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	138
9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim	138
9.2. Badanie czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski	138
9.3. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności”	140
9.4. Badanie pt. „Rynek płatności detalicznych w Polsce. Zasięg akceptacji – Wolumeny transakcji – Szanse dla innowacji”	142
Wykaz stosowanych skrótów	145
Spis schematów	147
Spis wykresów	148
Spis tabel	152

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r.”, zwanej dalej „Oceną”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2017 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec grudnia 2017 r.

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w II połowie 2017 r. zdarzeń należy wymienić:

- osiągnięcie przez NBP gotowości do świadczenia usługi autokolateralizacji w euro w ramach platformy TARGET2-Securities z dniem 18 września 2017 r.
- wejście w życie, z dniem 2 września 2017 r., ustawy z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia², której celem było wprowadzenie ugodnień w zakresie sposobu uiszczania grzywny nałożonej w drodze mandatu karnego przez wprowadzenie formy bezgotówkowej i wykorzystanie w tym celu karty płatniczej lub innego instrumentu płatniczego. Rozwiązanie to ma na celu zwiększenie ściągalności nałożonych mandatów, m.in. od cudzoziemców przebywających czasowo na terytorium Polski, w szczególności od zagranicznych kierowców.
- rozpoczęcie realizacji Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego przez Fundację Polska Bezgotówkowa, której celem jest znaczące upowszechnienie sieci akceptacji bezgotówkowych instrumentów płatniczych (poprzez podwojenie aktualnej liczby terminali POS) i tym samym zmniejszenie różnic w dostępności płatności bezgotówkowych i gotówkowych, a także promocja innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce.
- dokonanie zmian prawnych w umowach w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2, które wynikały z rozszerzenia przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i KDPW_CCP S.A. zakresu operacji przeprowadzanych w systemie SORBNET2 o operacje dotyczące zakupu i sprzedaży waluty euro na międzybankowym rynku walutowym.
- w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi prowadzono działania nadzorcze NBP dotyczące oceny zasad funkcjonowania działających w Polsce czterostronnych schematów płatniczych, podlegających nadzorowi innego zagranicznego organu nadzoru, w zakresie określonym w przepisach ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw³.
- w zakresie nadzoru nad systemami płatności wydanie przez Prezesa NBP trzech decyzji dotyczących zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych.

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373,

² Dz. U. z 2017 r. poz. 1477,

³ Dz. U. z 2016 r. poz. 1997.

7. w zakresie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej infrastruktury rynku finansowego przeprowadzono w NBP ocenę dwóch podmiotów prowadzących systemowo ważne systemy płatności oraz zainicjowano, we współpracy z KNF, przeprowadzenie w tym zakresie oceny funkcjonujących w Polsce operatorów prowadzących systemy rozrachunku i systemy rozliczeń papierów wartościowych.

Równocześnie w II połowie 2017 r. podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. kontynuowanie prac nad projektem nowelizacji ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, której głównym celem jest implementacja tzw. dyrektywy PSD2. Projektowana ustawa, w ślad za dyrektywą PSD2⁴, wprowadza szereg istotnych zmian, w tym m.in. wprowadzenie nowych rodzajów usług płatniczych umożliwiających dostęp, zgodnie ze standardami technicznymi, do informacji o rachunku i usługi inicjowania transakcji płatniczej. W dniu 23 stycznia 2018 r. projekt został przesłany do Sejmu. W dniu 1 marca 2018 r. odbyło się posiedzenie sejmowej Podkomisji stałej do spraw instytucji finansowych, na którym omówiono ten projekt, który był rozpatrywany łącznie z tzw. projektem prezydenckim, czyli z przedstawionym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektem ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, który stanowi implementację postanowień przepisu art. 88 PSD2. Senat, w dniu 16 kwietnia 2018 r. przyjął bez poprawek ustawę z dnia 22 marca 2018 r., wniesioną do Sejmu, jako projekt prezydencki (druk senacki nr 763). Natomiast właściwa implementacja dyrektywy, czyli projekt rządowy (druk senacki nr 762), będzie przedmiotem dalszego głosowania w Sejmie, w związku z poprawkami, które do tej ustawy wniósł Senat. Rozpatrzenie tej sprawy przewidziano na 62 posiedzenie Sejmu, które odbędzie się w dniach 8-11 maja 2018 r.
2. kontynuowanie prac nad opracowaniem regulacyjnych standardów technicznych (RTS) dotyczących silnego uwierzytelniania i komunikacji, o których mowa w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2). Komisja Europejska przedstawiła ostateczny projekt rozporządzenia delegowanego KE uzupełniającego dyrektywę PSD2 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji. Ani Parlament Europejski, ani Rada UE nie wniosły zastrzeżeń. W dniu 13 marca 2018 r. rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE i zacznie obowiązywać od dnia 14 września 2019 r., za wyjątkiem przepisów obowiązujących od marca 2019 r., dotyczących gotowości banków do udostępniania dostawcom usług płatniczych dokumentacji technicznej i środowisk testowych.
3. podpisanie w dniu 26 października 2017 r. zarządzenia nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych⁵. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, zmianie uległa podstawa prawna do wydania tego zarządzenia, która rozszerzyła przedmiotowy zakres zarządzenia o element rozliczeń międzybankowych. Potrzeba uwzględnienia w zarządzeniu tej kwestii związana była przede

⁴ Dz. U. UE L 337 z 23.12.2015, s. 35-127,

⁵ Dz. Urz. NBP poz. 21.

wszystkim z możliwym ryzykiem pojawienia się na rynku nowych, nienadzorowanych mechanizmów rozliczeń międzybankowych, które nie mają charakteru systemów płatności podlegających nadzorowi Prezesa NBP i które mogą tworzyć pewne ryzyka dla bezpieczeństwa i sprawności rozliczeń międzybankowych w Polsce. Zarządzenie to weszło w życie z dniem 1 lutego 2018 r.

4. rozpoczęcie prac nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych, której głównym celem jest upowszechnienie akceptowania płatności bezgotówkowych i zastąpienie części transakcji gotówkowych transakcjami elektronicznymi w instytucjach administracji publicznej, a także zagwarantowanie konsumentom prawa do płatności bezgotówkowych w punktach handlowo-usługowych. Dzięki temu obywatele będą mogli dokonywać bezgotówkowo zapłaty np. podatków, opłat skarbowych, opłat w organach podatkowych, a także należności w postępowaniu egzekucyjnym.
5. kontynuowanie prac nad projektem ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, której głównym celem jest implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁶ (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowanie do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF). Państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w ww. dyrektywie do dnia 26 czerwca 2017 r. Projekt ustawy uwzględnia również wybrane zagadnienia z projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu i zmieniającej dyrektywę 2009/101/WE (V Dyrektywa AML). Obecnie jest finalizowany proces legislacyjny dotyczący tej dyrektywy. Uwzględniając duże prawdopodobieństwo przyjęcia rozwiązań przewidzianych w tym projekcie i zaplanowany termin przewidziany na jego implementację (18 miesięcy od wejścia w życie), polski projektodawca uwzględnił w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu także niektóre rozwiązania przewidywane do wprowadzenia przez V Dyrektywę AML. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu została uchwalona przez Sejm RP w dniu 1 marca 2018 r. Senat przyjął ustawę w dniu 8 marca 2018 r. W dniu 28 marca 2018 r. ustawa została podpisana przez Prezydenta RP i ogłoszona w dniu 12 kwietnia 2018 r. w Dz. U. poz. 723. Wejście w życie ustawy nastąpi po upływie 3 miesięcy od daty ogłoszenia, tj. w dniu 13 lipca 2018 r., z wyjątkiem niektórych artykułów, które będą obowiązywać po 18 miesiącach od dnia ogłoszenia. W ustawie tej po raz pierwszy w prawie polskim zawarto definicję „waluty wirtualnej” i objęto podmioty zajmujące się obrotem lub pośrednictwem w zakresie walut wirtualnych obowiązkami i wymogami wobec podmiotów zobowiązanych.
6. uchwalenie w dniu 15 grudnia 2017 r. ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw⁷, która nakłada na banki oraz krajowe spółdzielcze kasy oszczędnościowo-rozliczeniowe obowiązek otwarcia do dnia 30 czerwca 2018 r. rachunków VAT dla każdego podmiotu, dla którego bank (lub skok) prowadzi lub otwiera rachunek rozliczeniowy w walucie krajowej. Ustawa o VAT wprowadza ponadto nowy rozdział do ustawy – Prawo bankowe dotyczący ww. rachunku VAT, w którym określa, na jakich zasadach ma być on prowadzony.

⁶ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117,

⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 1221 z późn. zm.

Ustawa o VAT wprowadza jednocześnie pojęcie tzw. „mechanizmu podzielonej płatności” (*split payment*), który polega na wyodrębnieniu z kwoty płatności (brutto) za dostarczone towary lub świadczone usługi, wpłaconej przez nabywcę na rachunek dostawcy lub usługodawcy kwoty podatku VAT, która będzie przeksięgowana za pośrednictwem rachunku rozliczeniowego na wyodrębniony rachunek VAT. Mechanizm ten będzie miał zastosowanie do transakcji dokonywanych na rzecz innych podatników podatku od towarów i usług, czyli do transakcji B2B. Jak wynika z uzasadnienia do ustawy, przyjęte rozwiązania mają na celu przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom podatkowym, a decydujący się na takie rozwiązanie podatnik będzie miał szereg korzyści, np. nie będą do niego stosowane przepisy dotyczące odpowiedzialności solidarnej.

7. kontynuowanie prac związanych z przygotowaniem oceny systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 - prowadzonego przez Narodowy Bank Polski, zgodnie z wymogami rozporządzenia CSDR,
8. kontynuowanie prac związanych z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR)⁸ w związku z przeglądem regulacyjnym, którego Komisja Europejska dokonała w oparciu o przepisy tego rozporządzenia,
9. kontynuowanie prac nad przygotowaniem odpowiedniej dokumentacji prawnej umożliwiającej świadczenie przez NBP usługi pośrednictwa w dostępie do systemu STEP2 w zakresie rozliczania zleceń polecenia zapłaty SEPA Direct Debit (SDD) dla banków, uczestników systemu Euro Elixir. Ze względu jednakże na przesunięcie w czasie planów związanych z rozliczaniem ww. usługi przez znanego NBP potencjalnego klienta, działania mające na celu umożliwienie świadczenia przez NBP tej usługi zostały przesunięte w czasie do momentu zgłoszenia NBP takiej potrzeby przez zainteresowane banki.
10. kontynuowanie prac nad wdrożeniem usługi TIPS (TARGET Instant Payment Settlement), świadczonej w ramach usługi systemu TARGET2, służącej do rozrachunku płatności natychmiastowych. Zgodnie z założeniami, TIPS będzie modulem połączonym technicznie z systemem TARGET2, w którym przeprowadzany będzie rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych będzie oparty o wymianę komunikatów zgodnych ze schematem SCT Instant TIPS, będzie również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro. Realizacja tego zadania została zaplanowana na lata 2018-2020.
11. kontynuowanie prac związanych z konsolidacją systemu TARGET2 i platformy TARGET2-Securities (T2S), mającej na celu centralizację i harmonizację wspólnych funkcji, ograniczających koszty oraz zwiększających wydajność, ujednoczenie i wdrożenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w skonsolidowanym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro oraz umożliwienie korzystania przez uczestników z ofert różnych dostawców usług sieciowych. W dniu 6 grudnia 2017 r. EBC zatwierdził ten projekt, a jego realizacja została zaplanowana na listopad 2021 r.

⁸ Dz. U. UE L 201 z 27.7.2012, s. 1-59.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r. w stosunku do poprzedniego półrocza i jego poziom na koniec grudnia 2017 r. są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 8,9% przy jednoczesnym nieznacznym wzroście ich wartości o 2%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost zarówno liczby, jak i wartości realizowanych zleceń odpowiednio o 0,1% i 14,2%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 1% i 7,5%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 10%, przy jednoczesnym wzroście o 15% ich wartości,
 - w systemie Express Elixir i systemie BlueCash, oferujących rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń odpowiednio o 44% i 12% przy jednoczesnym wzroście ich wartości odpowiednio o 33% i 16%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości realizowanych zleceń, odpowiednio o 60% i 60%,
3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
 - w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. spadek zarówno liczby, jak i wartości operacji odpowiednio o 15,1% i 10,3%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. spadek liczby, jak i znaczny spadek wartości rozliczanych transakcji odpowiednio o 12,1% i 36,1%,
 - w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - niewielki wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, odpowiednio o 7,3% i 3,2%,
 - spadek zarówno liczby, jak i wartości transakcji bonami skarbowymi, odpowiednio o 60,3% i 43,5%,
4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
 - wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 1,4% oraz wzrost ich placówek o 0,3%,
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 12,1%,
 - spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 4,7%,
 - wzrost liczby pośredników finansowych o 3%,
 - wzrost liczby placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe o 1,6%,
 - po raz pierwszy od 2004 r. spadek liczby bankomatów o 1,3%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 8,6% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów sprzedaży w internecie o 34,6%,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 7,5%,

5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
 - wzrost liczby rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki o 1,5%,
 - kolejny wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 1,5%, któremu towarzyszył równoczesny wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, tj. o 6,3% do 5 transakcji,
 - wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 3,1% (do poziomu 39,1 mln), przy czym odnotowano spadek liczby wydanych kart kredytowych o 1%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano ok. 61,1% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przy użyciu karty płatniczej wzrosła o 11,9%.
 - wzrost (odpowiednio o 2,3% i o 3,1% liczby transakcji poleceniem przelewu i poleceniem zapłaty,
 - spadek liczby operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi o 3,9% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 21,5% (według danych przekazanych przez banki),
 - wzrost średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 26,4%,
6. w zakresie dotyczącym obrotu gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:
 - wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 176,6 mld zł w czerwcu 2017 r. do poziomu 184,4 mld zł w grudniu 2017 r. (wzrost o 4,5%),
 - spadek udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 21,3% w czerwcu 2017 r. do 20,4% w grudniu 2017 r.,
 - spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 51,4% w czerwcu 2017 r. do poziomu 50% w grudniu 2017 r.

Warto podkreślić, iż II półrocze 2017 r. to także dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym użyciu kart zbliżeniowych na świecie. Według szacunków NBP na koniec grudnia 2017 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 31,1 mln, tj. o 1,4 mln więcej niż w czerwcu 2017 r. Karty zbliżeniowe stanowią blisko 79,6% wszystkich kart płatniczych w Polsce, jak również mają one coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W II półroczu 2017 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 69%. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash i BLIK) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków,

2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie, podobnie jak w poprzednim półroczu,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - dynamicznie rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową, pozwalające na szybkie płatności zwłaszcza przy kwotach do 50 zł,
 - rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój systemów płatności natychmiastowych (BlueCash, Express Elixir), umożliwiających klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund),
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
 - zmalała sieć bankomatów, ale przy jednoczesnym wzroście liczby i wartości wypłat gotówki,
 - rosły wypłaty gotówkowe w formach innowacyjnych wobec standardowych wypłat w kasach oddziałów banków lub kartą płatniczą w bankomatach, tj. poprzez wypłaty sklepowe (kartą płatniczą w punktach oferujących usługę *cash back*) i wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
5. nastąpił kolejny spadek udziału gotówki w obiegu w M1, co może oznaczać bardziej trwałą wzrost skali płatności bezgotówkowych,
6. rósł stopień wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych:
 - w szczególności kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Świadczy to o coraz większej transakcyjności w ramach posiadanych kart płatniczych w grupie konsumentów aktywnych w zakresie obrotu bezgotówkowego,
 - w powiązaniu z wynikami badania pokazującego wzrost świadomości konsumentów względem obrotu bezgotówkowego oraz pozostałych form płatności wskazano, że karty płatnicze są najbardziej znaną formą płatności,
 - systematycznie rosła liczba oraz wartość poleceń przelewu i poleceń zapłaty, choć ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje.
7. wzrost liczby rachunków bankowych oraz wzrost liczby transakcji bezgotówkowych, potwierdzający dużą aktywność posiadaczy rachunków bankowych korzystających w szczególności z transakcji kartowych i polecenia przelewu,
8. pozytywnym zjawiskiem jest spadek liczby oszustw dokonywanych kartami płatniczymi według danych uzyskanych od banków, biorąc pod uwagę równoległy dynamiczny wzrost wszystkich transakcji kartowych.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2017 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału na szczególną uwagę zasługuje:

- projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim,
- badanie czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski,
- badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności”,
- badanie pt. „Rynek płatności detalicznych w Polsce. Zasięg akceptacji – Wolumeny transakcji – Szanse dla innowacji”.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (wskazanie najważniejszych z nich zawarto w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2017 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim⁹, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A. oraz systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, jak również systemy rozliczeń i rozrachunków papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych, zwane niekiedy pośrednikami rozliczeniowymi. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A. i Polski Standard Płatności Sp. z o.o., oraz agenci rozliczeniowi. Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych (przykładami ich w Polsce są odpowiednio m.in. KDPW_CCP S.A., KDPW S.A. oraz IRGiT S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

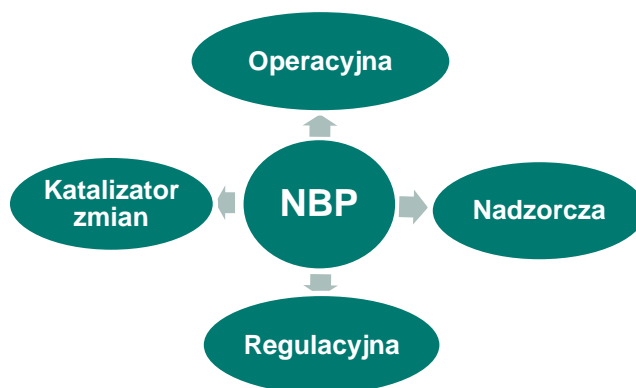

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych najczęściej do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne, DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, spółkami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to organizacje: VISA, MasterCard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Koalicja na rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności czy Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec II półrocza 2017 r. w Polsce funkcjonowało 7 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 5 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.

2.1.1. System SORBNET2

Od dnia 19 listopada 2017 r. obowiązuje wprowadzona przez SWIFT w ramach *SWIFT Standards Release 2017*, tj. corocznej edycji standardów SWIFT, nowa zasada użytkowania (usage role) pola 72 w określonych komunikatach MT, mająca na celu poszerzenie zakresu informacji zawartych w komunikatach. W listopadzie 2017 r. wdrożono również nową wersję Modułu Monitorującego SORBNET2.

Dodatkowo w II połowie 2017 r. trwały prace analityczne dotyczące dwóch zmian, których wdrożenie planowane jest wiosną 2018 r. Do dnia 31 sierpnia 2017 r. członkowie Krajowej Grupy Użytkowników SORBNET2 (KGU SORBNET2) oraz uczestnicy wewnętrzni zgłaszali propozycje zmian do systemu SORBNET2 w ramach procedury zarządzania zmianą. Po dokonaniu stosownych analiz podjęto decyzję o przyjęciu dwóch modyfikacji: wprowadzenia nowego statusu (stanu) uczestnika w systemie SORBNET2 – „zawieszony” oraz opracowania mechanizmu nettowania płatności między bankami. Pierwsza zmiana ma na celu dodanie w systemie SORBNET2 nowego statusu uczestnika, tj. statusu „zawieszony”, który będzie wykorzystywany m.in. w przypadku ogłoszenia upadłości uczestnika, złożenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości lub wystąpienia innych sytuacji skutkujących zawieszeniem lub ograniczeniem prowadzenia działalności przez uczestnika. Taki status będzie mieć charakter czasowy. Druga modyfikacja ma na celu uzupełnienie obecnej funkcjonalności kolejki zleceń w systemie SORBNET2 o możliwość nettowania płatności między wszystkimi uczestnikami rozliczenia. Dzięki opracowanemu mechanizmowi zlecenia banków znajdujące się w kolejce, na które są wystarczające środki wynikające z możliwości wzajemnej wielostronnej kompensacji zleceń (rozliczenia płatności na zasadzie netto), zostaną zrealizowane w systemie. Przyjęte rozwiązanie poprawi płynność uczestników systemu i zapobiegnie powstawaniu zatorów w realizowaniu płatności. Pismo informujące o podjęciu przez DSP NBP decyzji o wdrożeniu ww. zmian zostało wystosowane do KGU SORBNET2 w dniu 31 października 2017 r., natomiast w dniu 22 grudnia 2017 r. została przekazana uczestnikom (oraz zamieszczona na stronie internetowej www.nbp.pl w zakładce

dedykowanej systemowi SORBNET2¹⁰) zaktualizowana dokumentacja systemu SORBNET2, tj. „Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników” wraz z załącznikami.

Zmiany w umowach w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 w II półroczu 2017 r.

W dniu 17 października 2017 r. weszły w życie wprowadzone aneksami zmiany do umów uczestnictwa w systemie SORBNET2 zawartych między NBP a Krajowym Depozytem Papierów Wartościowych S.A. i KDPW_CCP S.A., które wynikały z rozszerzenia przez ww. podmioty zakresu operacji przeprowadzanych w systemie SORBNET2 o operacje dotyczące zakupu i sprzedaży waluty euro na międzybankowym rynku walutowym.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 49 podmiotów, w tym 45 banków, tj. tyle samo, co w I półroczu 2017 r., Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W II półroczu 2017 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.184.892 zlecenia (średnio dziennie 17.340 zleceń) o łącznej wartości 36.914,0 mld zł. W porównaniu do I półroczu 2017 r., w którym zrealizowano 2.006.447 zleceń (średnio dziennie 16.052 zleceń) o łącznej wartości 36.184,3 mld zł, liczba zrealizowanych zleceń wzrosła o 8,9%. Uwzględniając większą o 1 dzień liczbę dni operacyjnych w II półroczu 2017 r. (126 dni operacyjnych wobec 125 dni w I półroczu 2017 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę zleceń, należy odnotować, że miał wzrost o 8% średniej dziennej liczby zleceń.

Wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o 8,9%) oraz nieznaczny wzrost ich wartości (o 2%) skutkował spadkiem średniej wartości jednego zlecenia o 6,3%. Dla średniej dziennej liczby zleceń zaobserwowano w analizowanym okresie wzrost o 8%, natomiast dla średniej dziennej obrotów odnotowano wzrost o 1,2%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 27.704 zleceń i odnotowany został w dniu 29 grudnia 2017 r.

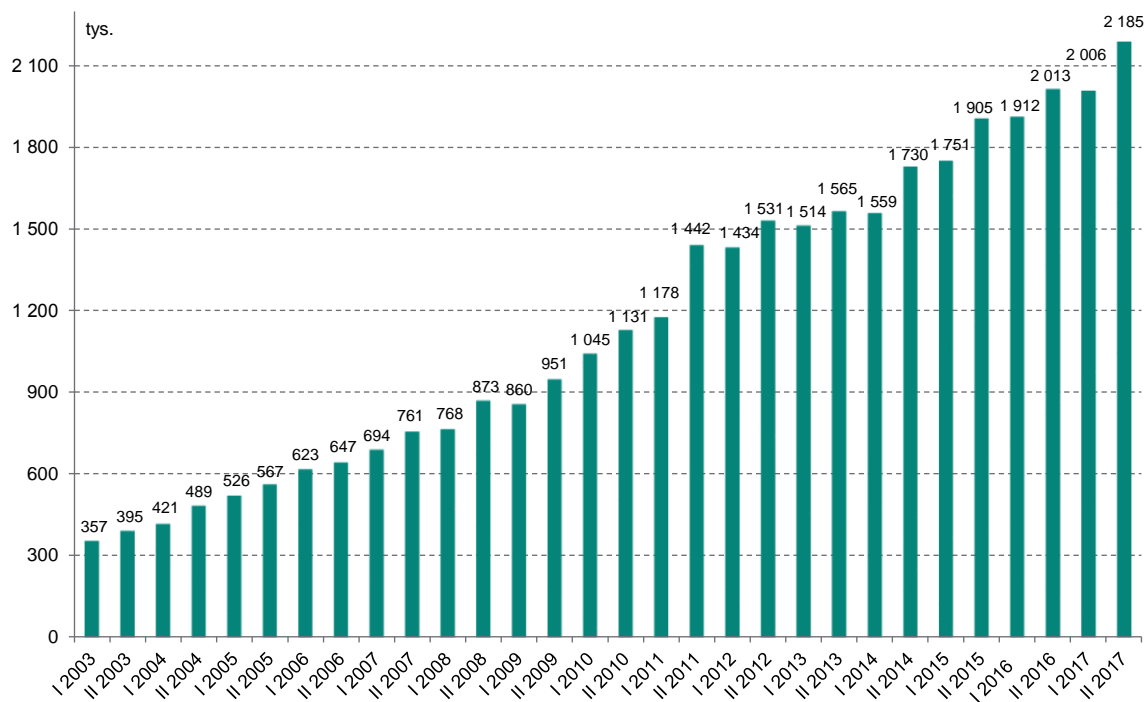
W II półroczu 2017 r. w systemie SORBNET2 wystąpił wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych odpowiednio o 2,8% i 2,9% oraz wzrost liczby i wartości zleceń klientów odpowiednio o 9,3% i 0,7%.

Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2003 – 2017 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w latach 2003 – 2017 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2003 – 2017 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych

¹⁰ System płatniczy > Infrastruktura systemu płatniczego > Systemy płatności wysokokwotowych > SORBNET2, link do strony: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/informacja_sorbnet2.html

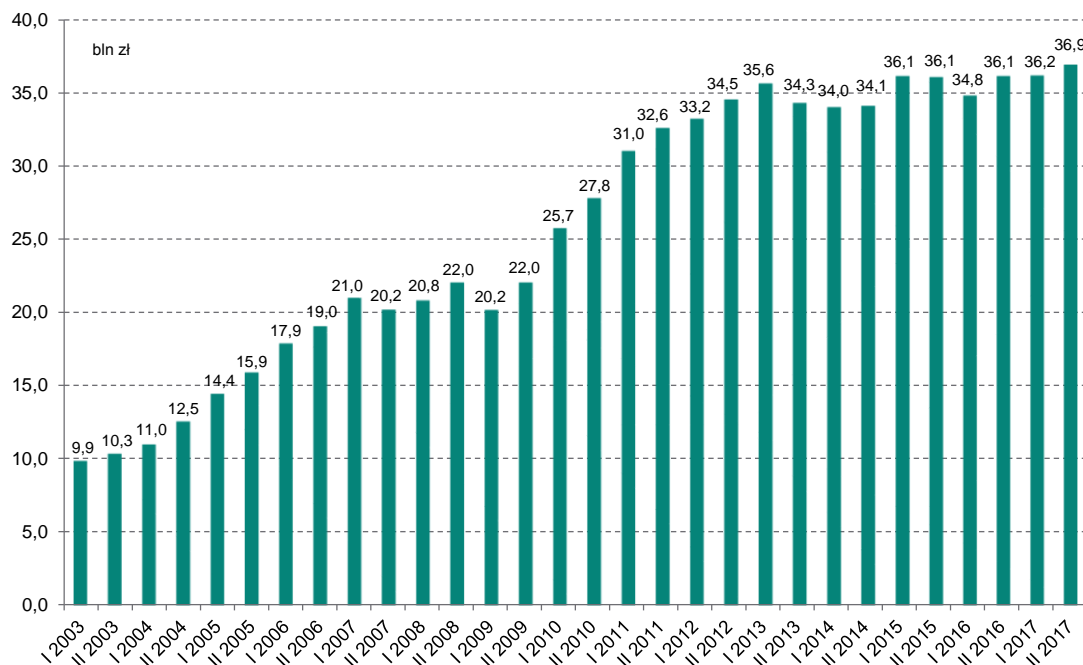
zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. w porównaniu do I półrocza 2017 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w tys. sztuk)

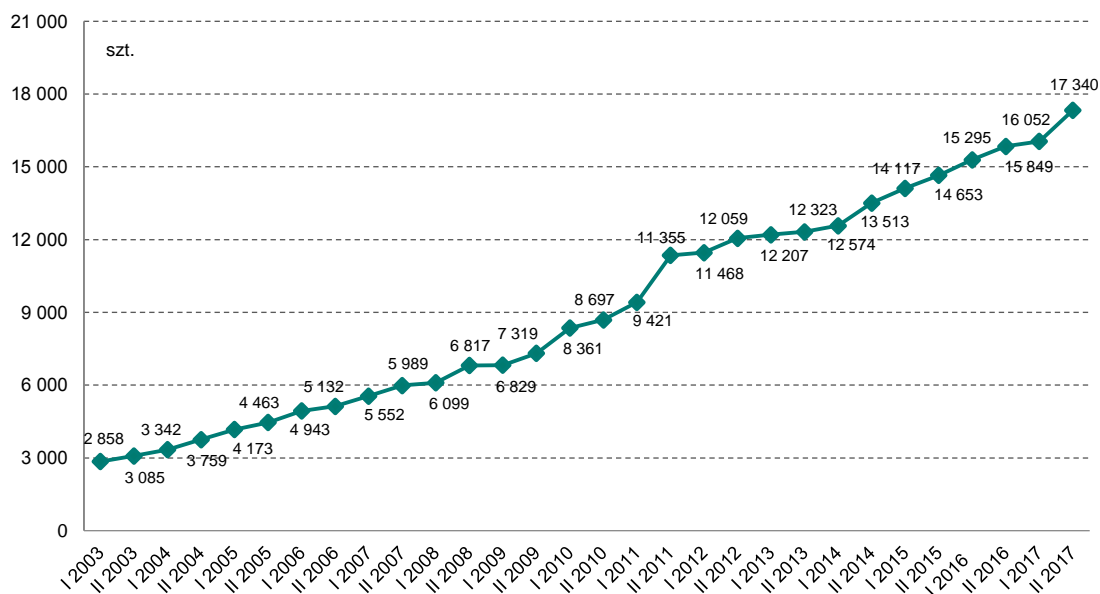
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w bln zł)

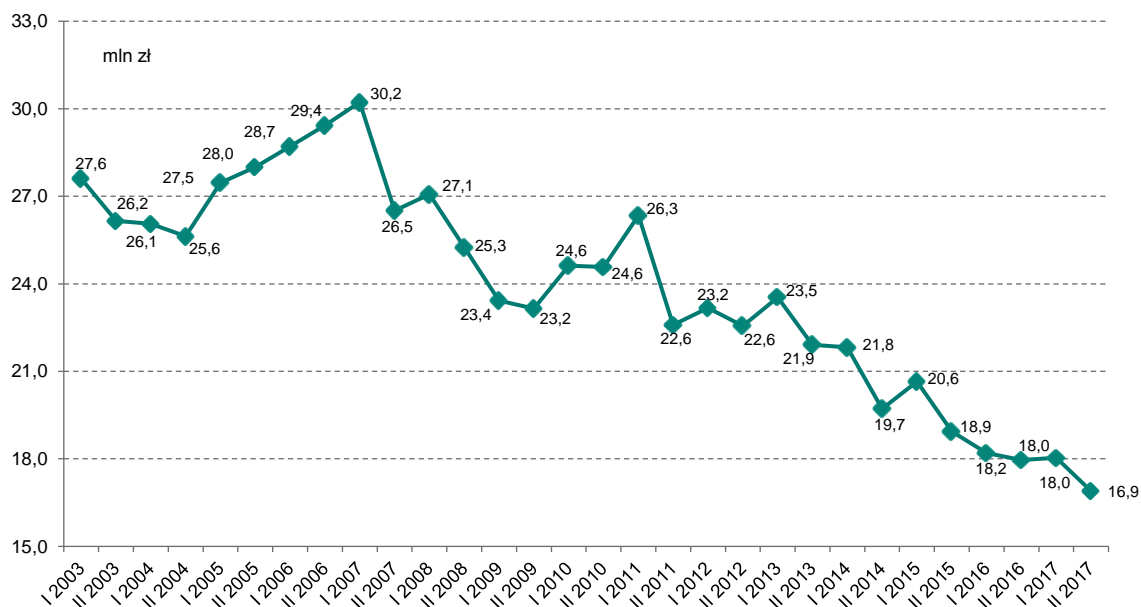
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2017 r.

	I połowa 2017 r.		II połowa 2017 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	2.006.447	100%	2.184.892	100%	↑	8,9%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	129.875	6,5%	133.550	6,1%	↑	2,8%
▪ klientowskie	1.876.572	93,3%	2.051.342	93,9%	↑	9,3%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	1.890.563	94,2%	2.058.610	94,2%	↑	8,9%
▪ zlecenia KIR	15.371	0,8%	15.264	0,7%	↓	-0,7%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	32.874	1,6%	35.523	1,6%	↑	8,1%
▪ zlecenia NBP	67.639	3,4%	75.495	3,5%	↑	11,6%
Średnia dzienna liczba zleceń	16.052	-	17.340	-	↑	8,0%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2017 r.¹¹

	I połowa 2017 r.		II połowa 2017 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział		
OGÓŁEM	36.184,3	100%	36.914,0	100%	↑	2,0%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	21.676,1	59,9%	22.298,6	59,9%	↑	2,9%
▪ klientowskie	14.508,2	40,1%	14.615,4	40,1%	↑	0,7%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	14.469,0	40,0%	14.664,2	40,0%	↑	1,3%
▪ zlecenia KIR	949,7	2,6%	981,4	2,6%	↑	3,3%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	3.249,8	9,0%	2.825,5	9,0%	↓	-13,1%
▪ zlecenia NBP	17.515,7	48,4%	18.442,9	48,4%	↑	5,3%
Średnie dzienne obroty	289,5	-	293,0	-	↑	1,2%
Średnia wartość jednego zlecenia	18,0 mln zł	-	16,9 mln zł	-	↓	-6,3%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w II półroczu 2017 r.

W II półroczu 2017 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo. W dniu 3 października 2017 r. miała miejsce jedna odczuwalna przez uczestników SORBNET2 niedostępność systemu, a w pozostałym okresie nie odnotowano żadnej dłuższej przerwy w dostępności systemu dla jego uczestników.

Analizując rozwój systemu, należy wskazać na kontynuowaną w II półroczu 2017 r. tendencję wzrostową liczby zleceń zrealizowanych w systemie, zarówno międzybankowych (2,8%), jak i klientowskich (9,3%). Tendencję wzrostową wykazywały również obroty w obu segmentach zleceń, gdyż zanotowano wzrost odpowiednio 2,9% dla zleceń międzybankowych oraz 0,7% dla klientowskich, mimo iż średnia wartość pojedynczego zlecenia spadła o 6,3%.

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w II półroczu 2017 r. należy ocenić pozytywnie.

¹¹ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadały 22 podmioty (18 banków oraz NBP, KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.)¹².

Zmiany wprowadzone w systemie TARGET2

W listopadzie 2017 r. miało miejsce wdrożenie nowej wersji systemu TARGET2, w ramach którego zaimplementowano funkcjonalność umożliwiającą rozliczanie płatności natychmiastowych przez izby rozliczeniowe, korzystające z dedykowanej dla tego celu, nowej procedury rozrachunkowej oferowanej systemom zewnętrznym w systemie TARGET2 (tzw. procedury ASI 6 real-time). Na dzień 31 grudnia 2017 r. żaden z uczestników systemu TARGET2-NBP nie wykorzystywał tej funkcjonalności.

Działania dotyczące platformy T2S

W II półroczu 2017 r. kontynuowane były w ramach projektu T2S-NBP prace mające związek z uruchomieniem w dniu 22 czerwca 2015 r. paneuropejskiej platformy rozrachunku papierów wartościowych – platformy TARGET2-Securities (T2S). Pomimo iż żaden polski depozyt papierów wartościowych nie zdecydował się na przystąpienie do platformy T2S, NBP zobowiązany został, z uwagi na podpisane umowy uczestnictwa w systemie TARGET2, do przygotowania własnej infrastruktury, tj. komponentu TARGET2-NBP, do współpracy z platformą T2S w celu umożliwienia wykorzystania Dedykowanych Rachunków Pieniężnych (*DCA – Dedicated Cash Accounts*) oraz udostępnienia podmiotom, którym udziela kredytu w ciągu dnia w euro, wykorzystania usługi autokolateralizacji, która jest rodzajem zabezpieczonego papierami wartościowymi kredytu intraday, udzielanego automatycznie na platformie T2S. Zgodnie z dokumentacją prawną systemu TARGET2, obowiązek gotowości do świadczenia usługi autokolateralizacji przez banki centralne powstał z dniem 18 września 2017 r. W II półroczu 2017 r. prace projektowe obejmowały obszar rejestracji i testów. Zgodnie z założeniami Projektu T2S-NBP w dniu 18 września 2017 r. NBP:

- osiągnął gotowość do świadczenia usługi autokolateralizacji na platformie T2S, wypełniając tym samym zobowiązanie prawne wynikające z dokumentacji prawnej systemu TARGET2,
- zmigrował na platformę T2S,
- otworzył na tej platformie pierwszy Dedykowany Rachunek Pieniężny dla uczestnika systemu TARGET2-NBP.

W dniu 21 grudnia 2017 r. zakończony został projekt T2S-NBP.

Planowane zmiany w systemie TARGET2

Innym znaczącym kierunkiem rozwoju, w obszarze którego toczyły się w II półroczu 2017 r. intensywne prace, to Vision 2020 - strategiczna wizja dotycząca kierunku rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie, której ważnym elementem jest rozwój systemu TARGET2. Celem tej strategii jest stworzenie nowoczesnej i efektywnej infrastruktury rynków finansowych, w możliwie największym stopniu odpowiadającej potrzebom uczestników rynku. W ramach Vision 2020 wyróżnia się następujące trzy główne elementy:

- wsparcie paneuropejskich rozwiązań w zakresie rozrachunku płatności natychmiastowych, poprzez uruchomienie usługi TIPS (*TARGET Instant Payment Settlement*),

¹² Liczba uczestników systemu TARGET2-NBP nie zmieniła się w II półroczu 2017 r.

- konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S,
- harmonizacja w obszarze zarządzania zabezpieczeniami oraz zwiększenie efektywności ich wykorzystywania w operacjach kredytowych Eurosystemu poprzez wdrożenie systemu ECMS (*Eurosystem Collateral Management System*).

TARGET Instant Payment Settlement

W dniu 21 czerwca 2017 r. Rada Prezesów EBC zatwierdziła wdrożenie usługi TIPS, świadczonej w ramach systemu TARGET2, służącej do rozrachunku płatności natychmiastowych, która zostanie uruchomiona w listopadzie 2018 r. Zgodnie z założeniami, TIPS będzie modulem połączonym technicznie z systemem TARGET2, w którym przeprowadzany będzie rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych będzie oparty o wymianę komunikatów w standardzie ISO20022, zgodnych ze schematem SCT Inst. TIPS będzie również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro.

Planowane uruchomienie usługi TIPS wiązało się z koniecznością przeprowadzenia w II półroczu 2017 r. wstępnej analizy projektu w kontekście zadań NBP. Ważnym elementem umożliwiającym pogłębienie wiedzy w tym zakresie było spotkanie z udziałem przedstawicieli EBC, będące częścią europejskiej inicjatywy *TIPS on Tour*, które odbyło się w dniu 20 września 2017 r. w siedzibie NBP z licznym udziałem przedstawicieli polskiego środowiska bankowego. Było ono poświęcone omówieniu założeń, planowanego sposobu funkcjonowania oraz harmonogramu TIPS. W konsekwencji przeprowadzonych wstępnych analiz, w II półroczu 2017 r. rozpoczęto przygotowania do uruchomienia przedsięwzięcia projektowego TIPS-NBP, którego uruchomienie zaplanowane zostało na początek 2018 r. i którego celem jest wywiązanie się NBP ze zobowiązań prawnych dotyczących świadczenia tej usługi w ramach systemu TARGET2-NBP. Realizacja przedmiotowego zadania: *Przygotowanie do świadczenia usługi rozrachunku płatności natychmiastowych w euro* została zaplanowana na lata 2018-2020.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

Do dnia 30 czerwca 2017 r. przeprowadzane były konsultacje rynkowe dotyczące dokumentu *User requirement documents on the future RTGS services* dotyczącego konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S, w których NBP aktywnie uczestniczył. Dokument ten przygotowany został w ramach grupy *Task force on future RTGS services*, analizującej możliwości konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S oraz starającej się zdefiniować optymalne funkcjonalności systemu TARGET2. Ze względu na wagę tematyki związanej z konsolidacją systemu TARGET2 i platformy T2S, reprezentant NBP brał czynny udział w pracach tej grupy, które zakończyły się na początku II półroczu 2017 r.

Podstawową ideą konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S jest scentralizowanie i harmonizacja tych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym elementem konsolidacji jest wdrożenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro, oraz umożliwienie korzystania przez uczestników z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Warto także

zaznaczyć, że rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach w standardzie ISO20022.

W dniu 6 grudnia 2017 r. Rada Prezesów EBC zatwierdziła wdrożenie projektu konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S¹³, które zostało zaplanowane na listopad 2021 r. Po ogłoszeniu decyzji Rady Prezesów EBC rozpoczęły się wewnętrzne analizy NBP dotyczące zakresu i sposobu przygotowania się polskiego środowiska bankowego do nadchodzących zmian.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W II półroczu 2017 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano¹⁴:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 0,1% (liczba zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 spadła o 2,3%),
- wzrost ich wartości o 14,2% (wartość zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 spadła o 5,4%).

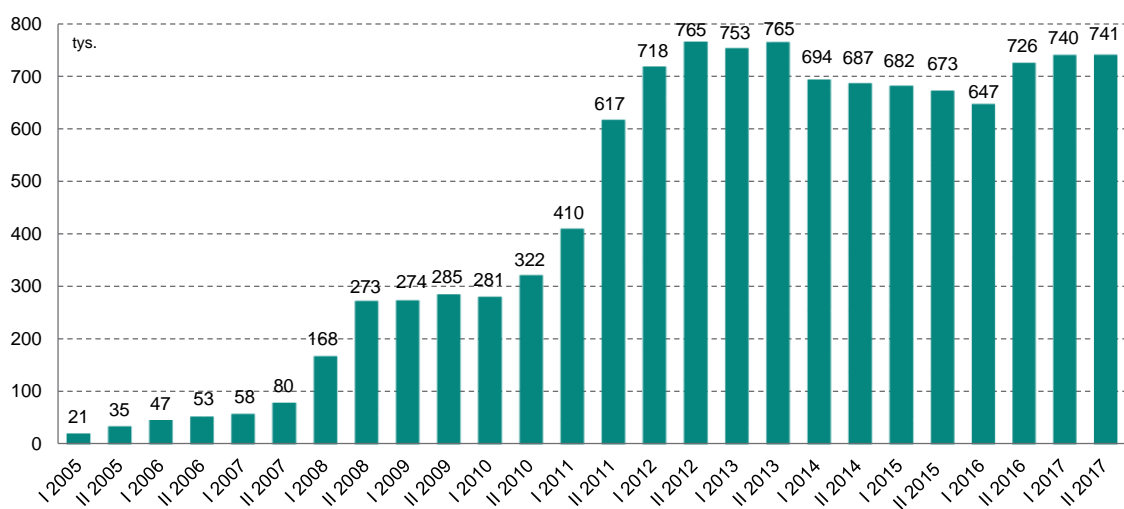
W II półroczu 2017 r. w systemie TARGET2 było 128 dni operacyjnych, tj. o 1 dzień więcej niż w I półroczu 2017 r. W analizowanym okresie zaobserwowano spadek średniej dziennej liczby zleceń (o 0,7%), przy czym średnie dzienne obroty wzrosły o 13,3%. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił wzrost średniej wartości jednego zlecenia zrealizowanego w systemie TARGET2-NBP o 14,1%, tj. do poziomu 739,1 tys. euro.

Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2017 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. w porównaniu do I półrocza 2017 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

¹³ Warto zaznaczyć, że tego samego dnia zostało zatwierdzone także wdrożenie systemu ECMS, którego uruchomienie jest planowane na listopad 2022 r., tj. rok po wdrożeniu konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S.

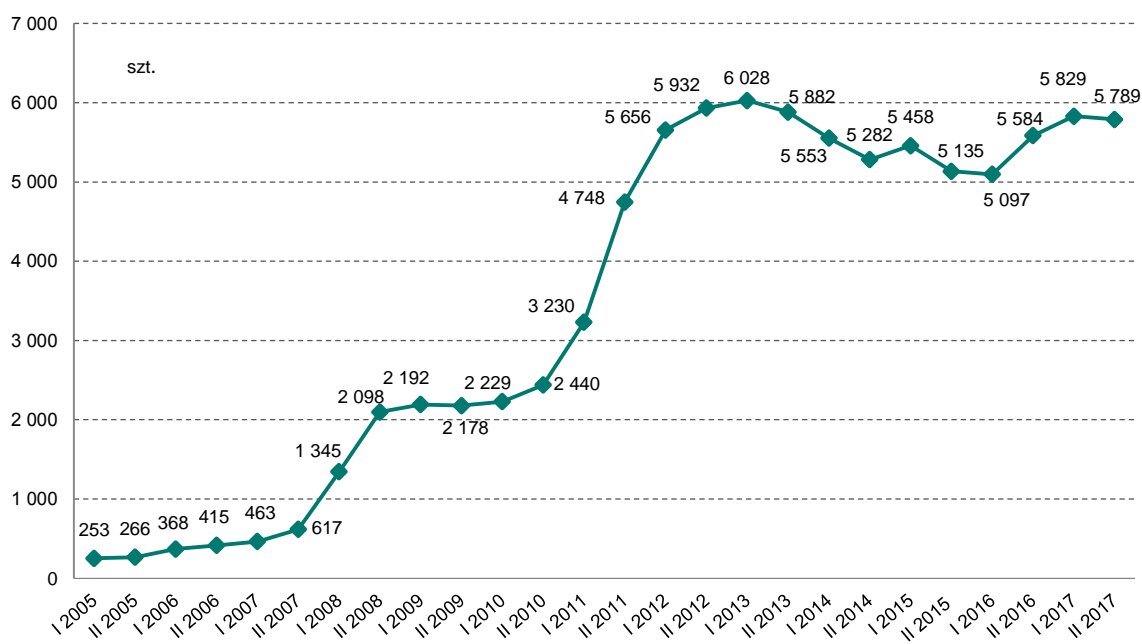
¹⁴ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

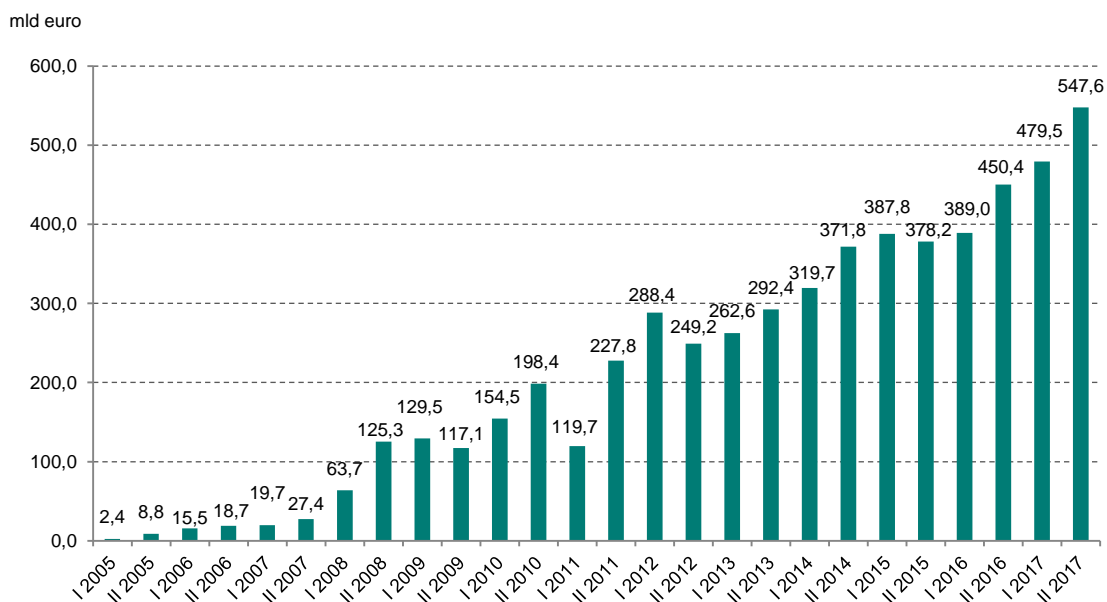
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

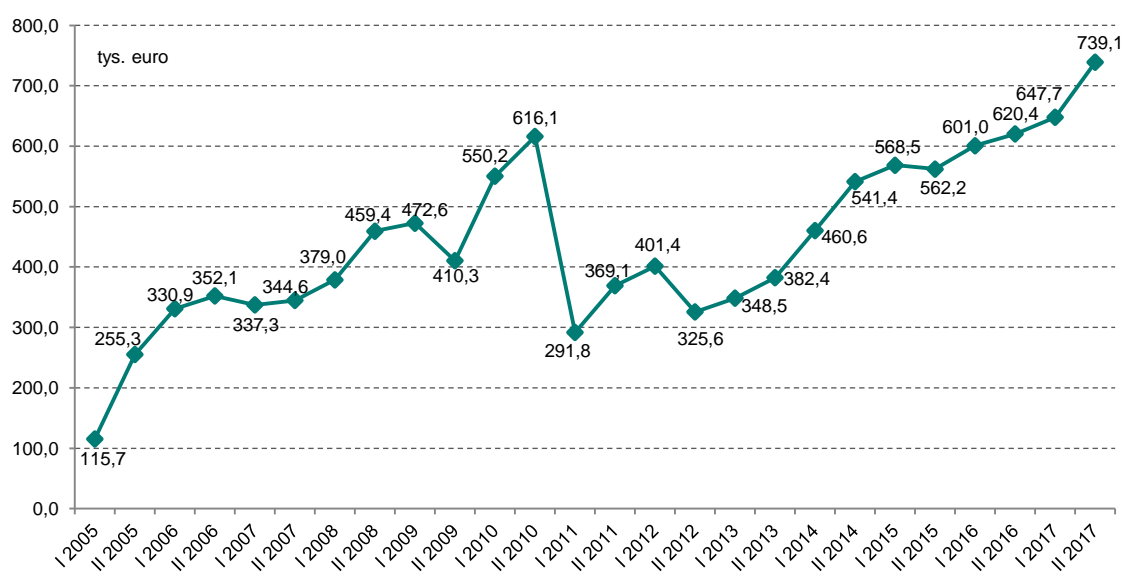
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2017 r.¹⁵

	I połowa 2017 r.		II połowa 2017 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓLEM	740.225	100%	740.982	100%	↑	0,1%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	126.926	17,1%	140.139	18,9%	↑	10,4%
▪ klientowskie	613.299	82,9%	600.843	81,1%	↓	-2,0%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	97.533	13,2%	94.831	12,8%	↓	-2,8%
▪ zlecenia transgraniczne	642.692	86,8%	646.151	87,2%	↑	0,5%
▪ wysłane	355.122	48,0%	335.749	45,3%	↓	-5,5%
▪ otrzymane	287.570	38,8%	310.402	41,9%	↑	7,9%
Średnia dzienna liczba zleceń	5.829	-	5.789	-	↓	-0,7%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2017 r.¹⁶

	I połowa 2017 r.		II połowa 2017 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział		
OGÓLEM	479.469,0	100%	547.644,1	100%	↑	14,2%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	448.712,8	93,6%	513.349,2	93,7%	↑	14,4%
▪ klientowskie	30.756,2	6,4%	34.294,9	6,3%	↑	11,5%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	66.579,8	13,9%	79.920,4	14,6%	↑	20,0%
▪ zlecenia transgraniczne	412.889,2	86,1%	467.723,7	85,4%	↑	13,3%
▪ wysłane	209.500,4	43,7%	237.098,2	43,3%	↑	13,2%
▪ otrzymane	203.388,8	42,4%	230.625,5	42,1%	↑	13,4%
Średnie dzienne obroty	3.775,3	-	4.278,5	-	↑	13,3%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,65	-	0,74	-	↑	14,1%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 740.982 zleceń, co oznaczało nieznaczny wzrost o 0,1% w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 740.225 zleceń. W

¹⁵ Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.

¹⁶ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

analizowanym okresie liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 10,4%, zaś liczba zleceń klientowskich spadła o 2%.

Najwyższy dzienny wolumen zleceń w II półroczu 2017 r. odnotowano w dniu 19 października 2017 r. Wyniósł on 8.266 zleceń i był niższy o 12,2% w stosunku do 9.417 zleceń zrealizowanych w dniu 18 kwietnia 2017 r., stanowiących najwyższy dzienny wolumen zleceń w I półroczu 2017 r.

W II półroczu 2017 r. w porównaniu do I półrocza 2017 r. odnotowany został spadek liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 2,8%) oraz wzrost zleceń transgranicznych (o 0,5%), na który składało się zmniejszenie liczby zleceń transgranicznych wysłanych (o 5,5%) oraz wzrost liczby zleceń transgranicznych otrzymanych (o 7,9%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r. wyniosła 547.644,1 mln euro i wzrosła o 14,2% w porównaniu do I półrocza 2017 r., w którym wynosiła 479.469,0 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 11,5%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych wzrosła o 14,4%. Ponadto w systemie zwiększyła się wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 20,0%) oraz transgranicznych, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 13,3%.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r.

W II półroczu 2017 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP koncentrowały się głównie wokół trwającej migracji na platformę T2S oraz analiz związanych z Vision 2020. Należy bardzo pozytywnie ocenić zaangażowanie w obu tych obszarach, zarówno w kontekście wewnętrznych prac projektowych oraz współpracy z krajowym środowiskiem bankowym, jak również w ramach prac w dedykowanych grupach roboczych na poziomie europejskim.

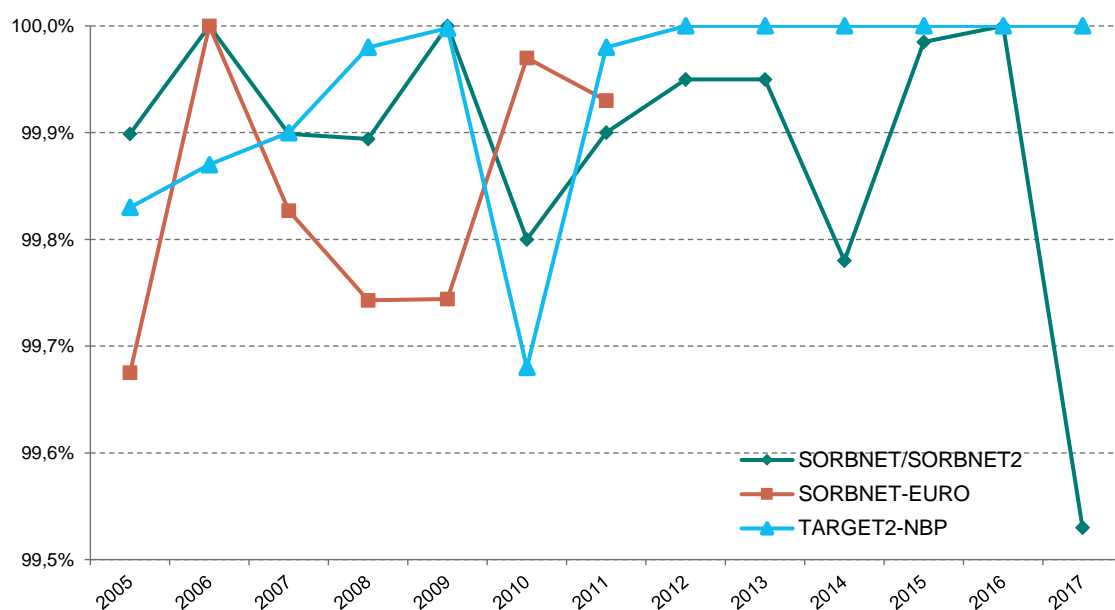
Warto podkreślić, iż w dniu 21 grudnia 2017 r. zakończono sukcesem Projekt T2S-NBP, dzięki któremu NBP w dniu 18 września 2017 r. stał się formalnie uczestnikiem platformy TARGET2-Securities (T2S), otworzył na tej platformie pierwszy Dedykowany Rachunek Pieniężny dla uczestnika systemu TARGET2-NBP oraz osiągnął gotowość do świadczenia usługi autokolateralizacji.

Pozytywnie także należy ocenić niewielki wzrost (o 0,1%) liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP. Stanowi on bowiem potwierdzenie, zaobserwowanego w 2016 r., przerwania kilkuletniego trendu spadkowego. Mimo iż na opisywaną zmianę na pewno miało wpływ wiele czynników, warto w tym kontekście zwrócić uwagę na dynamiczny wzrost liczby zleceń międzybankowych (o 10,4%). Pozytywnym elementem jest również silny wzrost wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP (o 14,2%), który odnotowano dla wszystkich kategorii płatności. Dodatkowo, warto zwrócić uwagę, że w analizowanym okresie liczba i wartość zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 zmniejszyły się.

2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP

W 2017 r. dostępność systemu SORBNET2 wyniosła 99,53%¹⁷, natomiast systemu TARGET2-NBP 100%. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres nr 9.

Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP

¹⁷ Minimalny współczynnik dostępności zapisany w SPUT, który wynosi 99,4% w skali roku, nie został przekroczony. Niższy współczynnik dostępności niż w poprzednich latach wynika z 6 wydarzeń, które miały miejsce w kwietniu, wrześniu i październiku 2017 r. i wynikały z awarii urządzeń informatycznych.

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

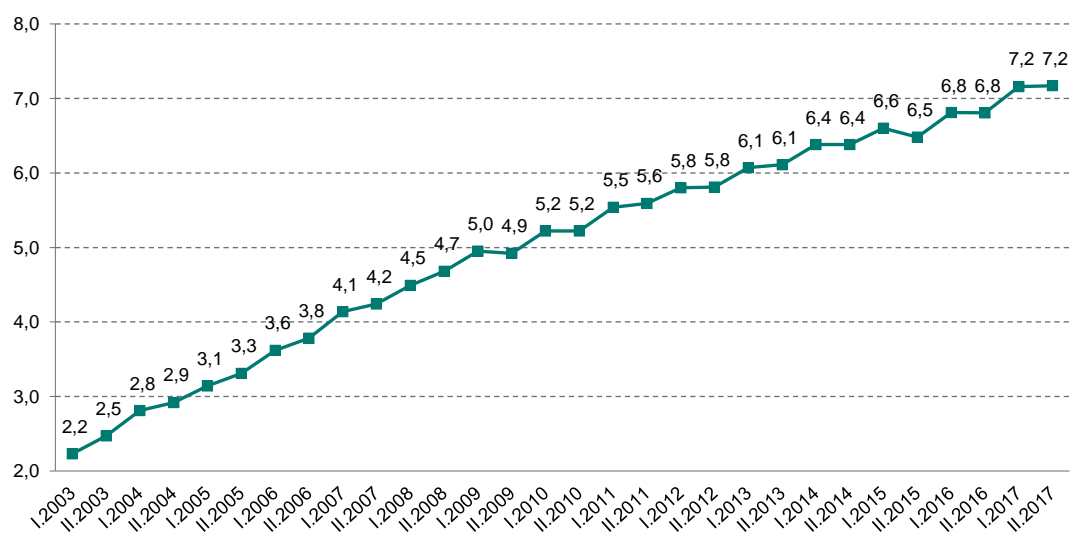
Według stanu na koniec grudnia 2017 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 40 banków (w tym NBP). Lista uczestników uległa zmniejszeniu w październiku 2017 r. o jeden podmiot, tj. RBS Bank (Polska) S.A.

W II półroczu 2017 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany zarówno wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 1%, jak i wzrost ich wartości o 7,5%.

Dane statystyczne – system Elixir

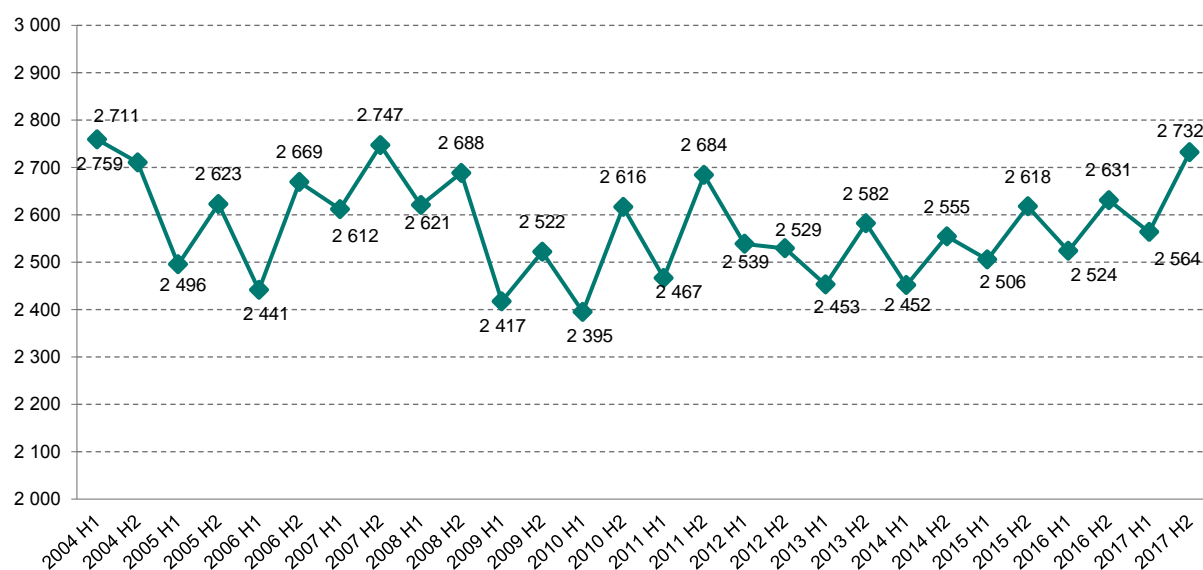
W II półroczu 2017 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 2,5 bln zł (w poprzednim półroczu 2,3 bln zł), co oznacza wzrost o 7,5%. Liczba zleceń wyniosła 903,3 mln szt. (w poprzednim półroczu 895,2 mln), co oznacza wzrost o 1%. Mimo wzrostu ogólnej liczby przetwarzanych zleceń, nieznacznej zmianie – wzrost o 0,1% - uległa średnia dzienna liczba transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 7,17 mln zleceń (w poprzedzającym okresie wynosiła 7,16 mln zleceń). Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2003 r. przedstawia wykres nr 10.

Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2003 r. (w mln sztuk)

Źródło: Dane KIR S.A.

Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2004 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Elixir rozliczono najwięcej transakcji, był październik 2017 r., w którym rozliczono 158,2 mln transakcji (w poprzednim półroczu wielkość ta była najwyższa w marcu 2017 r. i wyniosła 159,4 mln transakcji). Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni całego półrocza była najwyższa w grudniu 2017 r. i wyniosła 8,2 mln zleceń (w poprzednim półroczu wielkość ta była najwyższa w kwietniu 2017 r. i wyniosła 7,7 mln zleceń).

W II półroczu 2017 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 2.732 zł (w poprzednim półroczu 2.564 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 6,6%. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2017 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I oraz w II półroczu 2017 r.

System Elixir	I półrocze 2017 r.	ZMIANA	II półrocze 2017 r.
Liczba dni roboczych:	125 dni		126 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2.295,1 mld	↗ + 7,5%	2.467,98 mld
Średnia miesięczna	382,52 mld	↗ + 7,5%	411,3 mld
Średnia dzienna	18,36 mld	↗ + 6,7%	19,59 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	895,2 mln	↗ + 1%	903,3 mln

Średnia miesięczna	149,2 mln	↗ + 1%	150,6 mln
Średnia dzienna	7,16 mln	↗ + 0,1%	7,17 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 564	↗ + 6,6%	2 732
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	2286,4 mld	↗ + 7,5%	2.458,7 mld
Udział w obrotach KIR	99,60%	→	99,6%
Liczba transakcji	884,3 mln	↗ + 1%	892,5 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,8%	→	98,8%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	8,67 mld	↗ + 7,2%	9,3 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,4%	→	0,4%
Liczba transakcji	10,9 mln	↘ -0,6%	10,8 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,2%	→	1,2%

Źródło: Dane KIR S.A.

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w II półroczu 2017 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Zatem sprawność jego działania ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W II półroczu 2017 r. system Elixir funkcjonował poprawnie. Obecnie system Elixir przetwarza dziennie średnio około 7,2 mln transakcji o łącznej wartości 19,6 mld zł. W analizowanym okresie odnotowano, w porównaniu do poprzedniego okresu, wzrost liczby rozliczanych transakcji (wzrost o 1%) przy równoczesnym wzroście wartości obrotów o 7,5%. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 2.732 zł, czyli większą o 6,6% niż w poprzednim półroczu.

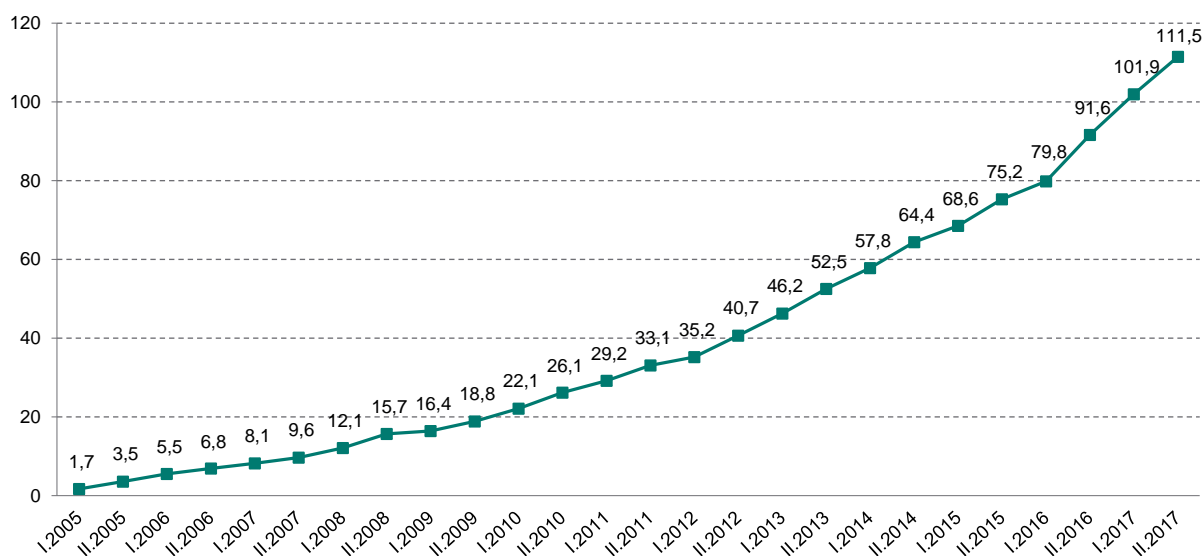
2.2.2. System Euro Elixir

Według stanu na koniec grudnia 2017 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 20 banków (w tym NBP), czyli bez zmian w porównaniu ze stanem na koniec czerwca 2017 r.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W II półroczu 2017 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 83,4 mld euro (w poprzednim półroczu 72,6 mld euro), co stanowiło wzrost o 15%. Tak samo wysoki wskaźnik wzrostu (czyli 15%) odnotowano także w poprzednim półroczu. Łączna liczba dokonanych transakcji wyniosła 14,3 mln szt. (w poprzednim półroczu 13,0 mln), co stanowi wzrost o 10%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 111,5 tys., czyli w stosunku do I półrocza 2017 r. nastąpił dalszy wzrost o 9%. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. przedstawia wykres nr 12.

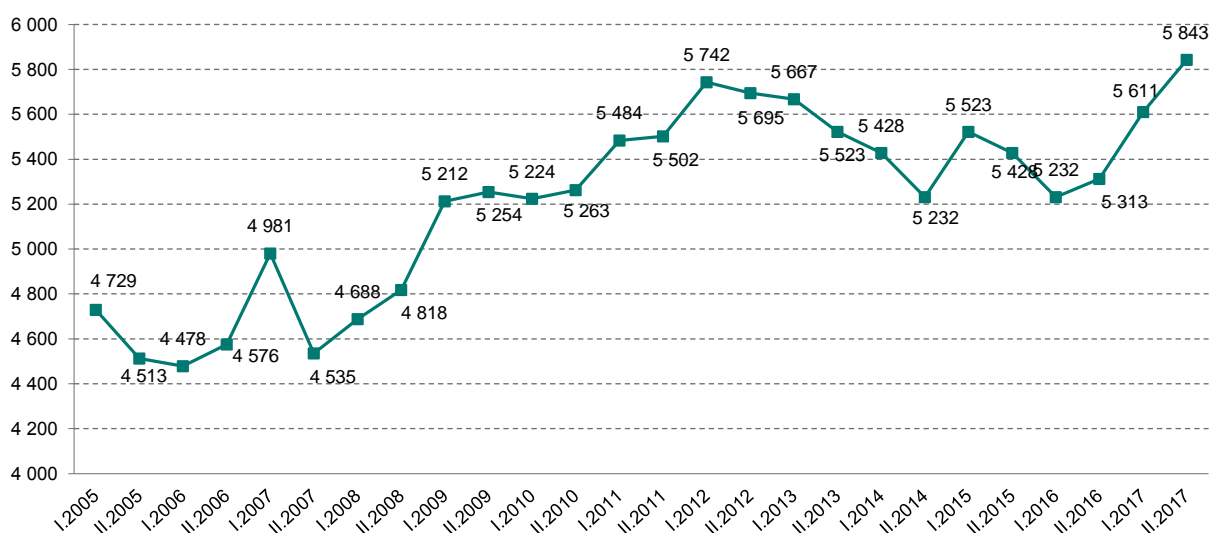
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. (w tys. sztuk)

Źródło: Dane KIR S.A.

Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 13.

Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. (w euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był październik 2017 r. Rozliczono w nim 2.493 mln zleceń, czyli więcej niż w dominującym miesiącu w poprzednim półroczu, tj. w maju 2017 r. (2.358 mln zleceń). Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2017 r. w porównaniu do II półroczu 2016 r., przedstawia tabela nr 6.

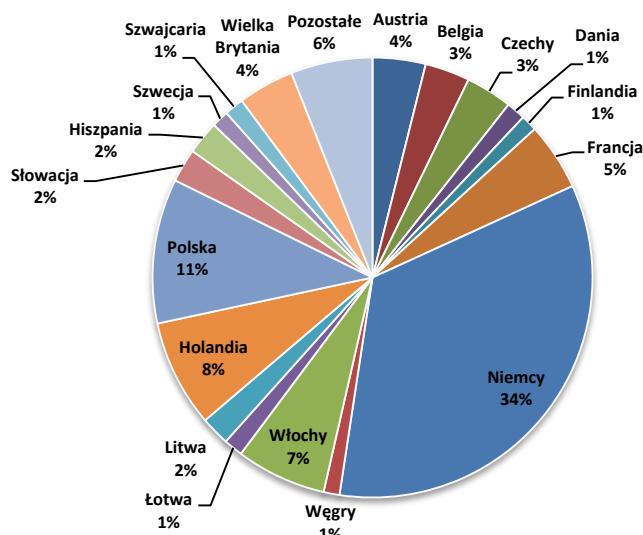
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2017 r.

System Euro Elixir	I półrocze 2017 r.	ZMIANA	II półrocze 2017 r.
Liczba dni roboczych:	127 dni		128 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	72,6 mld	↗+15%	83,4 mld
średnia miesięczna	12,11 mld	↗+15%	13,89 mld
średnia dzienna	571,9 mln	↗+14%	651,3 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	12 945 664	↗+10%	14 267 849
średnia miesięczna	2 157 611	↗+10%	2 377 975
średnia dzienna	101 934	↗+9%	111 468
średnia kwota zlecenia (euro)	5 611	↗+4%	5 843
Transakcje transgraniczne			
wartość transakcji (euro)	65,4 mld	↗+14%	74,9 mld
udział w Euro Elixir	90,1%	↘	89,8%
liczba transakcji	11 630 364	↗+10%	12 780 694
udział w Euro Elixir	89,8%	↘	89,6%
średnia dzienna liczba transakcji	91 578	↗+9%	99 849
średnia wartość transakcji (euro)	5 626	↗+4%	5 858
Transakcje krajowe			
wartość transakcji (euro)	7,207 mld	↗+18%	8,489 mld
udział w Euro Elixir	9,9%	↗	10,2%
liczba transakcji	1 315 300	↗+13%	1 487 155
udział w Euro Elixir	10,2%	↗	10,4%
średnia dzienna liczba transakcji	10 357	↗+12%	11 618
średnia wartość transakcji (euro)	5 479	↗+4%	5 709

Źródło: Dane KIR S.A.

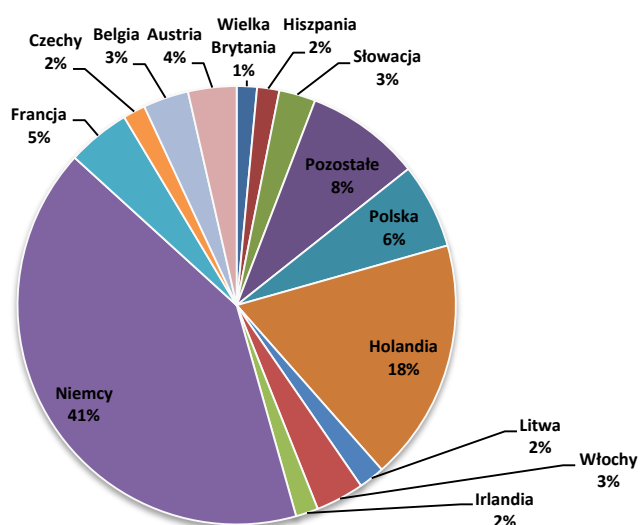
Udział liczby i wartości transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje prezentują poniższe wykresy nr 14 i 15.

Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Źródło: Dane KIR S.A.

Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Źródło: Dane KIR S.A.

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w II półroczu 2017 r.

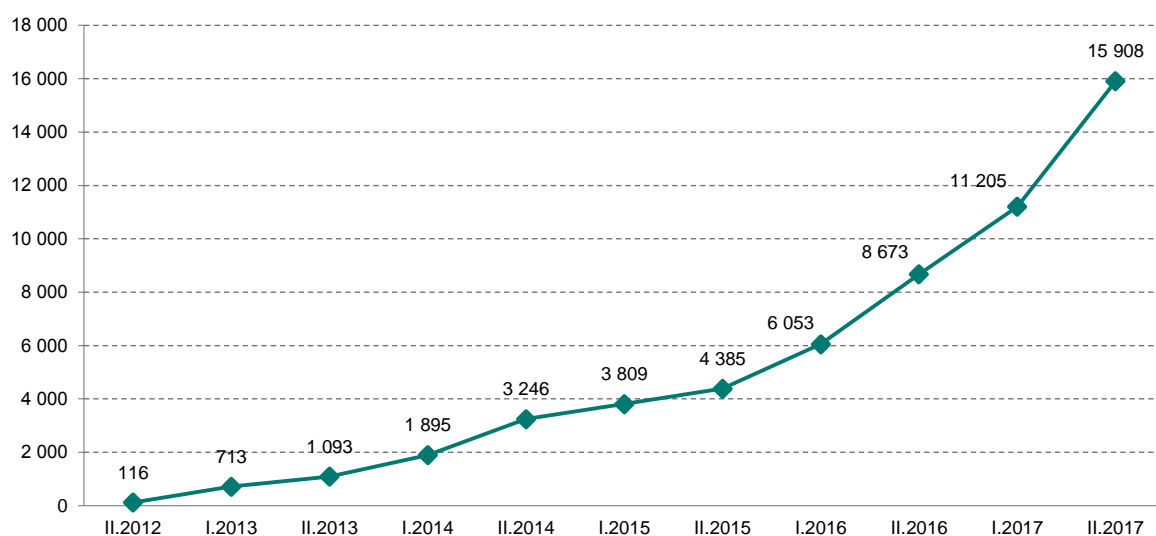
W II półroczu 2017 r. system Euro Elixir funkcjonował prawidłowo. W II półroczu 2017 r. system przetwarzał dziennie średnio 111,5 tys. transakcji o wartości 651,3 mln euro. Warto zauważyć, iż od 2005 roku odnotowywany jest stale utrzymujący się trend wzrostu średniej liczby transakcji rozliczanych dziennie przez system Euro Elixir. Pozytywnym symptomem rozwoju systemu jest utrzymująca się tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby realizowanych transakcji. Odnotowany w analizowanym okresie wzrost liczby transakcji na poziomie 10% oraz równie znaczący wzrost wartości rozliczanych transakcji na poziomie 15% potwierdził utrzymującą się na zbliżonym poziomie dynamikę wzrostu odnotowaną w poprzednim półroczu.

2.2.3. System Express Elixir

System płatności Express Elixir został uruchomiony w czerwcu 2012 r. Jest to system rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiający bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

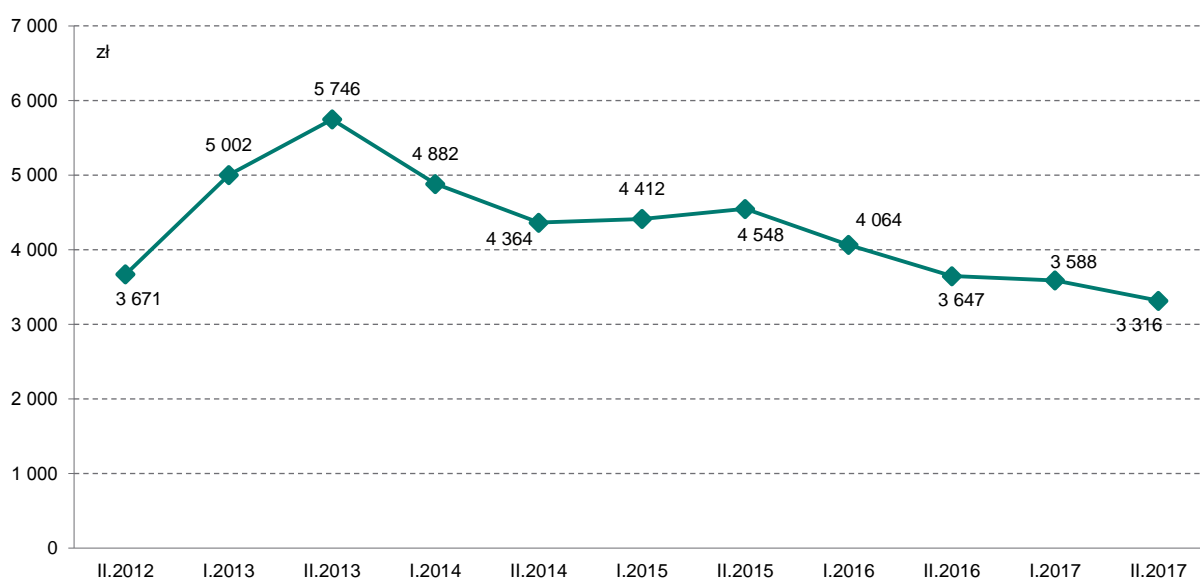
Według stanu na koniec grudnia 2017 r. bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir było 12 banków oraz NBP. Na przestrzeni II półrocza 2017 r. lista banków uczestników uległa zwiększeniu po przystąpieniu do systemu Banku Pocztowego S.A.

W II półroczu 2017 r. w systemie Express Elixir obroty wyniosły 9,7 mld zł, czyli odnotowano znaczący wzrost o 33% w porównaniu do I półrocza 2017 r. (7,3 mld zł). W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 2,9 mln szt., co stanowiło wzrost o 44% w porównaniu do I półrocza 2017 r. (2 mln). Znacząco zwiększyła się średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń, która na przestrzeni II półrocza 2017 r. wyniosła 15.908, co stanowi wzrost o 42% (w poprzedzającym okresie odnotowano 11.205 zleceń dziennie). Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 16.

Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

Równocześnie przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W II półroczu 2017 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 3.316 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (3.588 zł) odnotowano spadek o 8%. Był to czwarty pod rząd spadek, który wpisuje się w stałą tendencję utrzymującą się od 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 17.

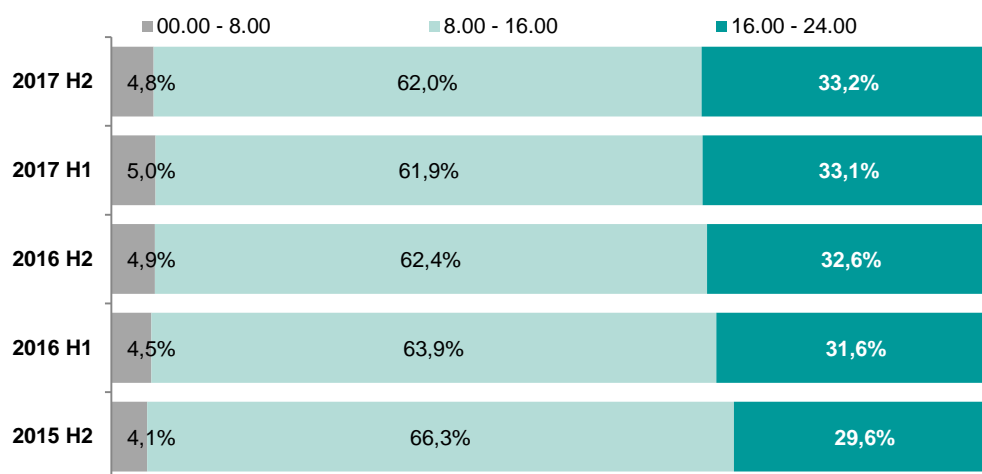
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia (w zł) zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od lipca do grudnia 2017 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 62% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 61,9%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w porach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 33,2% (w poprzednim półroczu 33,1%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 4,8% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 5%). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 38% - realizują transakcje w porach: wczesnorannej i późnowieczornej, czyli dotychczas postrzeganych jako „nietypowych” poza godzinami 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 h na dobę okazało się potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, z którego coraz powszechniej oni korzystają.

Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od 2015 r. przedstawiono na wykresie nr 18.

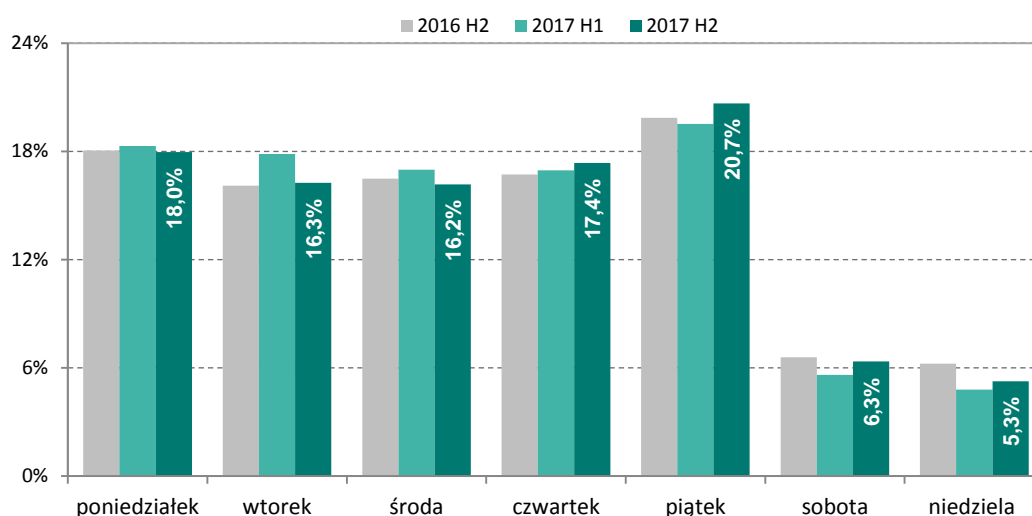
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu półroczach od 2015 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2017 r. najwięcej zleceń, tj. ponad 1/5 wszystkich zleceń, zostało rozliczonych w piątki (20,7%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,2% do 18%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (6,3%) oraz w niedziele (5,3%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 19.

Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2016 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I oraz II półroczu 2017 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2017 r.

System Express Elixir	I półrocze 2017 r.	ZMIANA	II półrocze 2017 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	7,28 mld	↗+ 33%	9,71 mld
średnia miesięczna	1,21 mld	↗+ 33%	1,62 mld
średnia dzienna	40,2 mln	↗+ 31%	52,75 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	2 028 165	↗+ 44%	2 927 080
średnia miesięczna	338 028	↗+ 44%	487 847
średnia dzienna	11 205	↗+ 42%	15 908
średnia kwota zlecenia (zł)	3 588	↘ -8%	3 316
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	5%	↘	4,8%
w godz. 8.00 – 16.00	61,9%	↗	62,0%
w godz. 16.00 – 24.00	33,1%	↗	33,2%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			

poniedziałek	18,3%	↘	18,0%
wtorek	17,9%	↘	16,3%
środa	17%	↘	16,2%
czwartek	16,9%	↗	17,4%
piątek	19,5%	↗	20,7%
sobota	5,6%	↗	6,3%
niedziela	4,8%	↗	5,3%

Źródło: Dane KIR S.A.

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir

System Express Elixir jest systemem obecnym na rynku usług płatniczych od czerwca 2012 r. System ten, podobnie jak system BlueCash, oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. Liczba bezpośrednich uczestników systemu powoli zwiększa się (w omawianym okresie o kolejny podmiot). Na koniec grudnia 2017 r. uczestnikami systemu Express Elixir było 12 banków oraz NBP. W II półroczu 2017 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 2,9 mln (wzrosła o 44%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 9,7 mld zł (wzrosła o 33%). W systemie realizowano średnio dziennie 15.908 transakcji o wartości 52,8 mln zł (co w stosunku do poprzedniego okresu stanowi wzrost o 31%). Możliwości dalszego rozwoju systemu obejmują także wykorzystywanie przez klientów rozliczeń w dni weekendowe.

2.2.4. System BlueCash

System płatności BlueCash został uruchomiony w listopadzie 2012 r. jako drugi w Polsce system płatności natychmiastowych, obok systemu Express Elixir. Operatorem systemu jest firma Blue Media S.A. z siedzibą w Sopocie. System płatności natychmiastowych BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu płatniczego.

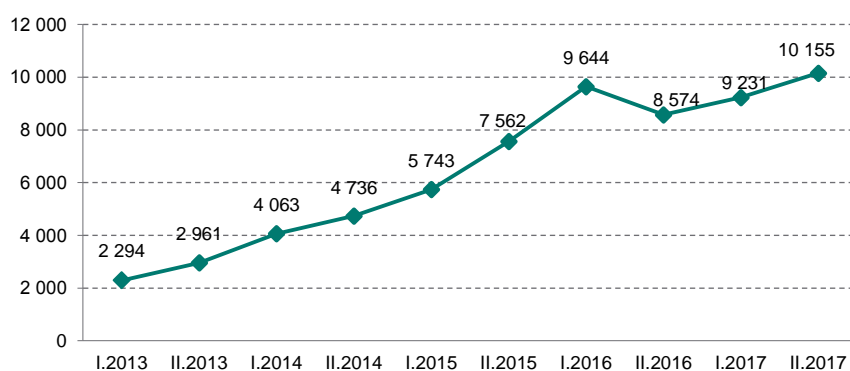
Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec grudnia 2017 r. aktywnymi uczestnikami systemu BlueCash było 105 banków (na koniec czerwca 2017 r. było ich 94). W gronie uczestników systemu BlueCash znajduje się 6 banków komercyjnych, czyli bez zmian w stosunku do czerwca 2017 r. Pozostałymi uczestnikami systemu jest 99 banków spółdzielczych, które stanowią 94% wszystkich uczestników.

Należy zauważyć, iż w II półroczu 2017 r. pomiędzy bezpośrednimi uczestnikami systemu było wymienianych 33,6% wszystkich transakcji (transakcje zarówno wysyłane, jak i otrzymywane przez

bezpośrednich uczestników). Natomiast pozostała część, a więc 66,4% wszystkich transakcji, jest wysyłana przez bezpośrednich uczestników systemu, ale otrzymywana przez banki współpracujące, które nie są uczestnikami systemu, a jedynie mają status banków współpracujących (tzn. mogą otrzymywać transakcje wysyłane przez banki uczestniczące w systemie BlueCash).

W II półroczu 2017 r. w systemie płatności natychmiastowych BlueCash obroty wyniosły 3,1 mld zł, czyli w porównaniu do I półrocza 2017 r. (2,6 mld zł) nastąpił wzrost o 16%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 1,9 mln szt., co stanowi wzrost o 12% w porównaniu do I półrocza 2017 r. (1,7 mln szt.). Zwiększeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 10.155 zleceń dziennie (w poprzednim okresie 9.231), co prezentuje wykres nr 20.

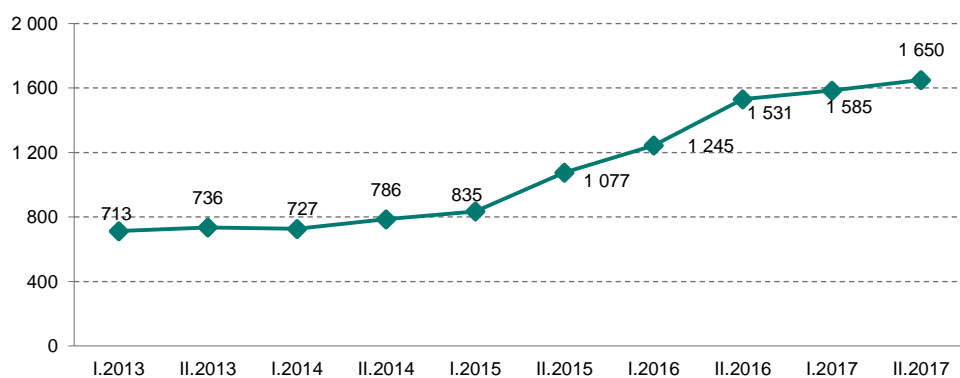
Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2017 r. wyniosła 1.650 zł i była większa w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.585 zł), co stanowi wzrost o 4%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 21.

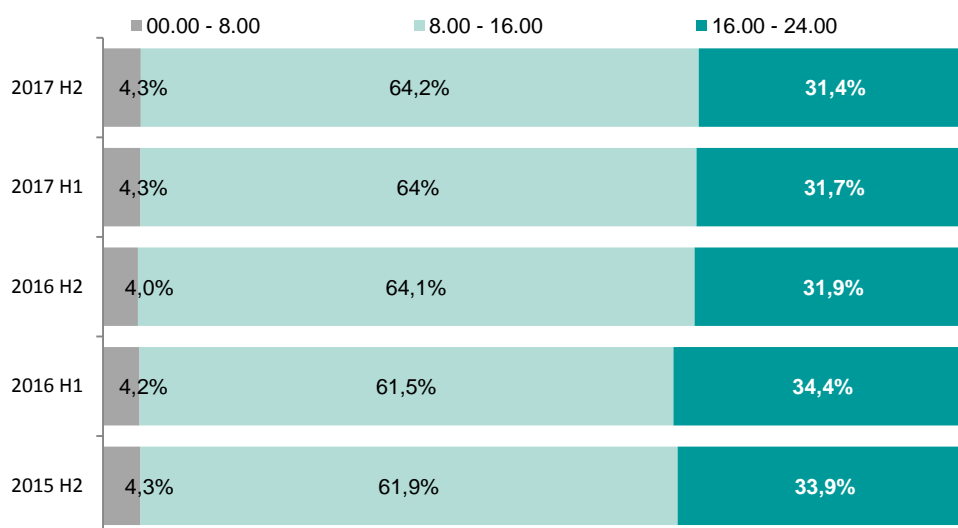
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni II półrocza 2017 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 64,2% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu 64%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 31,4%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 4,3% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu odnotowano bardzo zbliżone wielkości, tj. odpowiednio 31,7% i 4,3%). Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 22.

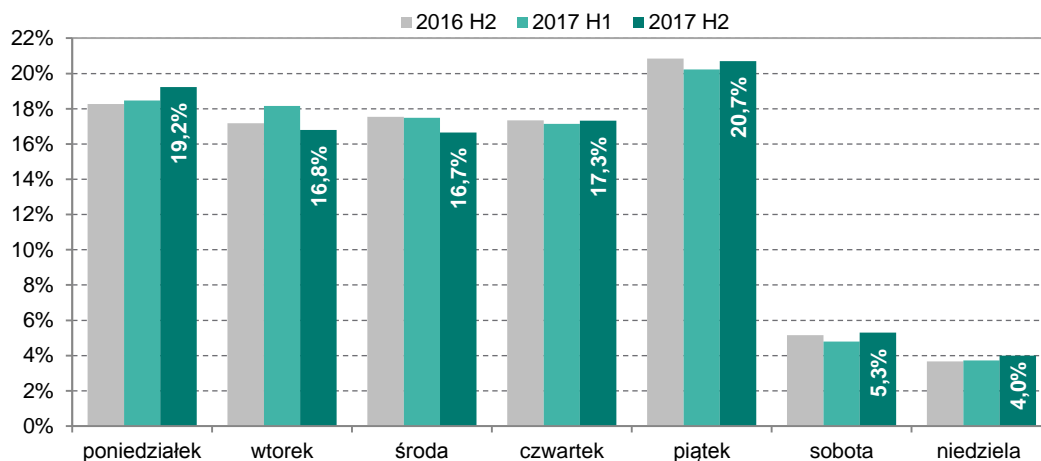
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2015 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2017 r. w piątki zostało rozliczonych najwięcej zleceń (20,7%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,7% do 19,2%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne, tj. 5,3% wszystkich zleceń było zrealizowanych w soboty (w poprzednim okresie było to 4,8%) oraz 4% w niedziele (w poprzednim półroczu 3,7%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 23.

Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2016 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II. oraz w I półroczu 2017 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2017 r.

System BlueCash	I półrocze 2017 r.	ZMIANA	II półrocze 2017 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2,648 mld	↗+16%	3,082 mld
średnia miesięczna	441,3 mln	↗+ 16%	513,7 mln
średnia dzienna	14,6 mln	↗+15%	16,8 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	1 670 728	↗+12%	1 868 431
średnia miesięczna	278 455	↗+ 12%	311 405
średnia dzienna	9 231	↗+10%	10 155
średnia kwota zlecenia (zł)	1 585	↗+ 4%	1 650
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	4,3%	→	4,3%
w godz. 8.00 – 16.00	64%	↗	64,2%
w godz. 16.00 – 24.00	31,7%	↘	31,4%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			

poniedziałek	18,5%	↗	19,2%
wtorek	18,2%	↘	16,8%
środa	17,5%	↘	16,7%
czwartek	17,1%	↗	17,3%
piątek	20,2%	↗	20,7%
sobota	4,8%	↗	5,3%
niedziela	3,7%	↗	4,0%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash

System BlueCash jest systemem płatności – podobnie jak system Express Elixir - obecnym na rynku usług płatniczych relatywnie krótko, tj. od listopada 2012 r. Obydwa wspomniane systemy oferują jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W II półroczu 2017 r. w systemie BlueCash w porównaniu do półrocza poprzedniego odnotowano wzrost obrotów o 16% (w poprzednim półroczu odnotowano wzrost na poziomie 10%).

Równocześnie odnotowano wzrost liczby transakcji o 12% (dla porównania w półroczu poprzedzającym wzrost ten wyniósł 6%). Dzienna liczba transakcji zwiększyła się o 10% i osiągnęła poziom 10.155 zleceń. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.650 zł. Obroty realizowane łącznie w soboty i niedziele stanowią obecnie 9,3% wszystkich obrotów odnotowanych w systemie BlueCash. Możliwość dalszego rozwoju systemu obejmuje także wykorzystywanie przez klientów rozliczeń w dni weekendowe.

2.2.5. System BLIK

System BLIK¹⁸ jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. W poniższym rozdziale przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności. zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Polski Standard Płatności pod koniec 2015 r. wprowadził w ramach systemu BLIK usługę P2P, tj. mobilnych płatności pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Usługa pozwala na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez wpisanie jej numeru telefonu.

¹⁸ Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest od dnia 9 lutego 2015 r. Korzystanie z usług możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec grudnia 2017 r. w gronie tym były Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Zachodni WBK S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Getin Noble Bank S.A. oraz nowo przybyłe w grudniu 2017 r., tj.: Bank BGŻ BNP Paribas S.A. i Raiffeisen Bank Polska S.A.

Na koniec grudnia 2017 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

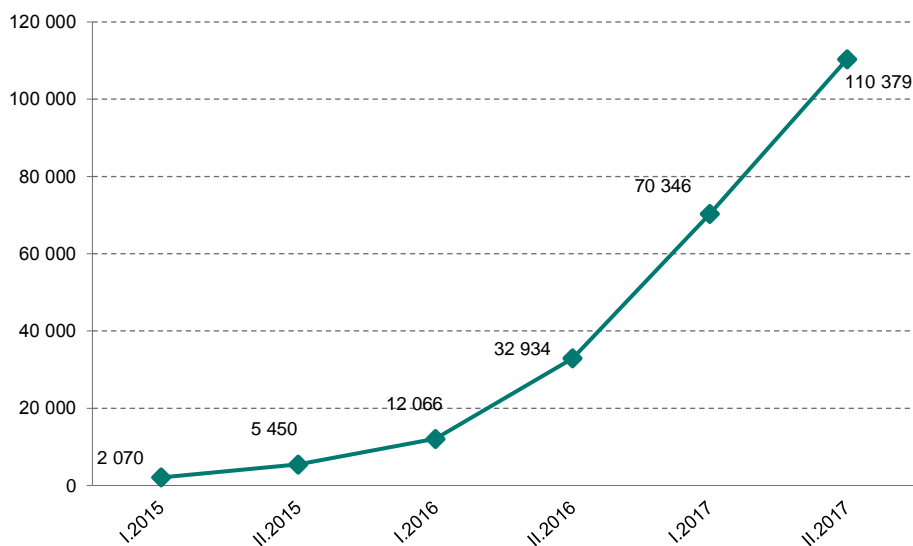
- 9 banków (na przestrzeni półrocza przybyły 2 nowe podmioty),
- 6,1 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK na przestrzeni półrocza wzrosła o 1,6 mln),
- 255 tys. punktów handlowo-usługowych (na przestrzeni półrocza przybyło 25 tys. nowych punktów),
- 232 tys. terminali płatniczych (na przestrzeni półrocza przybyło 29 tys. nowych terminali),
- 79,9 tys. sklepów internetowych (na przestrzeni półrocza przybyło 9 tys. nowych sklepów),
- 17,2 tys. bankomatów (na przestrzeni półrocza przybyło 1,1 tys. nowych bankomatów).

W okresie II półrocza 2017 r. w systemie BLIK:

- wykonano łącznie 20,3 mln zleceń o łącznej wartości 2,9 mld złotych,
- średnio dziennie wykonano 110,4 tys. zleceń o łącznej wartości 15,7 mln złotych,
- średnia wartość zlecenia wyniosła 142 zł.

W II półroczu 2017 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 2,9 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (1,8 mln zł) nastąpił znaczący wzrost o 60%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 20,3 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza wzrosła o 60% (z poziomu 12,7 mln). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system, odnotowano znaczący wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2017 r. wyniosła 110,4 tys. (w poprzednim okresie wynosiła 70,3 tys.), co prezentuje wykres nr 24.

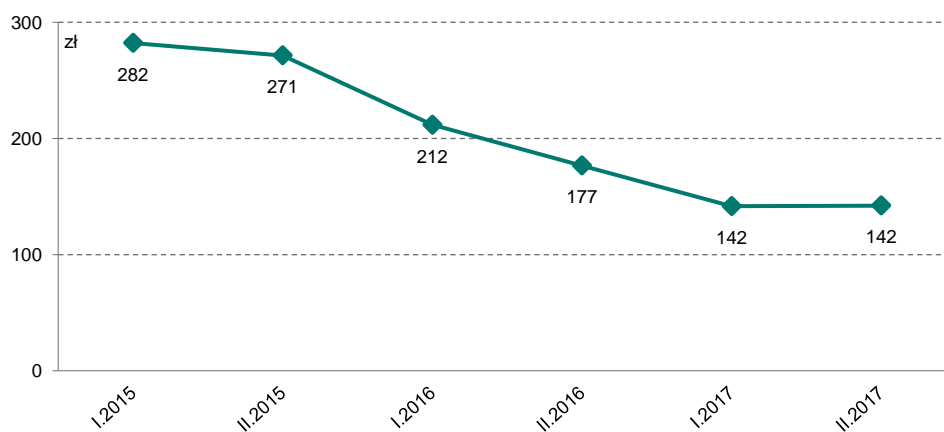
Wykres 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2017 r. nie uległa zmianie i wyniosła 142 zł, co prezentuje wykres nr 25.

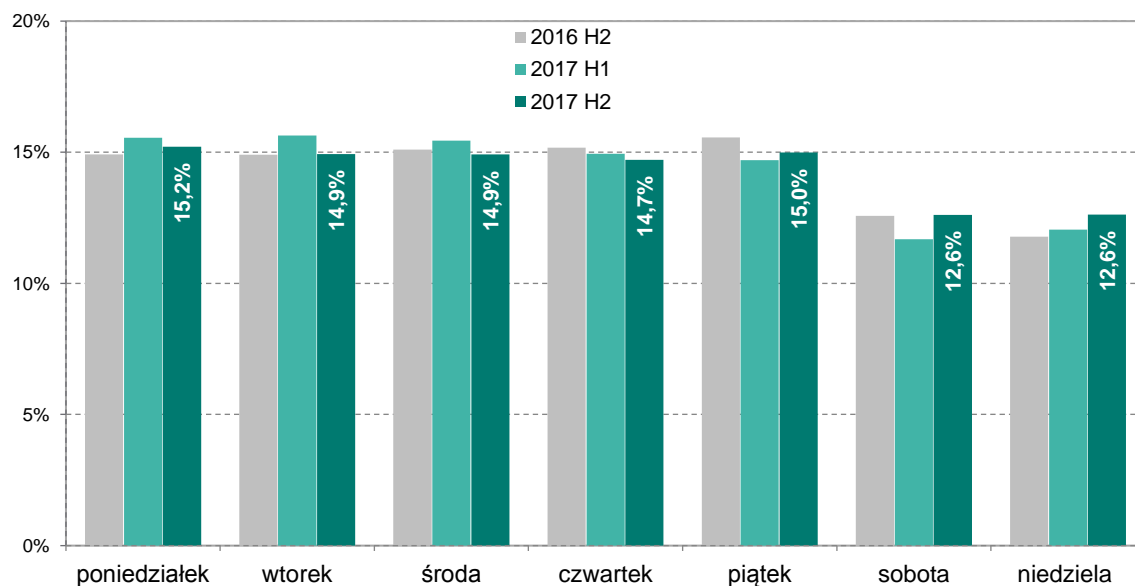
Wykres 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W II półroczu 2017 r. najwięcej transakcji rozliczono w poniedziałki (15,2%) – podobnie jak w poprzednim półroczu. Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14,7% do 15%. Na uwagę zasługuje fakt, iż odnotowana w II półroczu 2017 r. liczba zleceń realizowanych w soboty (12,6%) czy w niedziele (12,6%) była nieznacznie niższa od liczby zleceń realizowanych w dni robocze. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 26.

Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w okresie trzech kolejnych półroczy od II półroczu 2016 r.

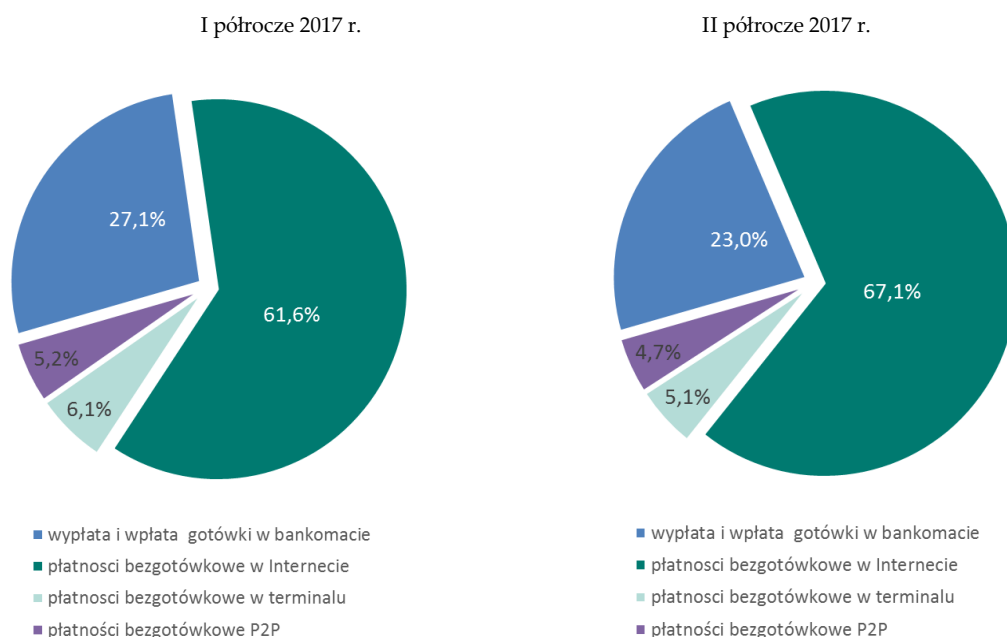
Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W II półroczu 2017 r. klienci korzystający z systemu BLIK dokonali następujących typów transakcji:

- płatności bezgotówkowe w Internecie – 13,6 mln płatności (stanowiły one 67,1% wszystkich transakcji mobilnych),
- wypłaty i wpłaty gotówki w bankomacie – 4,7 mln operacji (stanowiły one 23% wszystkich transakcji mobilnych),
- płatności bezgotówkowe w terminalu – 1 mln płatności (stanowiły one 5,1% wszystkich transakcji mobilnych),
- płatności typu P2P– 952 tys. (stanowiły one 4,7% wszystkich transakcji mobilnych).

Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I oraz II półroczu 2017 r. przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I i II półroczu 2017 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

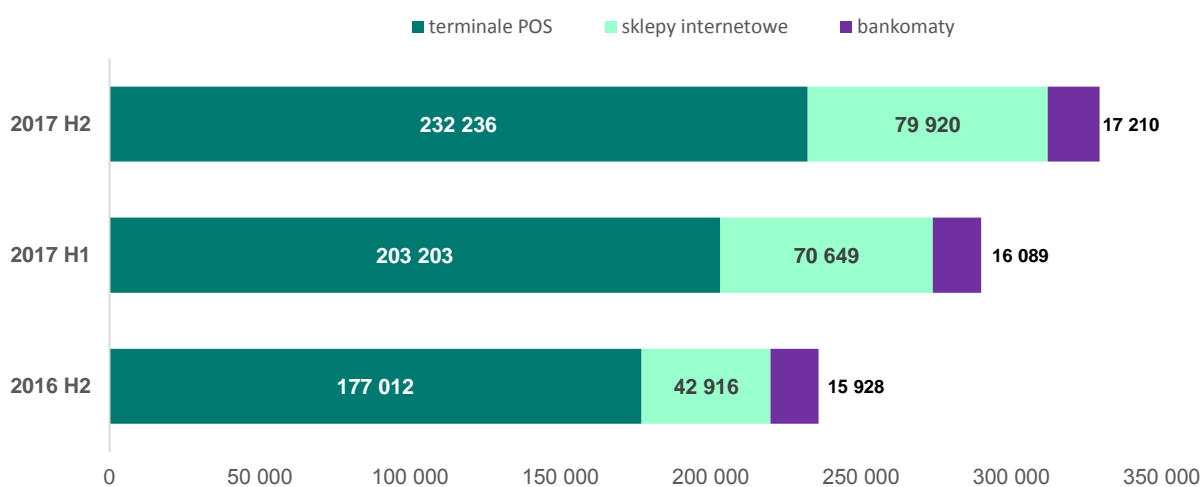
Na koniec grudnia 2017 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 6,1 mln, czyli o 1,6 mln więcej niż w czerwcu 2017 r. co stanowi wzrost o 36%. Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS, w sklepach internetowych, jak również transakcji typu P2P.

Na koniec grudnia 2017 r. sieć akceptacji płatności mobilnych obejmowała 329,4 tys. urządzeń i na przestrzeni II półrocza 2017 r. wzrosła o 39 tys. urządzeń, co stanowiło wzrost o 13,6%.

Na koniec grudnia 2017 r. sieć akceptacji systemu stanowiły:

- terminale POS – 232,2 tys. urządzeń akceptujących (wzrost o 14,3% na przestrzeni półrocza),
- sklepy internetowe – 79,9 tys. podmiotów (wzrost o 13,1% na przestrzeni półrocza),
- bankomaty – 17,2 tys. sztuk (wzrost o 7% na przestrzeni półrocza).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec grudnia 2017 r. przedstawiono na wykresie nr 28.

Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w I półroczu 2017 r. oraz w II półroczu 2017 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2017 r.

System BLIK	I półrocze 2017	ZMIANA	II półrocze 2017
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość płatności (zł)			
Ogółem	1,804 mld	↗+60%	2,886 mld
Średnia miesięczna	301 mln	↗+60%	481 mln
Średnia dzienna	10 mln	↗+57%	15,7 mln
Liczba płatności			
Ogółem	12 732 680	↗+60%	20 309 731
Średnia miesięczna	2 122 113	↗+60%	3 384 955
Średnia dzienna	70 346	↗+57%	110 379
Średnia kwota transakcji (zł)	142	→	142
Poszczególne typy płatności:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERNECIE			
Wartość (zł)	633 mln	↗+83%	1,157 mld
Udział % w systemie BLIK	35,1%	↗	40,1%
Liczba	7 841 936	↗+74%	13 634 970
Udział % w systemie BLIK	62,0%	↗	67,1%
Średnia dzienna liczba płatności	43 326	↗+71%	74 103
Średnia wartość płatności	81	↗+5,2%	85
2) Wyплаты i wpłaty gotówkowe w bankomacie:			
Wartość (zł)	1,058 mld	↗+47%	1,557 mld
Udział % w systemie BLIK	58,6%	↘	53,9%
Liczba	3 455 184	↗+35%	4 679 546
Udział % w systemie BLIK	27,1%	↘	23,0%
Średnia dzienna liczba wypłat	19 089	↗+33%	25 432
Średnia wartość wypłaty w bankomacie	306	↗+9%	333
3) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (zł)	36,9 mln	↗+42%	52,4 mln
Udział % w systemie BLIK	2,0%	↘	1,8%
Liczba	772 690	↗+35%	1 043 490
Udział % w systemie BLIK	6,1%	↘	5,1%
Średnia dzienna liczba płatności	4 269	↗+33%	5 671
Średnia wartość płatności	48	↗+5%	50
4) Płatności typu P2P			
Wartość (zł)	75,8 mln	↗+58%	119,6 mln
Udział % w systemie BLIK	4,2%	↘	4,1%
Liczba	662 870	↗+44%	951 725
Udział % w systemie BLIK	5,2%	↘	4,7%
Średnia dzienna liczba płatności	3 662	↗+41%	5 172
Średnia wartość płatności	114	↗+11%	126

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK

System BLIK rozpoczął przeprowadzanie rozliczeń od dnia 9 lutego 2015 r. Liczba uczestników systemu wynosi obecnie 9 banków. W systemie BLIK odnotowano bardzo dynamiczny wzrost zarówno liczby przeprowadzanych transakcji (wzrost o 60%), jak i wartości (wzrost o 60%). Średnio dziennie w II półroczu 2017 r. wykonywanych było 110,4 tys. zleceń o łącznej wartości 15,7 mln zł. Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (67%). Zarejestrowano ponad 13,6 mln takich transakcji (dla porównania w poprzednim okresie było ich 7,8 mln). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie wyniosła 85 zł.

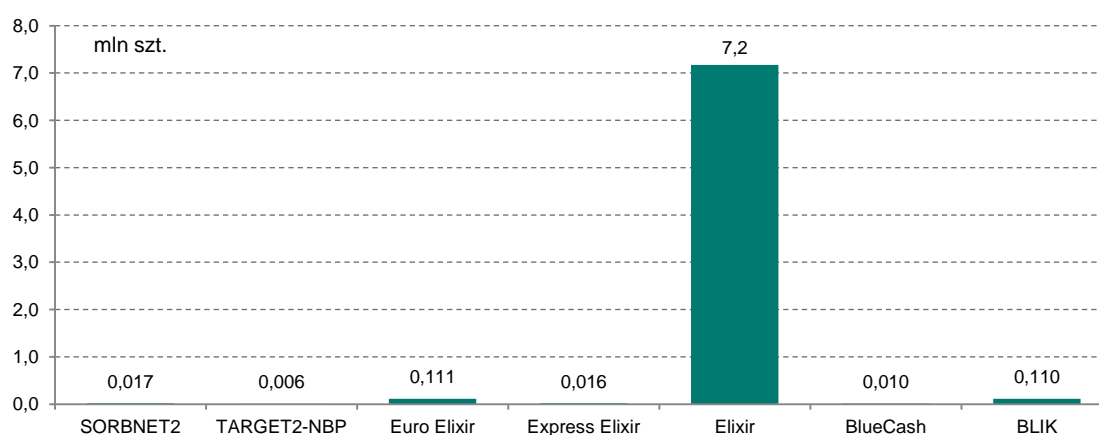
Transakcje wypłaty oraz wpłat w bankomatach znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (23%). Zarejestrowano ich 4,7 mln na łączną kwotę 1,6 mld zł. Wzrosła także liczba transakcji w terminalach, których odnotowano 1.043 mln (w poprzednim okresie było ich 773 tys.). Od kwietnia 2016 r. w systemie są przeprowadzane transakcje typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Na przestrzeni II półroczu 2017 r. przeprowadzono ich 952 tys., czyli blisko 50% więcej niż w poprzednim półroczu. Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła średnio 126 zł.

Funkcjonowanie systemu BLIK w II półroczu 2017 r. można ocenić pozytywnie, biorąc pod uwagę dynamiczny wzrost obrotów. Na uwagę zasługuje powiększenie się grona bezpośrednich uczestników o kolejne dwa nowe banki. Pozytywnym sygnałem jest również postępujący wzrost sieci akceptacji na poziomie 14%. Na przestrzeni opisywanego półroczu została rozbudowana o 39 tys. kolejnych urządzeń do poziomu 329,4 tys. urządzeń.

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 29 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w II półroczu 2017 r.

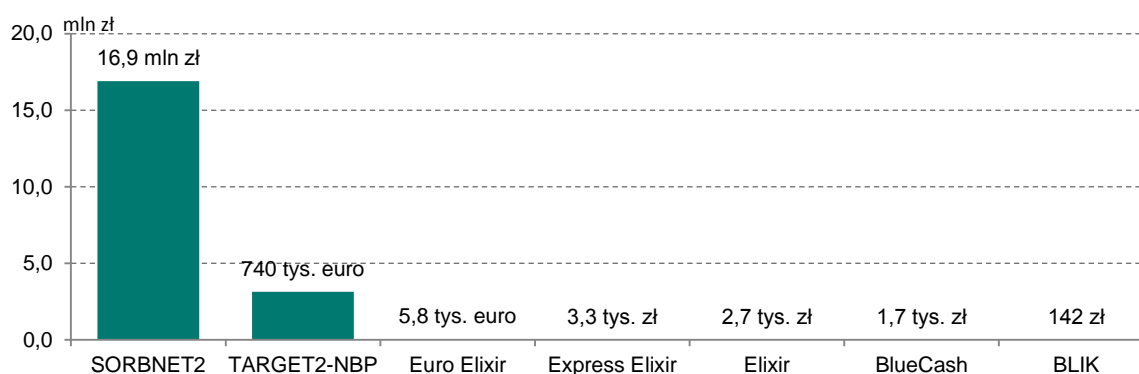
Wykres nr 29. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach w II półroczu 2017 r. przedstawiono na wykresie nr 30.

Wykres nr 30. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2017 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Podsumowanie

W II półroczu 2017 r. na rynku polskim funkcjonowało siedem głównych systemów płatności. Największe wzrosty średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w systemie BLIK, w którym realizowane są płatności przy wykorzystywaniu urządzeń mobilnych (np. telefonów komórkowych typu smartfon oraz tabletów). W II półroczu 2017 r., w stosunku do I półrocza 2017 r., w systemie BLIK średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych wzrosła o 57%.

W II półroczu 2017 r. w systemie Euro Elixir (prowadzącym rozliczenia w euro) oraz w systemie Elixir (prowadzącym rozliczenia w złotych), odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odpowiednio o 9% i 0,1%.

W systemie Express Elixir, oferującym realizację płatności natychmiastowych, w II półroczu 2017 r., w stosunku do I półrocza 2017 r., odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 42%. Podobnie było w systemie BlueCash, w którym w stosunku do I półrocza 2017 r., odnotowano kolejny wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 10%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, należy zwrócić uwagę na utrzymujący się od lat trend wzrostowy średniej dziennej liczby realizowanych zleceń (wykres nr 3). W II półroczu 2017 r., w stosunku do I półrocza 2017 r., zanotowano kolejny wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 8%, pomimo rosnącej dostępności do systemów płatności natychmiastowych. Natomiast w systemie TARGET2-NBP, prowadzącym rozliczenia w euro, wystąpił spadek średniej dziennej liczby o 0,7%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r. przedstawiono w tabeli nr 10.

Tabela nr 10. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r.

Systemy płatności	I połowa 2017 r.	ZMIANA	II połowa 2017 r.
Elixir	7,2 mln	↑ 0,1%	7,2 mln
Euro Elixir	101.934	↑ 9%	111.468
BLIK	70.346	↑ 57%	110.379
SORBNET2	16.052	↑ 8%	17.340
Express Elixir	11.205	↑ 42%	15.908
BlueCash	9.231	↑ 10%	10.155
TARGET2-NBP	5.829	↓ -0,7%	5.789

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, największe wzrosty średniej wartości realizowanego zlecenia, odnotowano w systemach Elixir, Euro Elixir i BlueCash. W II półroczu 2017 r., w stosunku do I półrocza 2017 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w systemach tych wzrosła odpowiednio o 6,6%, 4% i 4%. Natomiast w systemie Express Elixir w II półroczu 2017 r. średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w porównaniu do poprzedniego półrocza zmalała o 8%. W systemie BLIK średnia wartość realizowanego zlecenia utrzymała się na takim samym poziomie co w I półroczu 2017 r. i wyniosła 142 zł.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 wystąpił spadek średniej wartości realizowanego zlecenia o 6,3%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP średnia wartość realizowanego zlecenia wzrosła o 14,1%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r.

Systemy płatności	I połowa 2017 r.	ZMIANA	II połowa 2017 r.
SORBNET2 (zł)	18,0 mln	↓ -6,3%	16,9 mln
TARGET2-NBP (euro)	650 tys.	↑ 14,1%	740 tys.
Euro Elixir (euro)	5.611	↑ 4%	5.843
Express Elixir (zł)	3.588	↓ -8%	3.316
Elixir (zł)	2.564	↑ 6,6%	2.732
BlueCash (zł)	1.585	↑ 4%	1.650
BLIK (zł)	142	→	142

Źródło: Opracowanie własne, DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec II półrocza 2017 r. w Polsce istniało 5 systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

1. systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany),
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany),
2. system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
3. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
4. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.), który w ocenianym okresie nie rozpoczął jeszcze działalności operacyjnej.

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2017 roku najistotniejsze zmiany w funkcjonowaniu systemów rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. dotyczyły:

- 1) wprowadzenia w obrocie niezorganizowanym regulacji dotyczących transakcji, dla których nie jest naliczany depozyt zmienny. W celu bieżącego rozliczania tych transakcji przewidziano ustalenie kwot rozrachunku obliczanych każdego dnia przez KDPW_CCP.
- 2) rezygnacji z limitu kredytowego, którego funkcja w zakresie zarządzania ryzykiem została przejęta przez limit zabezpieczeń.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 29 grudnia 2017 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyły:

- 33 podmioty w systemie dla rynku zorganizowanego (w porównaniu z poprzednim półroczem nie zaszły żadne zmiany),
- 15 podmiotów w systemie dla rynku OTC, czyli o 1 podmiot mniej niż miało to miejsce według stanu na dzień 30 czerwca 2017 r.

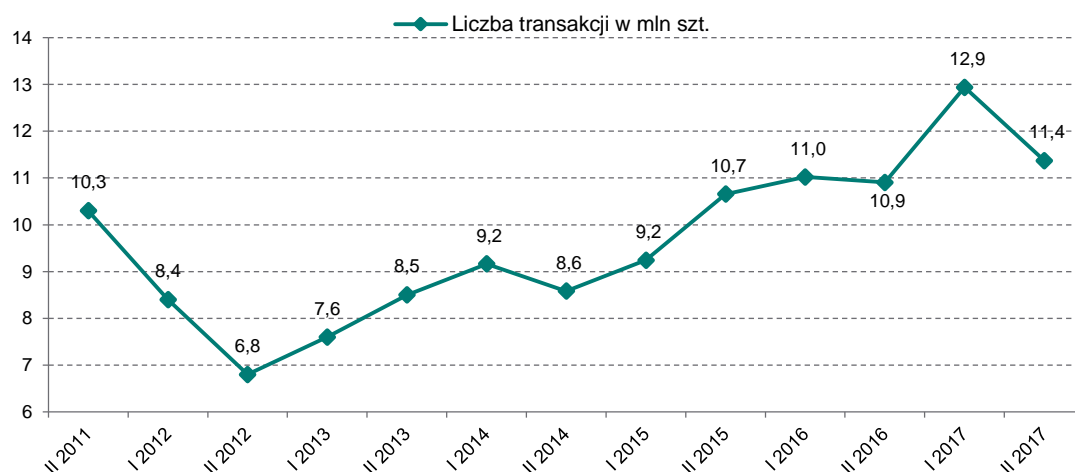
W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 11.372 tys. transakcji o wartości 264,1 mld zł (w I półroczu 2017 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 12.938 tys. transakcji oraz 413,4 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to spadek liczby transakcji o 12,1% przy jednoczesnym znaczącym spadku wartości transakcji o 36,1%.

Analizując powyższe dane, należy zauważyć, że po utrzymującym się przez kilka okresów trendzie systematycznego wzrostu liczby i wartości rozliczonych transakcji nastąpił spadek obu tych wielkości. Zauważalne jest, że I półrocze 2017 r. charakteryzowało się wyjątkowo wysokim poziomem zarówno ilości

jak i wartości rozliczonych transakcji, a w II półroczu 2017 r. nastąpił powrót do poziomów zbliżonych do II półrocza 2016 r.

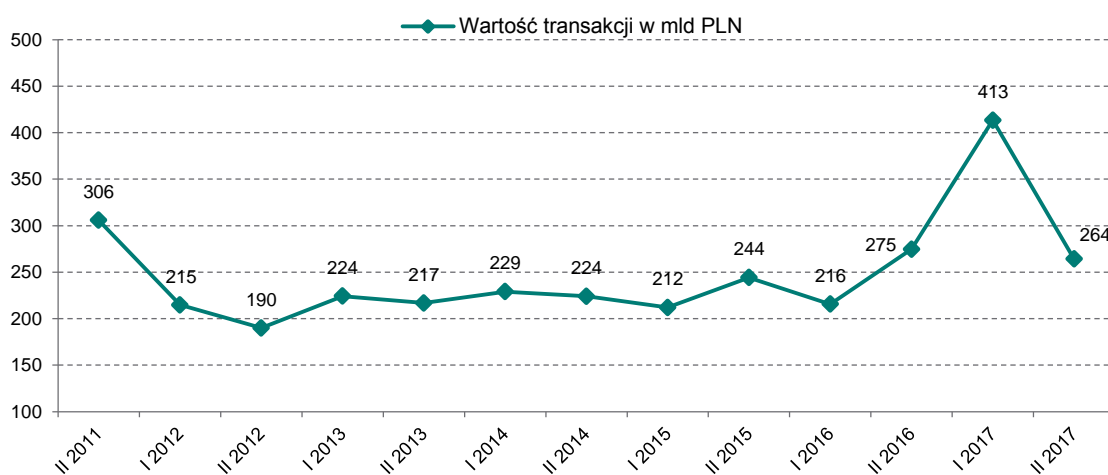
Na wykresie nr 31 i 32 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 31. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2017

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 32. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2017

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych

W II półroczu 2017 r. najistotniejsze zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW S.A. dotyczyły:

- 1) złożenia w dniu 29 września 2017 r. przez KDPW S.A. do KNF wniosku o autoryzację na podstawie CSDR (Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniającego dyrektywę 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012)¹⁹, którego celem jest ujednoczenie na poziomie europejskim wymogów dotyczących świadczenia usług przez centralne depozyty papierów wartościowych (CDPW) oraz usprawnienie rozrachunku papierów wartościowych. Uzyskanie autoryzacji pozwoli na oferowanie przez KDPW usług zgodnych z unijnymi standardami na terenie całej UE.
- 2) wprowadzenia od dnia 20 listopada 2017 r.:
 - zgodnie ze strategią Grupy KDPW, jako rozwiązania fakultatywnego dla uczestników KDPW, normy ISO20022 do obsługi komunikatów z obszaru rozrachunku oraz w zakresie transferu papierów wartościowych do zagranicznych depozytów papierów wartościowych;
 - zmiany obsługi zleceń transferu papierów wartościowych (Free of Payment, FoP) z/do zagranicznych CDPW. polegającej na stosowaniu mechanizmu akceptacji zleceń rozrachunku przekazanych do KDPW (po ich zestawieniu i rozrachunku w zagranicznym CDPW), zamiast stosowanego dotychczas mechanizmu zestawiania również na poziomie systemu KDPW. Taki model obsługi jest zgodny z zasadami stosowanymi powszechnie w innych CDPW.
 - jako rozwiązania fakultatywnego dla uczestników KDPW, rozrachunku w częściach dla transakcji warunkowych *repo* i *sell/buy-back*. Zmiana dotyczy transakcji bilateralnych, jak również transakcji zawieranych na rynku Treasury BondSpot Poland.
- 3) wprowadzenia możliwości odrębnego rejestrowania na kontach ewidencyjnych uczestnika KDPW dłużnych papierów wartościowych należących do ich emitenta i zapisanych na rachunku prowadzonym dla niego przez uczestnika, jeżeli zgodnie z właściwymi przepisami prawa ich emisja nastąpiła pomimo niedokonania ich zbycia przez emitenta lub ich nabycie przez emitenta nie spowodowało ich umorzenia;
- 4) wprowadzenia, zgodnie z wymogami rozporządzenia CSDR, od 25 lipca 2017 r. dla uczestników KDPW, w tym emitentów, obowiązku posiadania i utrzymywania aktywnego identyfikatora podmiotu prawnego - kodu LEI (Legal Entity Identifier);
- 5) uchylenia ulg i zwolnień od opłat pobieranych przez KDPW S.A. od Skarbu Państwa oraz NBP, a także od uczestników niepobierających opłat z tytułu przechowywania papierów wartościowych należących do Skarbu Państwa na prowadzonych przez nich rachunkach papierów wartościowych.

Warto też nadmienić, iż w II połowie 2017 r. KDPW S.A. testowała projektowane w oparciu o technologię Blockchain prototypowe rozwiązanie umożliwiające oddawanie korespondencyjnie głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej pod nazwą eVoting.

¹⁹ Dz. U. UE L 257 z 28.8.2014, s. 1-72.

Działania te mają na celu zwiększenie zaangażowania inwestorów w uczestnictwo w walnych zgromadzeniach.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 29 grudnia 2017 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyło 65 podmiotów (w tym 38 banków), tj. o 2 podmioty więcej niż miało to miejsce na dzień 30 czerwca 2017 r.

W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 5.886 tys. operacji o łącznej wartości 5.350,534 mld zł (w I półroczu 2017 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 6.934 tys. operacji oraz 5.967,840 mld zł). Oznacza to, iż w stosunku do poprzedniego półrocza nastąpił spadek liczby operacji o 15,1% przy jednoczesnym spadku wartości o 10,3%²⁰.

Na wykresach 33 i 34 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

²⁰ Na początku II półrocza 2014 r. zostały wprowadzone nowe funkcjonalności zmieniające strukturę operacji, co powoduje złożoność porównania danych, a wynika to z faktu, że poszczególne funkcjonalności mają inny wpływ na strukturę operacji, mianowicie: nowacja w KDPW_CCP S.A. spowodowała wzrost liczby instrukcji rozrachunkowych przekazywanych do KDPW S.A., netting w papierach wartościowych wpłynął na spadek tych instrukcji, podczas gdy rozrachunek w częściach doprowadził do wzrostu liczby operacji w KDPW S.A.

W przypadku operacji zawartych do dnia 3 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

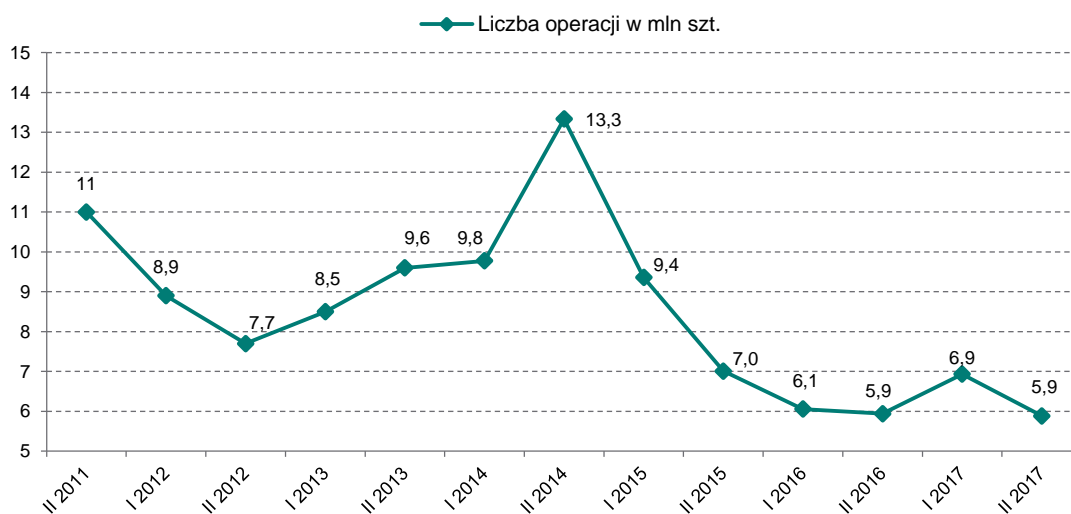
- transakcjom, przelewom potransakcyjnym i innym operacjom liczoną jednokrotnie, niezależnie od rodzaju rynku;
- odpowiadają zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku transakcji nierozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A.;
- odpowiadają one połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku transakcji i operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym i terminowym.

W przypadku operacji, zawartych od dnia 4 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

- zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym, jak i operacji nierozliczanych w drodze nowacji;
- połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku terminowym.

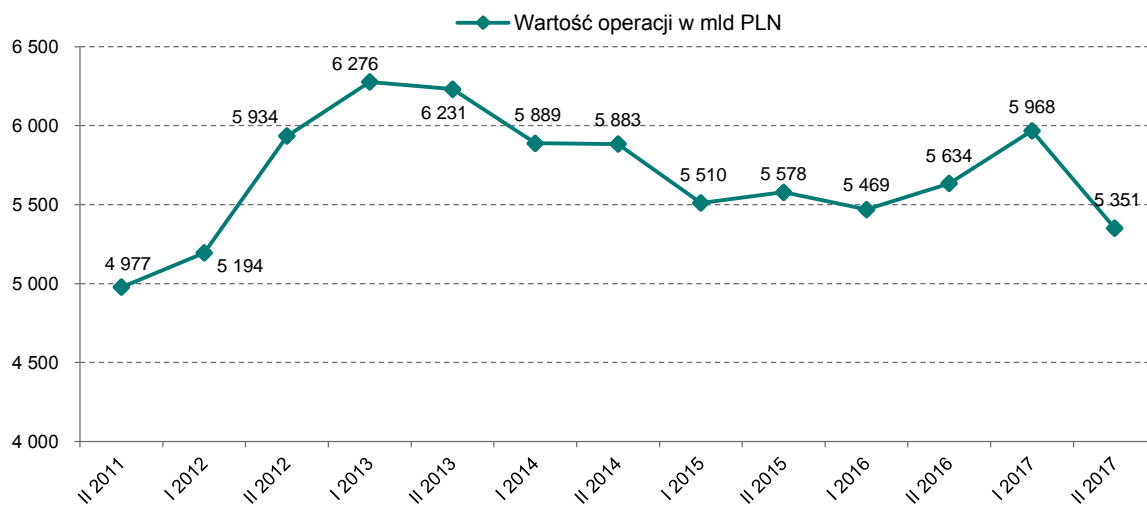
Oznacza to, iż przy zliczaniu operacji na rynku kasowym uwzględniana jest KDPW_CCP S.A. jako strona transakcji, czyli prezentowane są wszystkie zapisy ewidencyjne, gdzie stroną operacji na rynku kasowym (po stronie kupna lub po stronie sprzedaży) jest KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 33. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2017

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 34. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2017

Źródło: Dane KDPW S.A.

3.2. System SKARBNET4

W II półroczu 2017 r. w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez NBP nie zaszły istotne zmiany.

Według stanu na dzień 29 grudnia 2017 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyły 43 podmioty rozliczające bony skarbowe i 42 podmioty rozliczające bony pieniężne. W porównaniu z poprzednim półroczem w tym zakresie nie zaszły żadne zmiany.

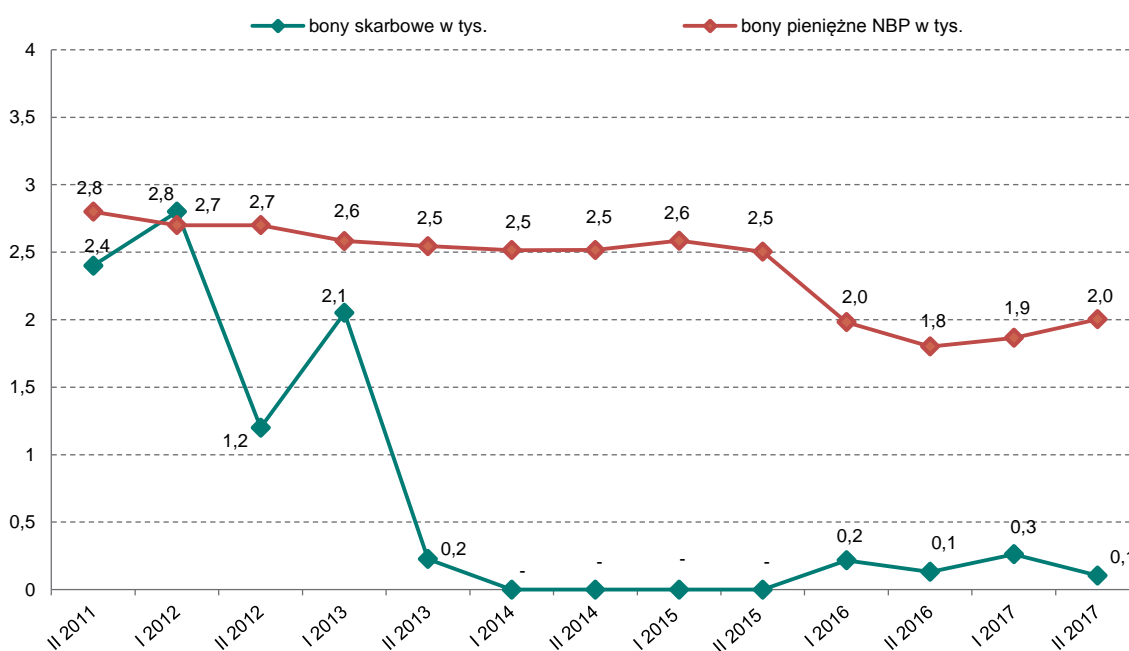
W omawianym okresie w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 2.003 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 4.306,2 mld zł (w I półroczu 2017 r. przetworzono 1.866 szt. transakcji o wartości 4.174,7 mld zł). Oznacza to, iż nastąpił niewielki wzrost zarówno liczby (o 7,3%), jak i wartości (o 3,2%) przetworzonych transakcji.

Łącznie przetworzono 104 szt. transakcji bonami skarbowymi na kwotę 17,1 mld zł (w I półroczu 2017 r. przetworzono 262 szt. transakcji o wartości 30,2 mld zł). Oznacza to, iż nastąpił spadek liczby transakcji o 60,3%, przy jednoczesnym spadku wartości o 43,5%.

Analizując powyższe dane, w zakresie wartości rozliczonych transakcji bonami pieniężnymi NBP, można zauważyć, że po długo utrzymującym się trendzie spadkowym od I półrocza 2016 r. nastąpiła stabilizacja, z lekką tendencją wzrostową na poziomie przekraczającym 4 bln zł.

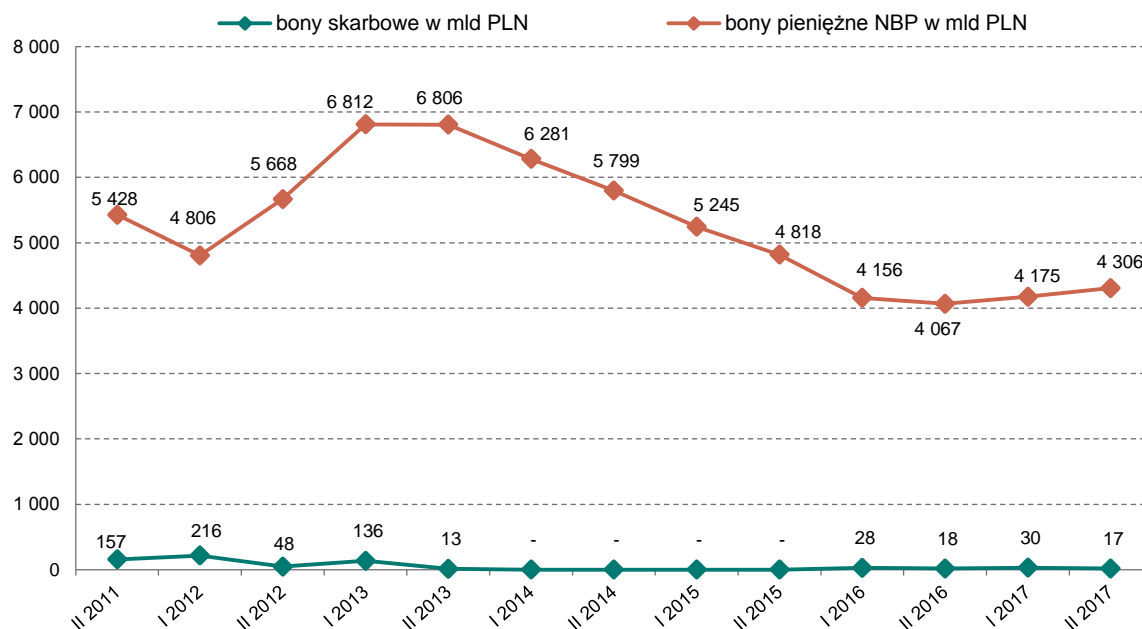
Na wykresach 35 i 36 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w systemie SKARBNET4 w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 35. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2017 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane NBP

Wykres nr 36. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2017 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane NBP

3.3. IRGiT SRF

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 29 grudnia 2017 r. w systemie IRGiT SRF, tj. systemie rozliczeń i rozrachunku prowadzonym przez spółkę IRGiT S.A., uczestniczyły 3 podmioty, podobnie jak to miało miejsce na koniec czerwca 2017 r.

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji. Wynika to z faktu, iż na Rynku Instrumentów Finansowych, rozliczanym przez Izbę prowadzoną przez spółkę IRGiT S.A., nie zostały zawarte żadne transakcje, które Izba mogłaby rozliczyć.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w II półroczu 2017 r.

W II półroczu 2017 r. na rynku polskim funkcjonowało w sumie 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym jeden, IRGiT SRF, nie rozliczył żadnej transakcji). Należy zwrócić uwagę, iż w minionym półroczu wystąpił znaczący spadek wartości transakcji zrealizowanych w krajowych systemach rozliczeń papierów wartościowych z 413 mld zł do 264 mld zł (spadek o 36,07%). Natomiast w systemach rozrachunku papierów wartościowych wartość zrealizowanych operacji pozostawała na zbliżonym poziomie w porównaniu do I półrocza 2017 r.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.²¹, które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- krajowe instytucje płatnicze, oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowych instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”²² oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

²¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.,

²² Dz. U. UE L 2164.

- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w II półroczu 2017 r. liczba banków komercyjnych utrzymała się na tym samym poziomie, tj. 35, natomiast liczba banków spółdzielczych działających na terenie kraju spadła o 3 banki, tj. do poziomu 553. Liczba oddziałów instytucji kredytowych wzrosła o 1, tj. do poziomu 28 oddziałów.

Zanotowano spadek oddziałów banków z 6.765 na koniec czerwca 2017 r. do 6.638 na koniec grudnia 2017 r., tj. o 1,9%, jak również w tym samym okresie spadła liczba placówek i filii bankowych z 4.085 do 3.773, czyli o 7,6%.

Pozostałe dane za II półroczu 2017 r. wykazują w porównaniu do I półrocza 2017 r.:

- spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 4,7% (z 1.056 do 1.006),
- wzrost placówek Poczty Polskiej o 0,2% (z 7.165 do 7.181),
- wzrost liczby pośredników finansowych o 3% (z 877 do 903),
- wzrost liczby placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe o 1,6% (z 39.274 do 39.906).

W omawianym półroczu wystąpiły wzrosty liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 1.533 do 1.554 (wzrost o 1,4%) oraz liczby placówek z 58.345 do 58.504 (wzrost o 0,3%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec czerwca 2017 r. i grudnia 2017 r. przedstawia tabela nr 12.

Tabela nr 12. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2017 r. i grudnia 2017 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2017	XII 2017
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	35	35
Liczba banków spółdzielczych	556	553
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	27	28
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	6 765	6 638
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	4 085	3 773
SKOK-i		
Liczba instytucji	37	34
Liczba placówek	1 056	1 006
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	7 165	7 181
Pośrednicy finansowi		
Liczba instytucji	877	903
Liczba placówek	39 274	39 906
RAZEM		
Liczba instytucji	1 533	1 554
Liczba placówek	58 345	58 504

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, NBP, Poczty Polskiej, SKOK i pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za II półrocze 2017 r. pokazują, że na koniec grudnia 2017 r. funkcjonowały 903 podmioty, które dysponowały siecią 39.906 punktów. W II półroczu 2017 r. wystąpił wzrost liczby pośredników o 26, jak również zwiększyła się liczba placówek o 632. W II półroczu 2017 r. pośrednicy przyjęli 41,6 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 6,8 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2017 r. o 1,3% i spadek wartości transakcji o 0,8%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2005 roku prezentuje tabela nr 13 oraz wykresy nr 37, 38 i 39.

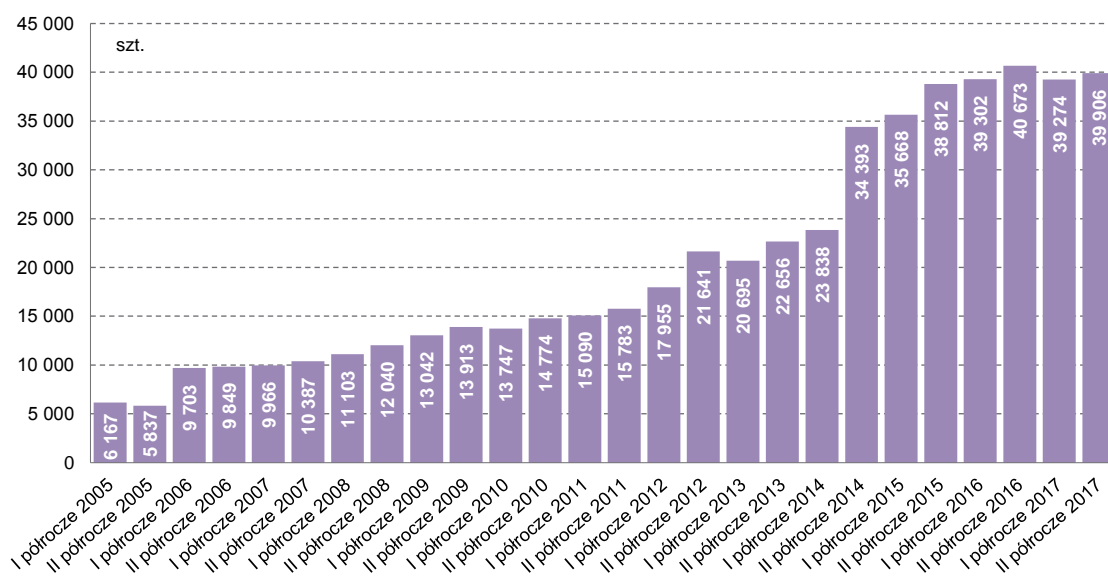
Tabela nr 13. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2017

Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2005	I półrocze	154	6 167	15 964 263	1 962 433 615	122,9
	II półrocze	169	5 837	15 978 429	1 732 170 943	108,4
	Razem 2005	x	x	31 942 692	3 694 604 558	115,7
2006	I półrocze	157	9 703	18 054 560	1 901 404 091	105,3
	II półrocze	151	9 849	21 287 427	2 275 686 408	106,9
	Razem 2006	x	x	39 341 987	4 177 090 499	106,2
2007	I półrocze	150	9 966	22 903 124	2 545 604 239	111,1
	II półrocze	141	10 387	23 855 532	3 017 652 675	126,5
	Razem 2007	x	x	46 758 656	5 563 256 914	119,0
2008	I półrocze	132	11 103	23 999 112	2 939 627 710	122,5
	II półrocze	143	12 040	26 187 502	3 316 641 582	126,6
	Razem 2008	x	x	50 186 614	6 256 269 292	124,7
2009	I półrocze	171	13 042	27 533 890	3 671 120 500	133,3
	II półrocze	224	13 913	30 565 380	4 136 912 900	135,3
	Razem 2009	x	x	58 099 270	7 808 033 400	134,4
2010	I półrocze	196	13 747	31 836 987	4 365 345 734	137,1
	II półrocze	237	14 774	32 355 455	4 311 083 151	133,2
	Razem 2010	x	x	64 192 442	8 676 428 885	135,2
2011	I półrocze	346	15 090	34 543 162	4 968 312 401	143,8
	II półrocze	397	15 783	36 463 580	4 886 281 198	134,0
	Razem 2011	x	x	69 982 220	9 450 707 050	135,0
2012	I półrocze	710	17 955	38 588 622	5 428 341 941	140,7
	II półrocze	1 039	21 641	46 403 471	6 628 965 493	142,9
	Razem 2012	x	x	83 503 038	11 827 810 258	141,6
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	23 838	42 009 189	7 491 430 573	178,3
	II półrocze	1008	34 393	40 019 410	5 918 239 562	147,9
	Razem 2014	x	x	82 028 599	13 409 670 135	163,5
2015	I półrocze	958	35 668	41 877 970	6 406 435 039	152,9
	II półrocze	933	38 812	40 804 797	6 457 251 506	158,3
	Razem 2015	x	x	82 682 767	12 863 686 545	155,2
2016	I półrocze	950	39 302	42 419 938	6 817 761 087	160,7
	II półrocze	918	40 673	40 703 131	6 523 235 671	160,3
	Razem 2016	x	x	83 123 069	13 340 996 758	155,2
2017	I półrocze	877	39 274	42 145 434	6 852 490 075	162,6
	II półrocze	903	39 906	41 612 946	6 800 687 452	163,4
	Razem 2017	x	x	83 758 380	13 653 177 527	163,1

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

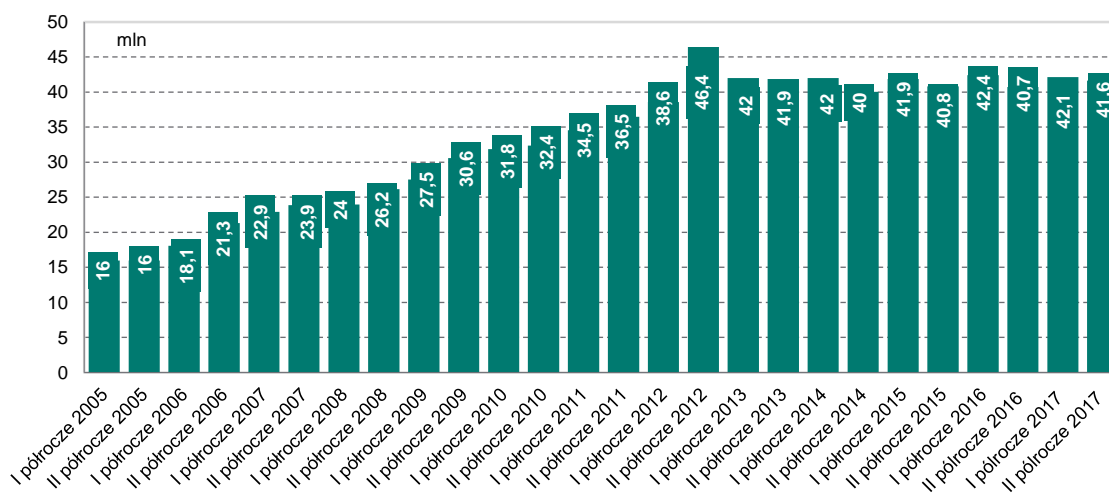
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 37. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2017

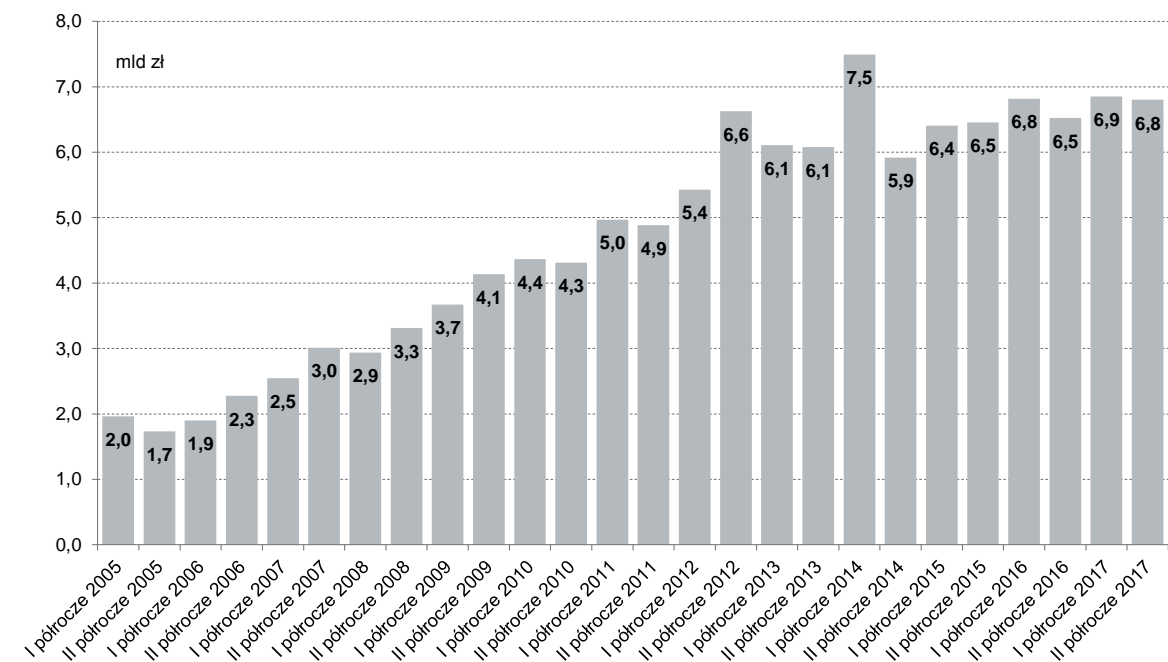

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 38. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005-2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 39. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

Dane za II półrocze 2017 r. przekazało do NBP 51 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W II półroczu 2017 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 651.339 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2017 r. o 27,3%. W wartości transakcji wysłanych nastąpił także wzrost z 761,3 mld zł do 816,6 mld zł, tj. o 7,3%. Zanotowano spadki w liczbie transakcji otrzymanych o 83.988 szt. do poziomu 1.040 tys. oraz wartości transakcji otrzymanych o 212,1 mln zł do poziomu 1,4 mld zł, co oznacza odpowiednio spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 7,5% i spadek w wartości o 13,2% w porównaniu do I półrocza 2017 r.

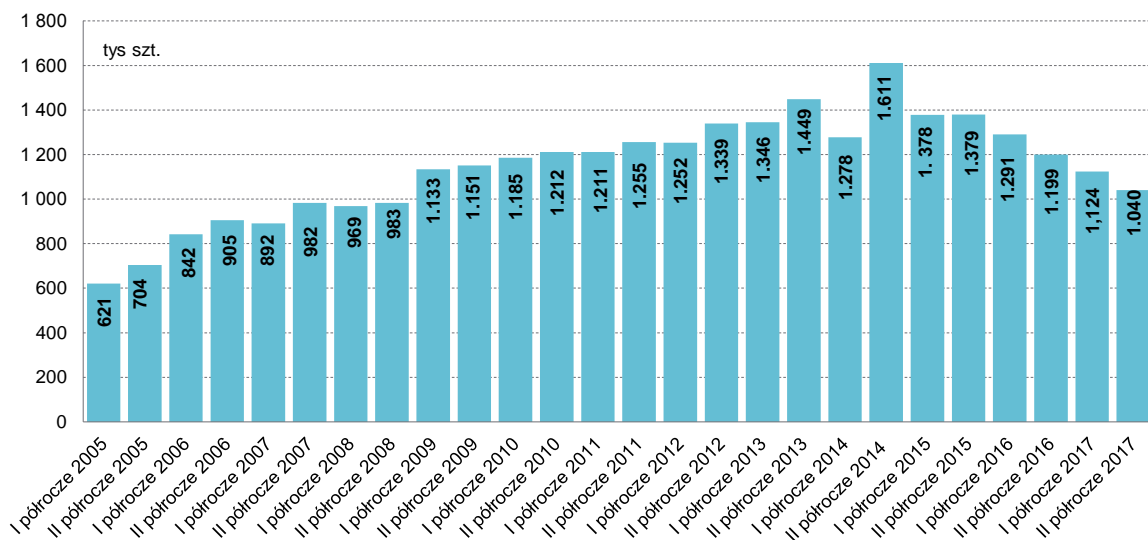
Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2005 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 40 i 41.

Tabela nr 14. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2017

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2005	51 140	88 988 226	621371	800 892 633
II półrocze 2005	59 783	117 965 605	703980	956 302 171
I półrocze 2006	65 239	136 440 513	841908	1 029 074 986
II półrocze 2006	79 170	185 340 920	904 699	1 139 072 558
I półrocze 2007	79 330	180 464 029	982 236	1 116 388 122
II półrocze 2007	103 480	180 464 029	982 236	1 116 388 122
I półrocze 2008	120 413	239 531 433	969 021	1 098 021 951
II półrocze 2008	137 310	286 888 894	983 460	1 207 506 036
I półrocze 2009	123 756	245 843 399	1 133 340	1 685 179 542
II półrocze 2009	141 337	263 967 899	1 151 113	1 371 592 877
I półrocze 2010	137 896	234 005 269	1 185 343	1 428 090 894
II półrocze 2010	152 909	272 682 916	1 211 665	1 437 017 509
I półrocze 2011	157 824	254 387 415	1 211 457	1 364 144 807
II półrocze 2011	166 778	305 503 482	1 255 415	1 629 927 692
I półrocze 2012	166 156	306 649 154	1 252 464	1 573 931 205
II półrocze 2012	193 655	488 742 549	1 339 280	1 841 095 564
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002

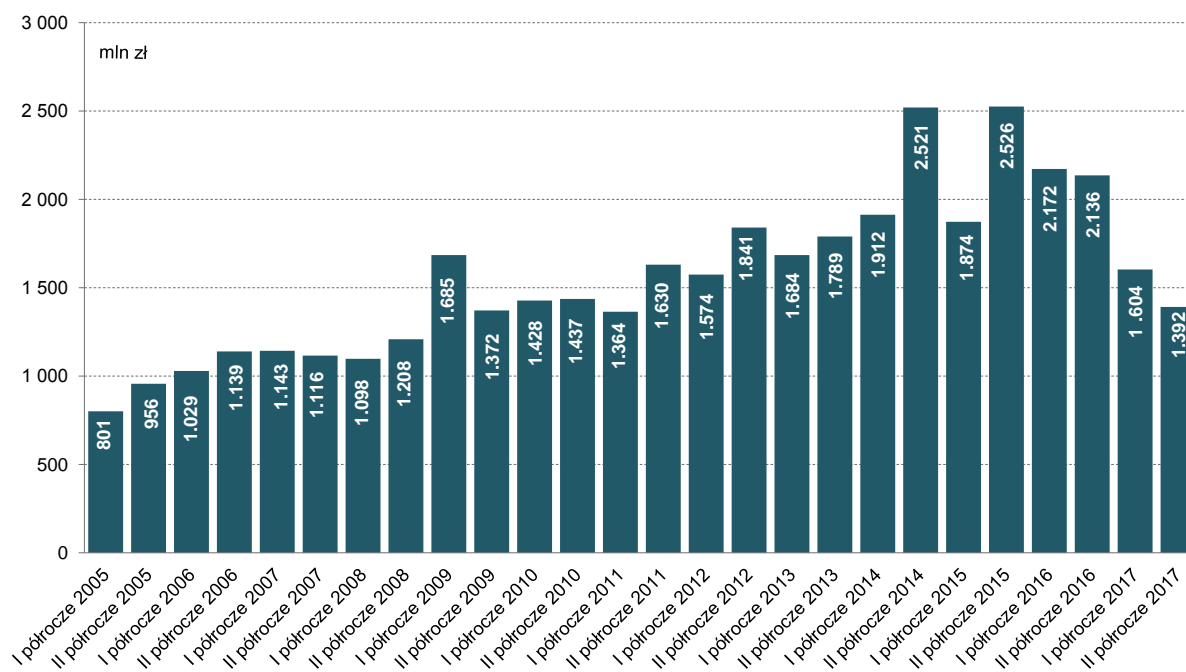
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 40. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 41. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2017 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w II półroczu 2017 r.

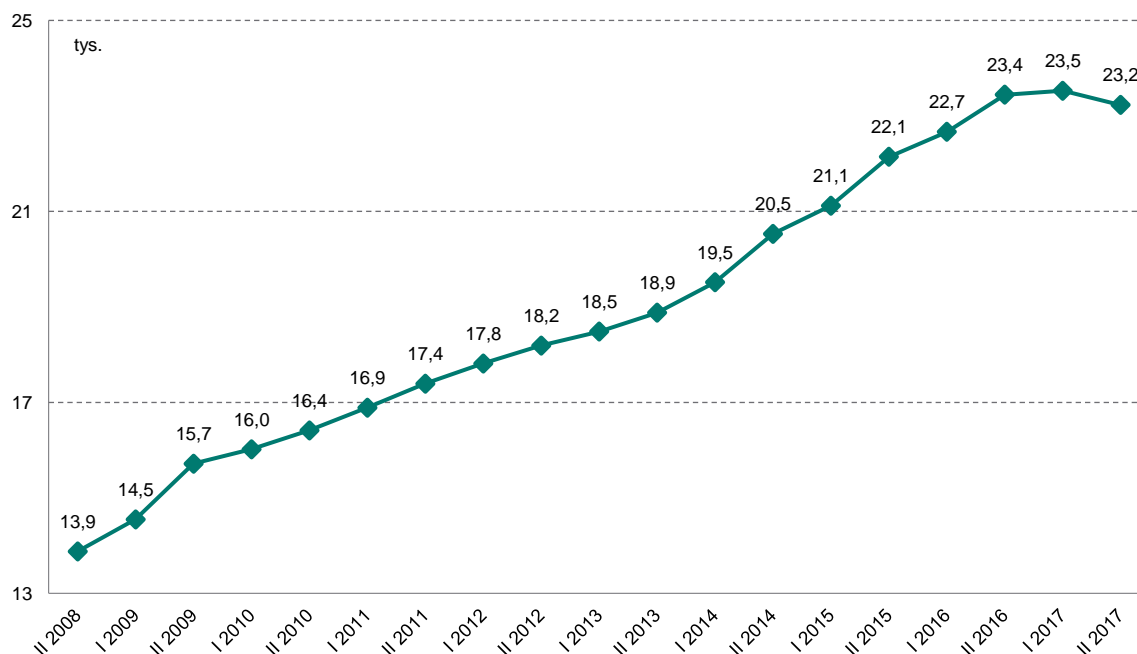
W omawianym półroczu zanotowano, podobnie jak w poprzednich półroczach, że duzi pośrednicy finansowi w dalszym ciągu rozwijają swoją działalność i sukcesywnie zwiększają liczbę swoich placówek, co wskazuje na tendencję do konsolidacji rynku. Działalność rozwijają duże podmioty, ale również rozpoczynają działalność nowe podmioty. Powyższe oznacza, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na tańsze sposoby opłacania rachunków w przypadku użycia gotówki. Zanotowano także, tak jak w poprzednich latach, że podmioty posiadające jeden punkt zamykają swoją działalność, uznając ją za nierentowną, m.in. z powodu obowiązków wskazanych w ustawie o usługach płatniczych jak również z przyczyn losowych.

Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym wynika, iż podobnie jak w poprzednich półroczach następuje spadek liczby i wartości transakcji otrzymanych.

4.2. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2017 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 23.230, czyli było ich o 298 mniej niż w czerwcu 2017 r., co oznacza spadek o 1,3%. Liczba bankomatów w Polsce rosła nieprzerwanie od wielu lat. II półrocze 2017 r. jest pierwszym 6-miesięcznym okresem, na koniec którego zanotowano spadek liczby urządzeń w stosunku do poprzedniego półrocza. Liczbę bankomatów przedstawia wykres nr 42.

Wykres nr 42. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2008 r.

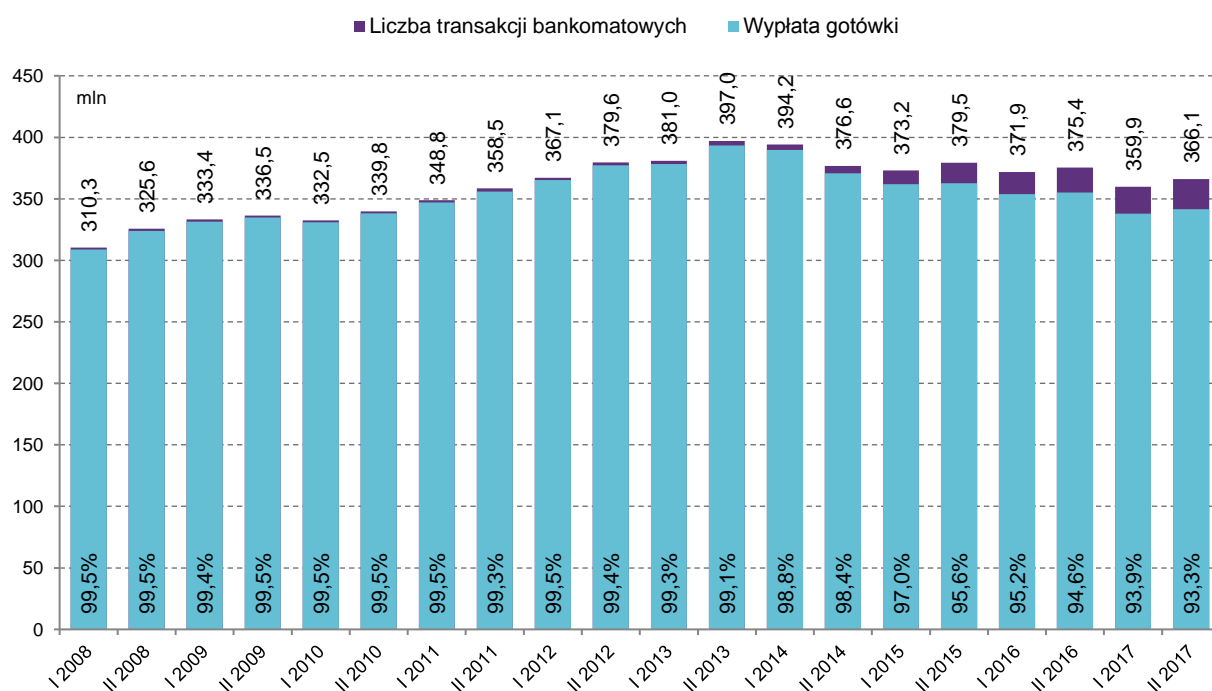

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2017 r. transakcje w bankomatach²³ zostały zrealizowane w liczbie ponad 366,1 mln sztuk i było ich o 6,2 mln więcej w porównaniu do I półrocza 2017 r., co oznacza wzrost o 1,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2017 r. do analogicznego okresu w roku 2016 oraz 2015, odnotowano odpowiednio spadek o 2,5% oraz o 3,5%. Natomiast sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2017 r. 341,6 mln sztuk i była większa o 3,7 mln w porównaniu do I półrocza 2017 r. (wzrost o 1,1%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejsza się systematycznie, począwszy od II półrocza 2012 r. W II półroczu 2017 roku udział ten wynosił 93,3%. Spadek tego udziału spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 43.

Wykres nr 43. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w mln)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

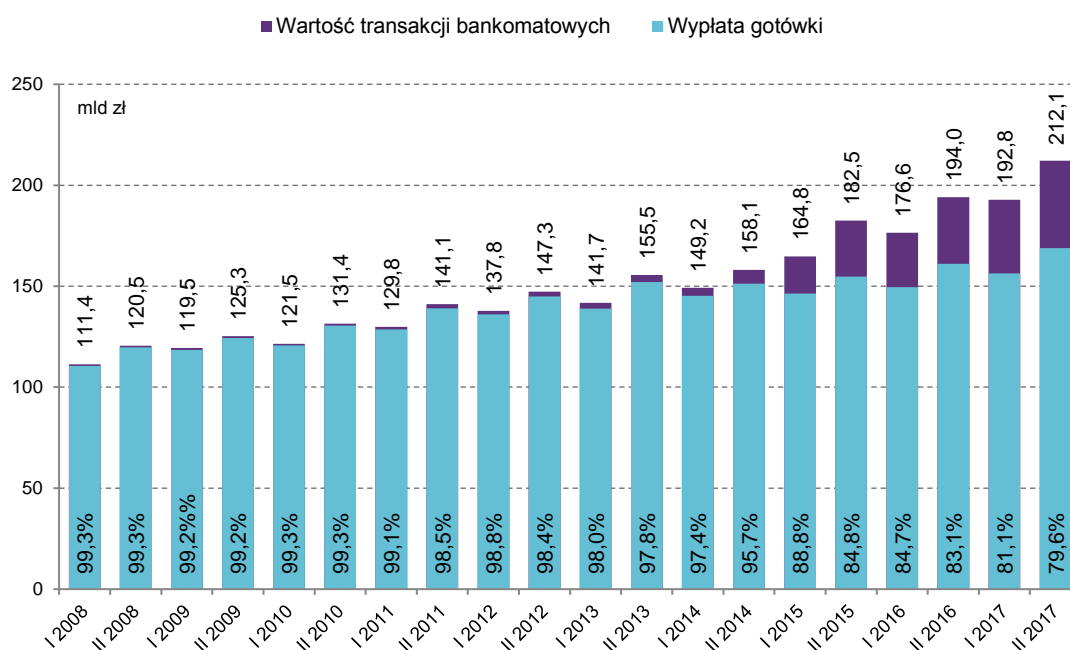
W II półroczu 2017 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 212,1 mld zł, co oznacza wzrost o 10% w stosunku do poprzedniego półrocza (192,8 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w II półroczu 2017 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2016 i 2015, zaobserwowano wzrost

²³ Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

odpowiednio o 9,3% i 16,2%. Z kolei sama wartość wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2017 r. 168,9 mld zł i była większa o 12,6 mld zł w porównaniu do I półrocza 2017 r. (wzrost o 8%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spada, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku jest zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W I półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,8%, natomiast w II półroczu 2017 r. wynosił tylko 79,6%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność depozytów gotówkowych w bankomatach.

Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawiono na wykresie nr 44.

Wykres nr 44. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w mld zł)

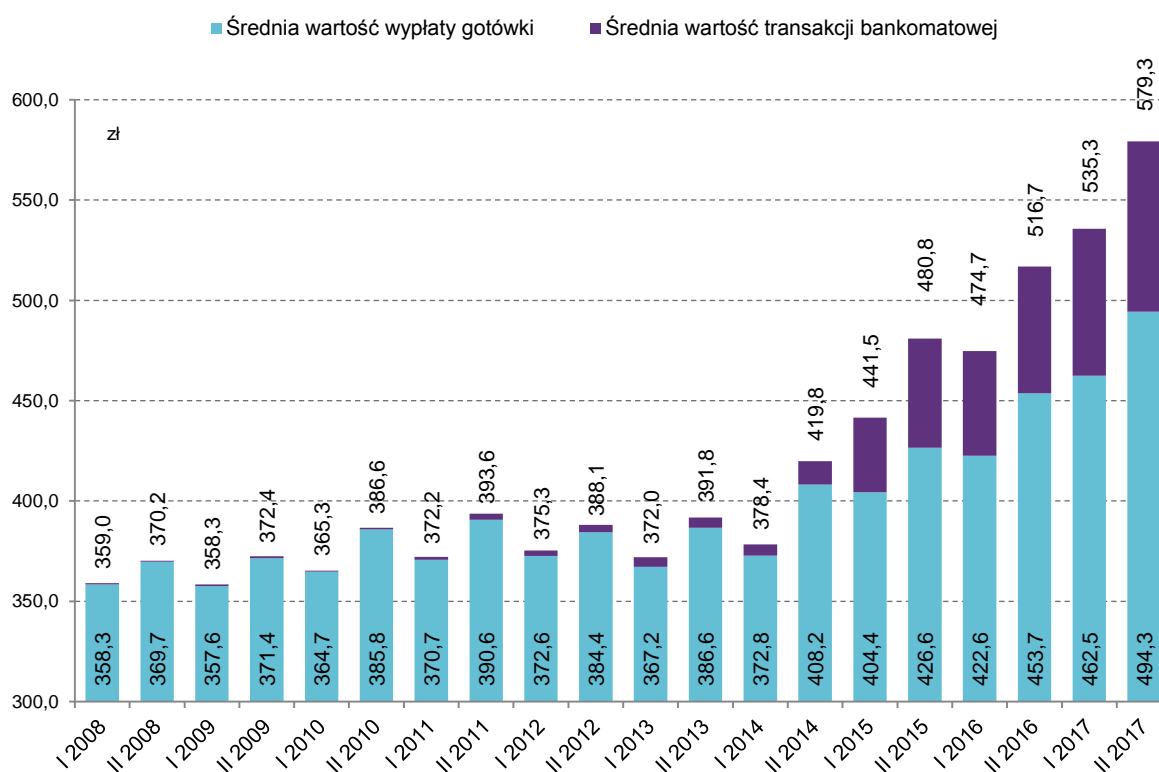

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Większy procentowy wzrost wartości w porównaniu do wzrostu liczby transakcji ogółem w bankomatach wpłynął na wzrost średniej wartości pojedynczej transakcji przeprowadzanej w bankomacie. W II półroczu 2017 r. wartość średnia takiej transakcji wynosiła 579,3 zł, co w porównaniu do poprzedniego półrocza stanowi wzrost o 8,1%. Warto dodać, że po raz trzeci w kolejnym półroczu wartość pojedynczej transakcji bankomatowej przekroczyła kwotę 500 zł (wykres nr 45). Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w II półroczu 2017 r. 494,3 zł, co w

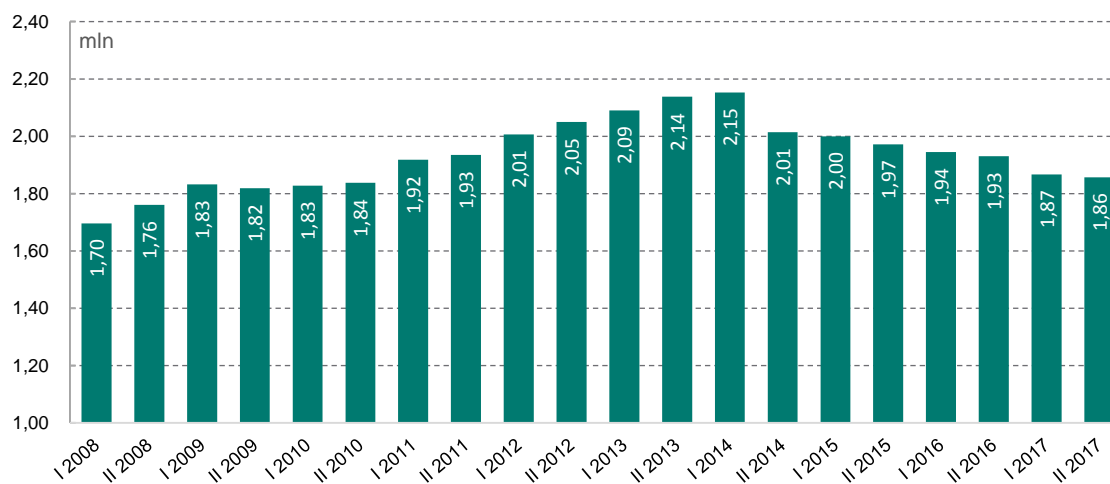
porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą wyższą aż o 31,8 zł (wzrost o 6,9%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej (579,3 zł) a średnią wartością wypłaty gotówki (494,3 zł) w II półroczu 2017 r. wynosiła 85 zł i spowodowana była przede wszystkim dużą liczbą transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 1.780,5 zł w II półroczu 2017 r. (w poprzednim półroczu wynosiła ona 1.675,2 zł).

Wykres nr 45. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w zł)

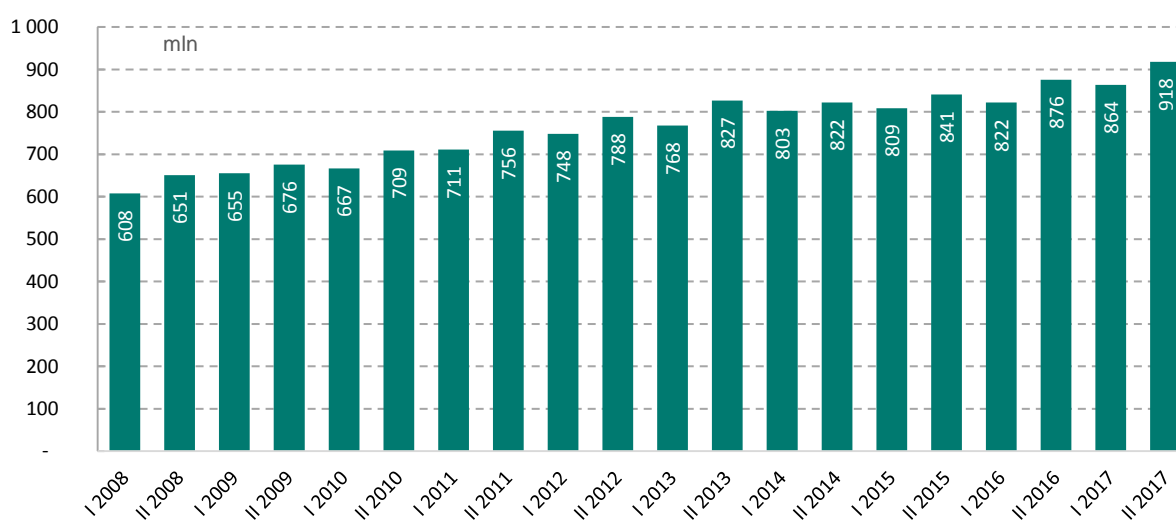
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2017 r. wyniosła 1,86 mln i była niższa w stosunku do poprzedniego półrocza o 0,6%. Trend spadkowy utrzymuje się od II półrocza 2014 r. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie 46.

Wykres nr 46. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2017 r. wynosiła 918 mln zł i wzrosła w stosunku do I półrocza 2017 r. o 6,3%. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie 47.

Wykres nr 47. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017 (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II połowie 2017 r. firma Euronet przeprowadziła testy w wybranych urządzeniach polegające na obniżeniu limitu wypłaty gotówki do 1000 zł (w urządzeniach nieobjętych pilotażem limit ten wyniósł od 2500 do 4000 zł). Po przeprowadzeniu testów Euronet wycofał się z obniżenia limitów²⁴.

W 2017 r. część banków (m.in. mBank S.A., Alior Bank S.A. i Euro Bank S.A.) zdecydowała się na wprowadzenie opłaty od wypłat we własnych bankomatach lub bankomatach operatorów mających podpisaną umowę z bankiem wydawcą małych kwot, tj. kwot poniżej 100 zł²⁵.

Ocena funkcjonowania bankomatów w II półroczu 2017 r.

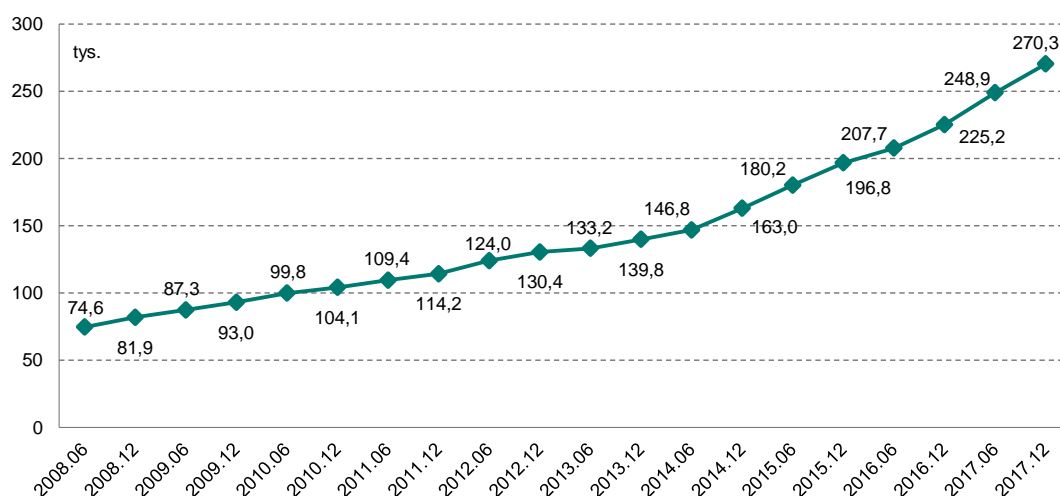
Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie, jednakże w II półroczu 2017 r. nastąpiła zmiana trendu i po raz pierwszy od 2004 r. nastąpił spadek liczby bankomatów (spadek o 298 szt.). Jednakże spadek ten nie wpłynął negatywnie na liczbę oraz wartość transakcji w bankomatach, w przypadku których odnotowano wzrost w II półroczu 2017 r. odpowiednio o 1,7% i 10%. Równocześnie wartość transakcji bankomatowych oraz wypłat gotówki rośnie w szybszym tempie niż liczba takich transakcji w latach 2008-2017. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2017 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 494,3 zł (wzrost o 6,9% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej liczby i wartości depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich 6 półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Powyższe dane wskazują ponadto, że mamy do czynienia z zahamowaniem rozwoju liczby transakcji gotówkowych dokonywanych w bankomatach, co może być spowodowane ciągle rosnącą popularnością płatności bezgotówkowych dokonywanych przy użyciu płatniczych, w szczególności niskokwotowych płatności zbliżeniowych oraz coraz bardziej popularnych płatności mobilnych.

4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec grudnia 2017 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 270,3 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu bądź terminala POS, bądź internetu. W II półroczu 2017 r. w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba akceptantów zwiększyła się o 21,4 tys., tj. wzrosła o 8,6%. Liczba akceptantów systematycznie rośnie w kolejnych półroczach. Porównując liczbę akceptantów w II półroczu 2017 r. z analogicznymi okresami w roku 2016 oraz 2015, odnotowano wzrosty odpowiednio o 20% oraz 37,4%. Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 48.

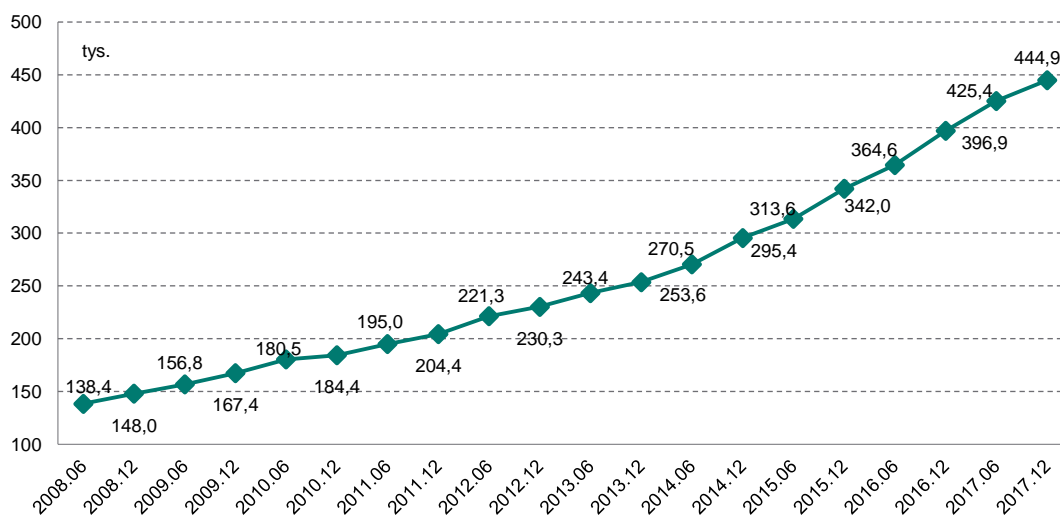
²⁴ Tomasz Jurczak, *Euronet wycofuje się z obniżki limitu wypłat gotówki do tysiąca złotych*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/wiadomosci/karty/3584-euronet-wycofuje-sie-z-obnizki-limitu-wypłat-gotowki-do-tysiaca-zlotych>

²⁵ Wojciech Boczoń, *Banki, w których zapłacisz za wypłatę niskich kwot z bankomatu*, bankier.pl, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Banki-w-ktorych-zaplacisz-za-wyplate-niskich-kwot-z-bankomatu-7564994.html>

Wykres nr 48. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

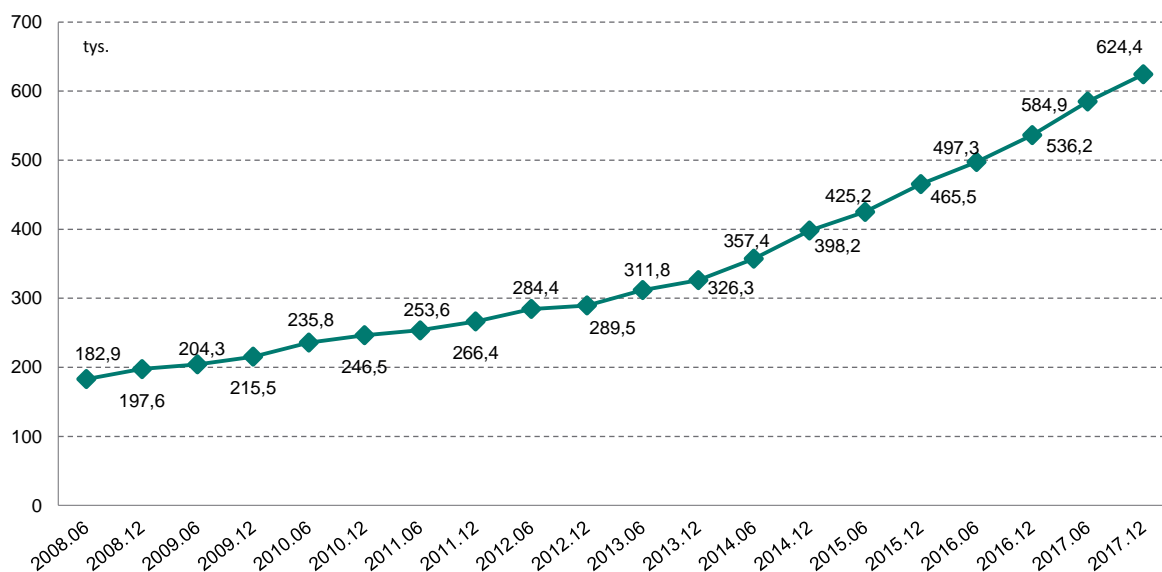
Na koniec grudnia 2017 r. na rynku funkcjonowało 444,9 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS w stosunku do czerwca 2017 r. zwiększyła się o 19,5 tys. placówek, co stanowi wzrost o 4,6%. Wzrost infrastruktury, czyli sieci sklepów przyjmujących płatności bezgotówkowe, jest obserwowany na przestrzeni ostatnich lat. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 48 tys. placówek (wzrost o 12,1%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 102,9 tys. placówek (wzrost o 30,1%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 49.

Wykres nr 49. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2017 r. funkcjonowało na polskim rynku 624,4 tys. terminali POS i w porównaniu do czerwca 2017 r. było ich więcej o 39,6 tys. szt., co stanowiło wzrost o 6,8%. W ciągu 2017 roku przybyło 88,2 tys. nowych terminali, co stanowi wzrost o 16,4%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 159 tys. nowych terminali, co stanowi istotny wzrost na poziomie 34,2%. Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 50.

Wykres nr 50. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

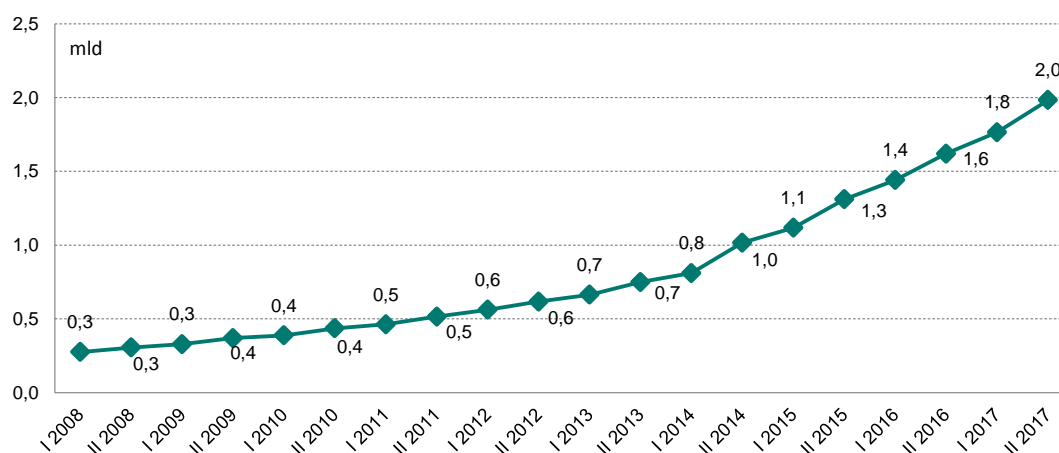

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Należy dodać, iż na koniec grudnia 2017 r. funkcjonowało 590,5 tys. terminali przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Oznacza to, że na rynku polskim 95% wszystkich terminali jest przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Jest to wskaźnik świadczący jednoznacznie pozytywnie o przystosowaniu sieci akceptacji do warunków powszechnego użycia kart zbliżeniowych.

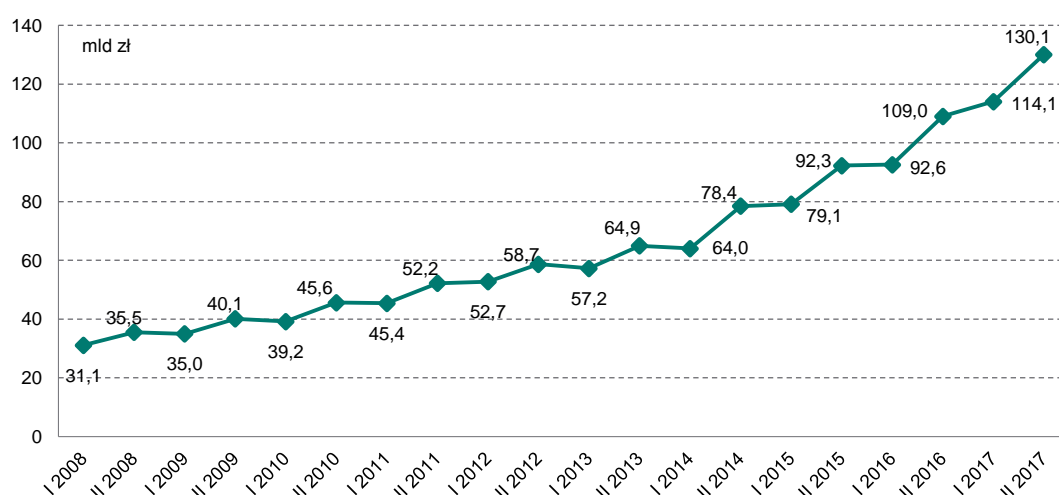
Wzrostowi liczby dostępnych na rynku terminali POS towarzyszy zwiększająca się liczba transakcji dokonywanych kartami. W II półroczu 2017 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 1,98 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 218 mln transakcji niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 12,3%. W II półroczu 2017 r. w urządzeniach POS przeprowadzonych było w Polsce średnio 10,78 mln transakcji dziennie, czyli dziennie przeprowadzano średnio prawie o 1 mln więcej transakcji niż w poprzedzającym półroczu (9,8 mln transakcji dziennie).

Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2017 r. do analogicznego okresu w roku 2016 oraz 2015, odnotowano wzrost odpowiednio o 22,4% oraz 51,7%. Wzrost liczby transakcji jest stale obserwowany na przestrzeni ostatnich lat (vide wykres nr 51).

Wykres nr 51. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

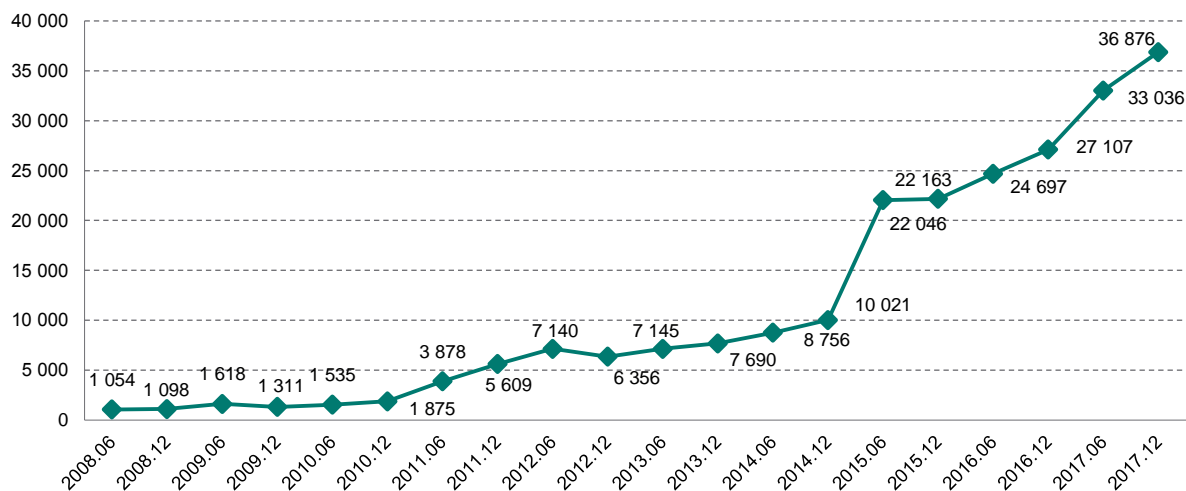
W II półroczu 2017 r. wartość transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do okresu ubiegłego uległa zwiększeniu. Dokonano transakcji na łączną kwotę 130,1 mld zł, czyli więcej o 16 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 14%. Dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2016 oraz 2015, zaobserwowano bardzo znaczące wzrosty odpowiednio o 19,3% oraz 41%. Specyfikę funkcjonowania rozliczeń kartami płatniczymi przybliży wykres nr 52. Dostrzec można prawidłowość, iż tempo wzrostu wartości transakcji kartowych jest z zasady wyższe od tempa zmian obrotów w pierwszych półroczach.

Wykres nr 52. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Na koniec grudnia 2017 r. tego typu placówek było 36.876. W porównaniu do końca czerwca 2017 r. liczba sklepów internetowych zwiększyła się o 3,8 tys., co stanowiło znaczący wzrost na poziomie 11,6%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 53.

Wykres nr 53. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

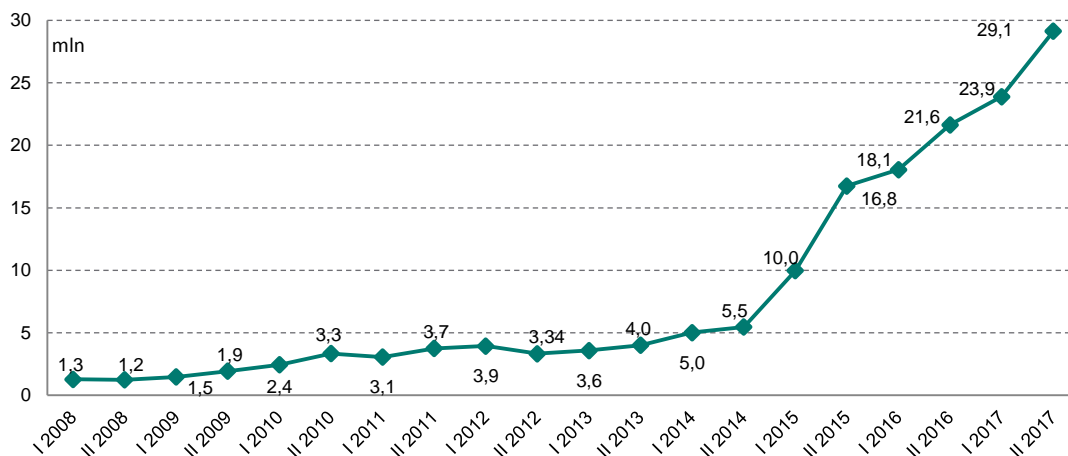

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w internecie. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2017 r. rozliczono ich 29,1 mln. Odnotowano znaczący wzrost o 21,9% w liczbie transakcji w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej, a klienci przeprowadzili więcej o 5,2 mln transakcji niż w I półroczu 2017 r.

Liczba transakcji w internecie zwiększyła się o 7,5 mln transakcji (wzrost o 34,6%) w porównaniu z II półroczem 2016 r., a porównując do II półrocza 2015 r. była większa o 13,9 mln transakcji (wzrost o 90,8%). Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 54, zaś wartość wykres nr 55.

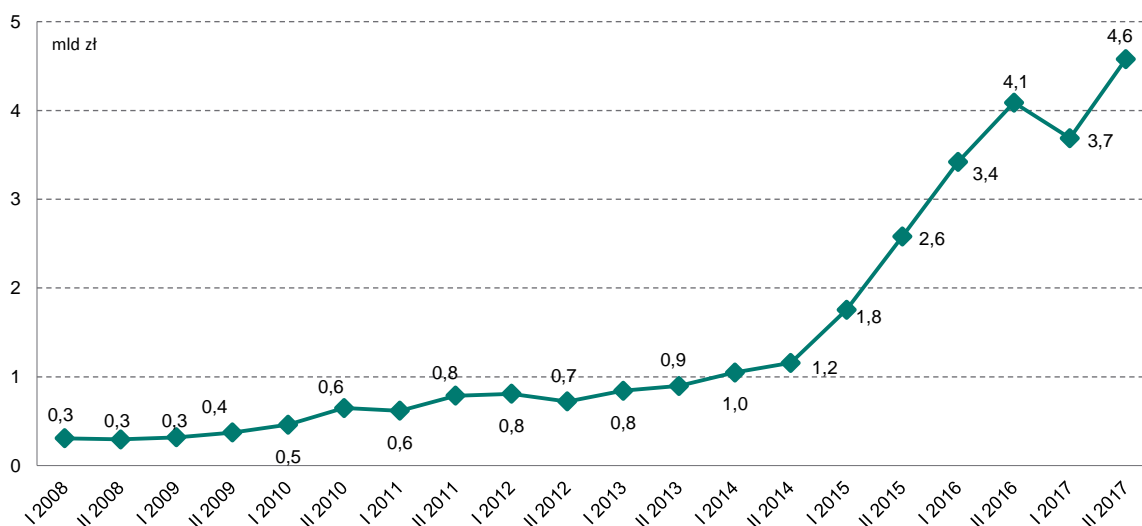
Wykres nr 54. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2017 r. rozliczono transakcji na kwotę 4,6 mld zł. Transakcje internetowe z wykorzystaniem karty płatniczej zwiększyły się o 889 mln zł w porównaniu do poprzedniego półrocza, czyli łączna wartość transakcji w internecie wzrosła o 24,1%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat obserwujemy wzrost odpowiednio o 12% i 77,5%.

Wykres nr 55. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w II półroczu 2017 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą pozytywną tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS, jak również w liczbie i wartości transakcji dokonywanych w tych punktach. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że w II półroczu 2017 r. na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o 88,2 tys. nowych terminali. W Polsce średnio dziennie przeprowadzono w terminalach 10.781 mln transakcji dziennie, czyli prawie o 1 mln więcej niż w poprzednim półroczu.

Klienci dokonują coraz częściej zakupów w internecie, a na przestrzeni roku 2017 wartość przeprowadzonych płatności wyniosła łącznie 8,3 mld zł. Okres II półroczu 2017 r. był wyjątkowy pod względem popularności korzystania z płatności w internecie. Liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 29,1 mln, czyli wzrosła o 21,9% w porównaniu do I półroczu 2017 r.

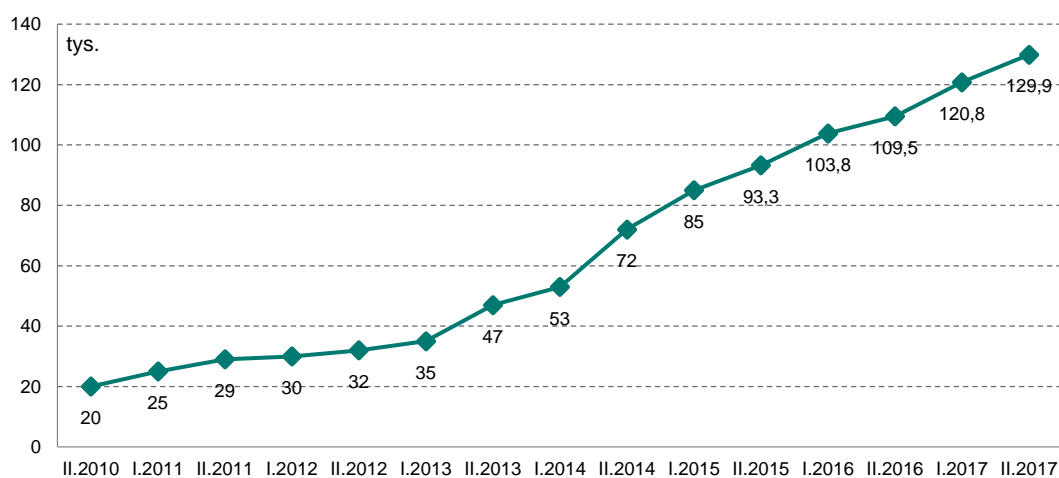
Klienci mogą korzystać z dużo większej sieci sklepów internetowych, których na koniec II półroczu 2017 r. było 36,9 tys., czyli w porównaniu do poprzedniego półroczu nastąpił przyrost o 3,8 tys. nowych placówek (wzrost o 11,6%). Odnotowany wzrost świadczy pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie.

4.4. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu (górny limit to dla kart MasterCard 500 zł, dla kart VISA to 300 zł), niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Usługę tę oferowało na koniec grudnia 2017 r. około 129,9 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe). Na przestrzeni sześciu miesięcy 9,1 tys. placówek dodatkowo udostępniło tę usługę klientom. Odnotowany w II półroczu 2017 r. wzrost sieci o 7,5% sprzyja łatwiejszemu dostępowi i większej popularności tej usługi.

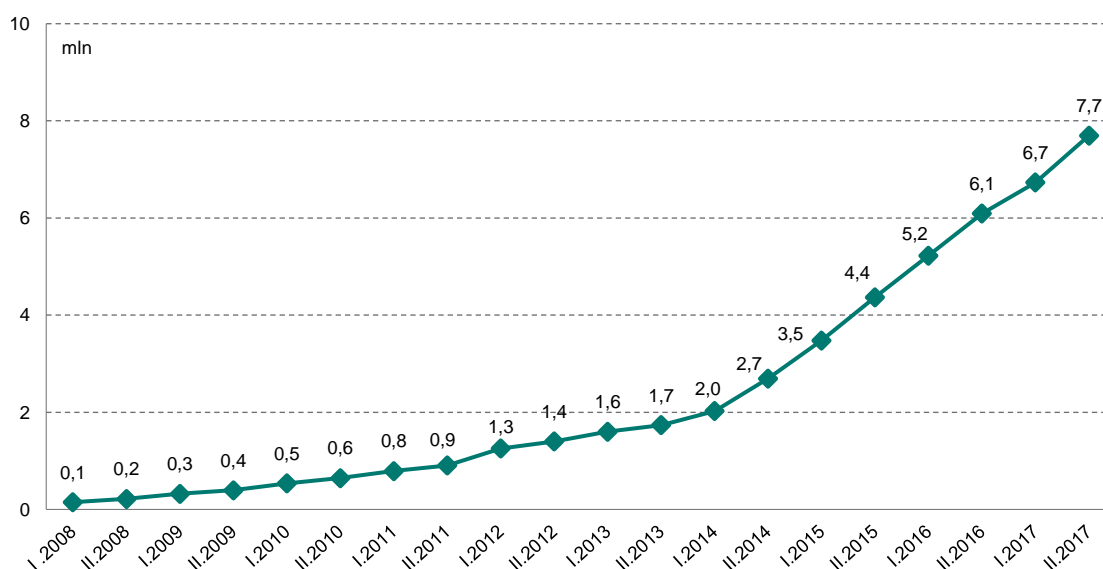
Wykres nr 56. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W II półroczu 2017 r. dokonano 7,7 mln wypłat sklepowych. Odnotowano zatem wzrost o 14,3% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2017 r. do analogicznego okresu w roku 2016 i 2015, odnotowano wzrosty odpowiednio o 26% i 76%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 57.

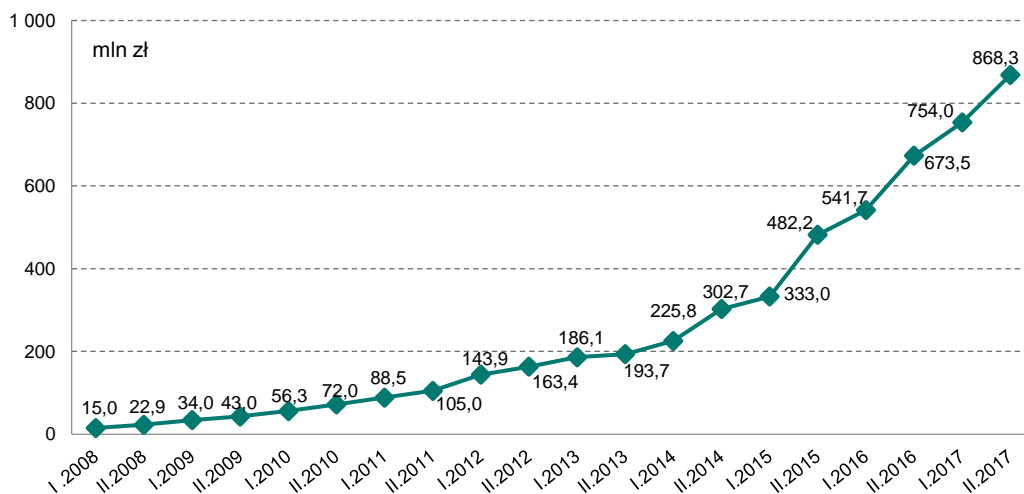
Wykres nr 57. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2017 r. dokonano wypłat sklepowych o łącznej wartości 868,3 mln zł. Oznacza to wzrost o 15,2% w porównaniu do półrocza poprzedniego (754 mln zł). Porównując wartość transakcji dokonanych w II półroczu 2017 r. do analogicznego okresu w roku 2016 oraz 2015, odnotowano wzrost odpowiednio o 29% oraz 80%. Wartości przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 58.

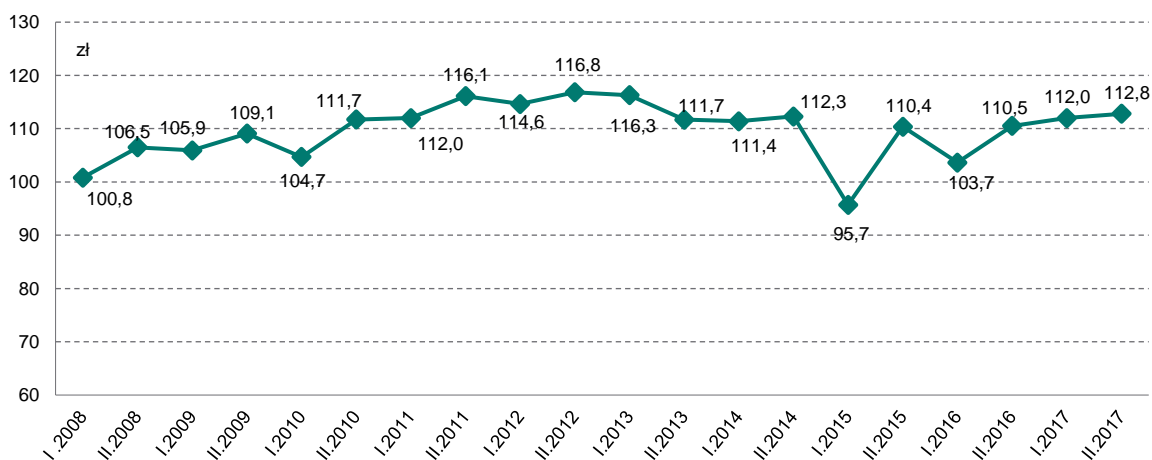
Wykres nr 58. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2017 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 112,8 zł, czyli była nieznacznie większa niż w półroczu poprzednim (112 zł). Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat oscylowała w granicach od 96 zł do 117 zł. Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 59. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w II półroczu 2017 r.

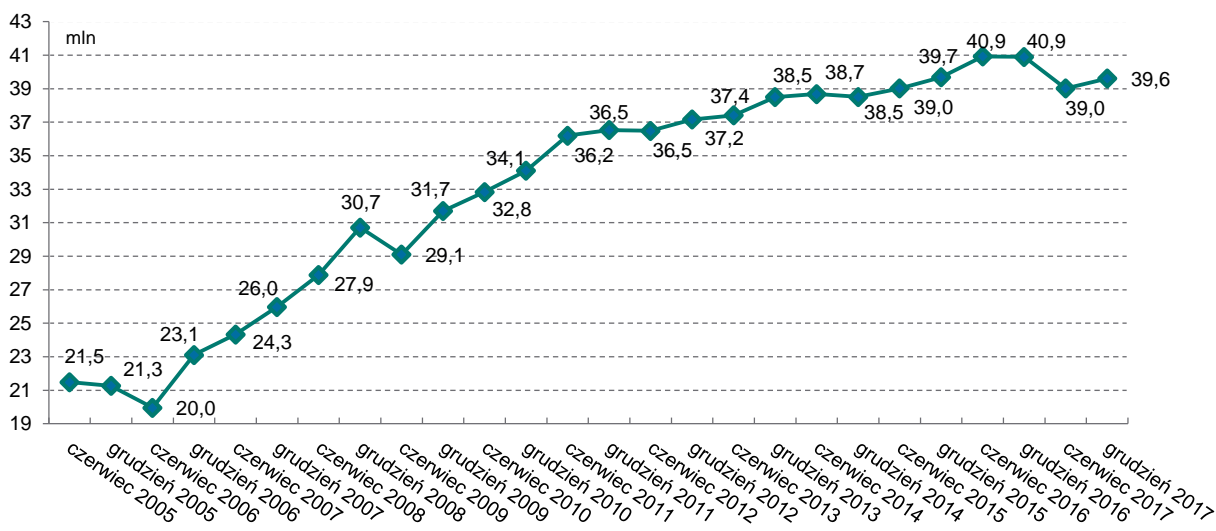
Podsumowując zmiany, jakie zaszły w II półroczu 2017 r., można stwierdzić, że w półroczu tym miał miejsce dalszy wzrost punktów, w których klienci mogą dokonać wypłat gotówkowych. Na koniec grudnia 2017 r. około 129,9 tys. placówek handlowych w skali całego kraju oferowało tę usługę, co oznacza, że na przestrzeni sześciu miesięcy ponad 9,1 tys. nowych punktów handlowych udostępniło klientom usługę wypłaty sklepowej. Pozytywną zmianą jest coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych. W II półroczu 2017 r. dokonano rekordowej liczby wypłat na poziomie 7,7 mln transakcji. W porównaniu do analogicznego okresu 2016 r. klienci przeprowadzili o 1,6 mln więcej transakcji (wzrost o 26,3%). W II półroczu 2017 r. odnotowano również rekordową wartość przeprowadzonych wypłat sklepowych o łącznej wartości 868,3 mln zł. W II półroczu 2017 r. średnia wartość pobieranych środków wyniosła 112,8 zł, co oznacza, że podobnie jak w okresach poprzednich wartość pojedynczej wypłaty sklepowej oscylowała w granicach progu 110 zł.

5. Rachunki bankowe

5.1. Rachunki bankowe

Jednym z ważniejszych wskaźników służących do oceny obrotu bezgotówkowego jest liczba rachunków bankowych, którą poniżej przedstawiono w podziale na poszczególne półroczia. Transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych w naszym kraju, zatem liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych²⁶, prowadzonych przez banki, a także średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek (świadcząca o aktywności posiadaczy tych rachunków) dostarczają podstawowych informacji pomagających w określeniu ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od czerwca 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres nr 60. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec grudnia 2017 r. wyniosła 39,6 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec czerwca 2017 r. (39,0 mln) wzrosła o 0,6 mln, czyli o 1,5%. Wzrost liczby rachunków płatniczych należy ocenić jako pozytywne zjawisko.

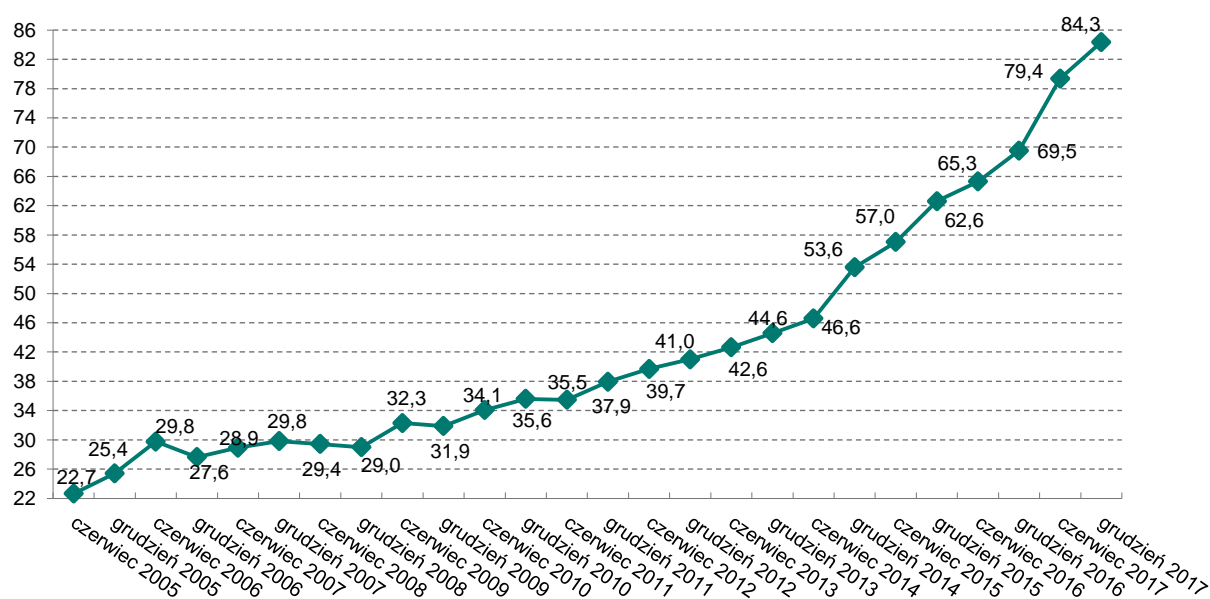
Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 79,4 transakcji w I półroczu 2017 r. do poziomu 84,3 transakcji w II półroczu 2017 r. Zatem wzrostowi liczby rachunków bankowych o 0,6 mln, czyli wzrósł o 1,5% (vide wykres nr 60), towarzyszył równocześnie wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 5 transakcji, czyli o 6,3%. Na

²⁶ Za osoby fizyczne rozumie się osoby prywatne, rolników indywidualnych i przedsiębiorców indywidualnych.

wzrost liczby transakcji główny wpływ miał dalszy, znaczący wzrost liczby transakcji kartowych. Wzrosła również, choć nie tak znacząco, liczba poleceń przelewu (vide tabela nr 15. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2006-2017). Wzrost aktywności posiadaczy rachunków należy ocenić jako bardzo pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2017 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 61.

Wykres nr 61. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2017

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2006-2017 przedstawia tabela nr 15.

Tabela nr 15. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2006-2017

Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
I 2006	423 450	71,22	106	0,018	163 721	27,54	7 290	1,23	594 568
II 2006	440 873	68,96	90	0,014	190 185	29,75	8 156	1,28	639 303
2006	864 323	70,05	196	0,016	353 906	28,68	15 446	1,25	1 233 871
I 2007	497 443	69,03	71	0,010	213 871	29,68	9 245	1,28	720 630
II 2007	527 736	67,16	68	0,009	247 901	31,55	10 048	1,28	785 752
2007	1 025 179	68,06	139	0,009	461 772	30,65	19 292	1,28	1 506 382
I 2008	524 125	65,03	71	0,009	271 539	33,69	10 270	1,27	806 005
II 2008	564 702	64,10	120	0,014	305 134	34,64	11 035	1,25	880 992
2008	1 088 827	64,54	191	0,011	576 673	34,18	21 306	1,26	1 686 997
I 2009	637 609	65,09	111	0,011	330 726	33,76	11 149	1,14	979 596
II 2009	677 007	63,77	116	0,011	373 201	35,15	11 373	1,07	1 061 696
2009	1 314 616	64,40	227	0,011	703 927	34,48	22 522	1,10	2 041 292
I 2010	712 999	63,64	100	0,009	395 995	35,35	11 203	1,00	1 120 297
II 2010	755 522	62,17	91	0,007	448 239	36,88	11 390	0,94	1 215 242
2010	1 468 521	62,88	191	0,008	844 234	36,15	22 593	0,97	2 335 539
I 2011	789 874	61,41	53	0,004	484 669	37,68	11 547	0,90	1 286 143
II 2011	834 980	60,15	55	0,004	541 330	39,00	11 736	0,85	1 388 100
2011	1 624 854	60,76	108	0,004	1 025 999	38,37	23 283	0,87	2 674 244
I 2012	858 238	59,20	51	0,004	579 851	40,00	11 633	0,80	1 449 773
II 2012	879 050	57,59	54	0,004	635 736	41,65	11 619	0,76	1 526 460
2012	1 737 288	58,37	105	0,004	1 215 587	40,84	23 252	0,78	2 976 232
I 2013	918 335	57,07	41	0,003	679 313	42,22	11 450	0,71	1 609 139
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 244	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 673 951
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 568 866
I 2017	1 256 368	40,60	43	0,001	1 823 909	58,95	13 916	0,45	3 094 237
II 2017	1 284 930	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 865
2017	2 541 298	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 102

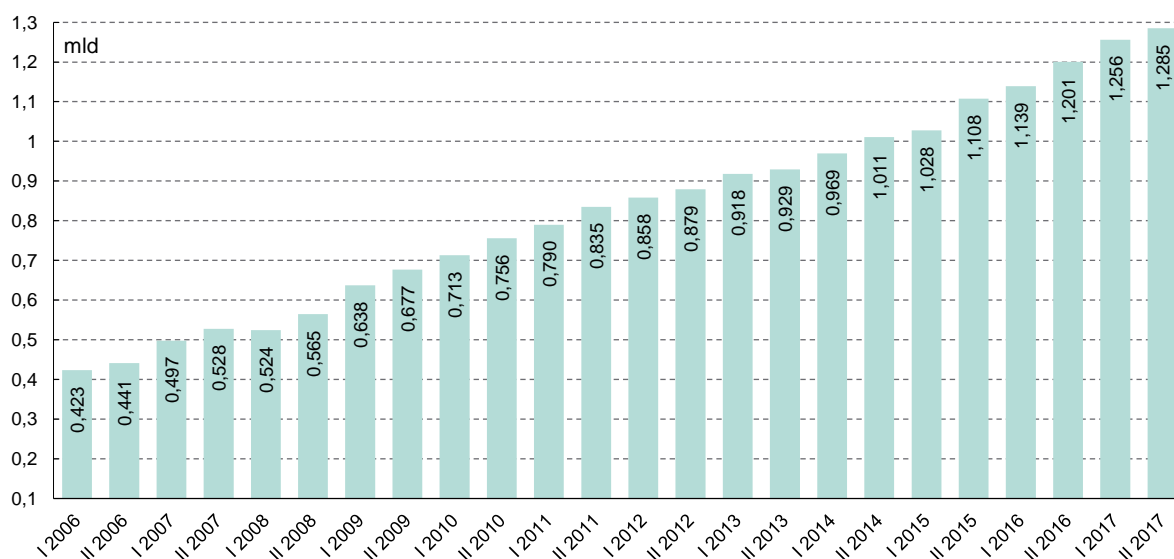
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków, KIR S.A. i Blue Media S.A., PSP Sp z o. o.

* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu nie jest już (od II półrocza 2014 r.) najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. W II półroczu 2017 r. ilościowo stanowiło ono 38,5% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje. W II półroczu 2017 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 1,285 mld, co stanowi wzrost o 2,3% w stosunku do I półrocza 2017 r. (wykres nr 62).

Wykres nr 62. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

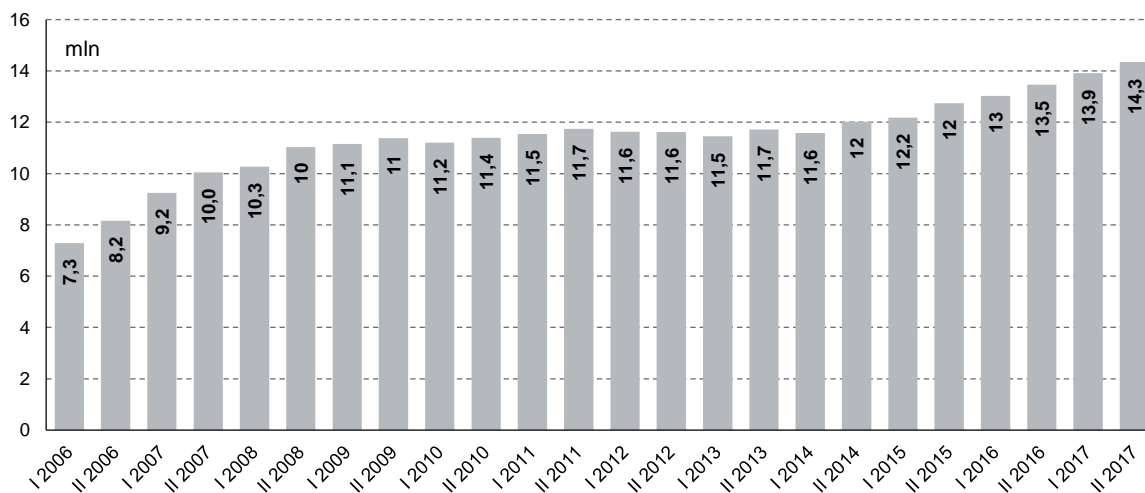
5.2.2. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny. Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2017 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 14,3 mln szt. i była wyższa o 3,1% w stosunku do I półrocza 2017 r. (wykres nr 63). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,4% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych, należy jednak zauważyć, że jego wykorzystanie w ostatnich trzech latach bardzo powoli, ale systematycznie rośnie. Jedną z głównych przyczyn mniejszej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie

konsumentów do płacenia rachunków jeszcze w stosunkowo dużym stopniu nadal gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres nr 63. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.

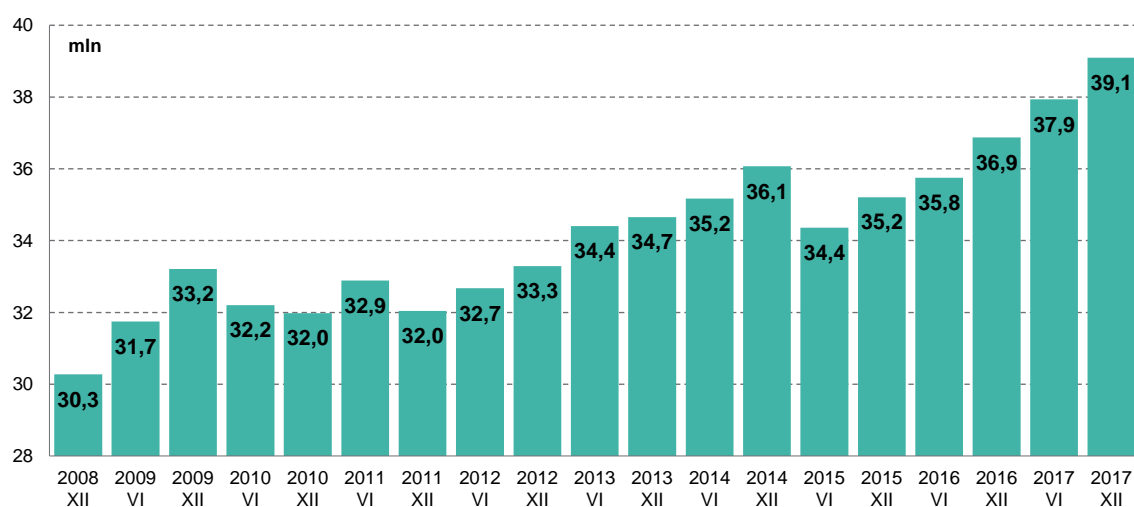

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.3. Karty płatnicze

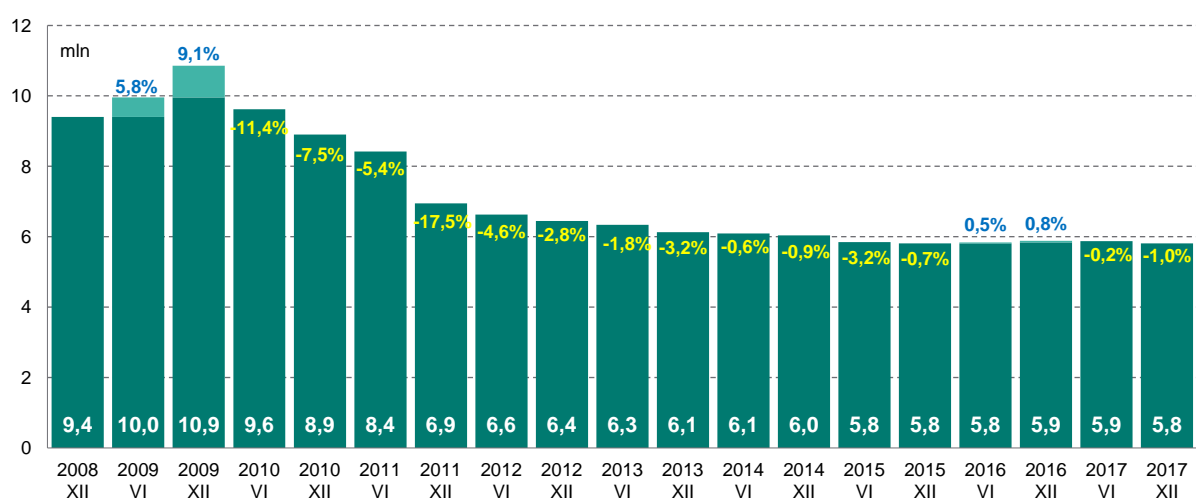
Narodowy Bank Polski w zakresie kart płatniczych analizuje dane statystyczne zbierane od wydawców kart płatniczych. W II półroczu 2017 r. na rynku kart płatniczych odnotowano następujące zmiany:

1. Nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych do poziomu 39,1 mln szt., czyli w okresie sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o 1,2 mln szt. Oznacza to wzrost o 3,1% - przedstawia to wykres nr 64.

Wykres nr 64. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

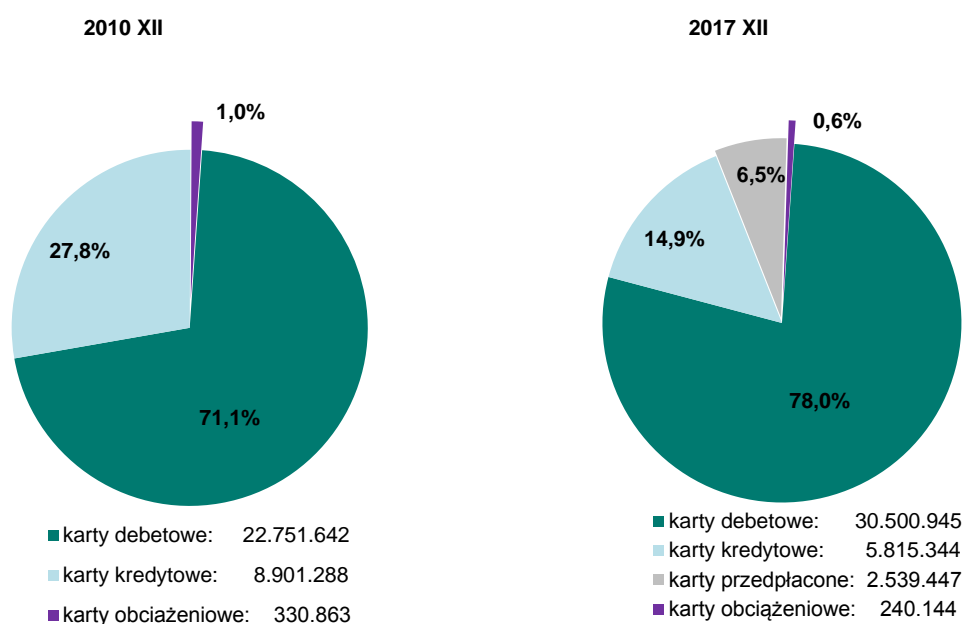
- Na koniec II półrocza 2017 r. odnotowano spadek liczby kart kredytowych. Było ich łącznie 5,8 mln szt., czyli mniej o 59 tys. sztuk, co stanowi spadek o 1% w porównaniu do czerwca 2017 r. Tendencja spadkowa, która została zapoczątkowana na początku 2010 r., nadal jest obserwowana (wyjątek stanowił okres 2016 roku, w którym liczba kart kredytowych okresowo wzrosła). Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres 65.

Wykres nr 65. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Na koniec 2017 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wynosił 78% i w ciągu ostatnich sześciu miesięcy uległ nieznacznej zmianie (z poziomu 77,5%). Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 14,9%, co oznacza, że na przestrzeni II półrocza 2017 r. zmniejszył się o 0,7 p.p. (z poziomu 15,6%). Zmianę struktury rynku kart płatniczych, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich siedmiu lat, prezentuje wykres nr 66.

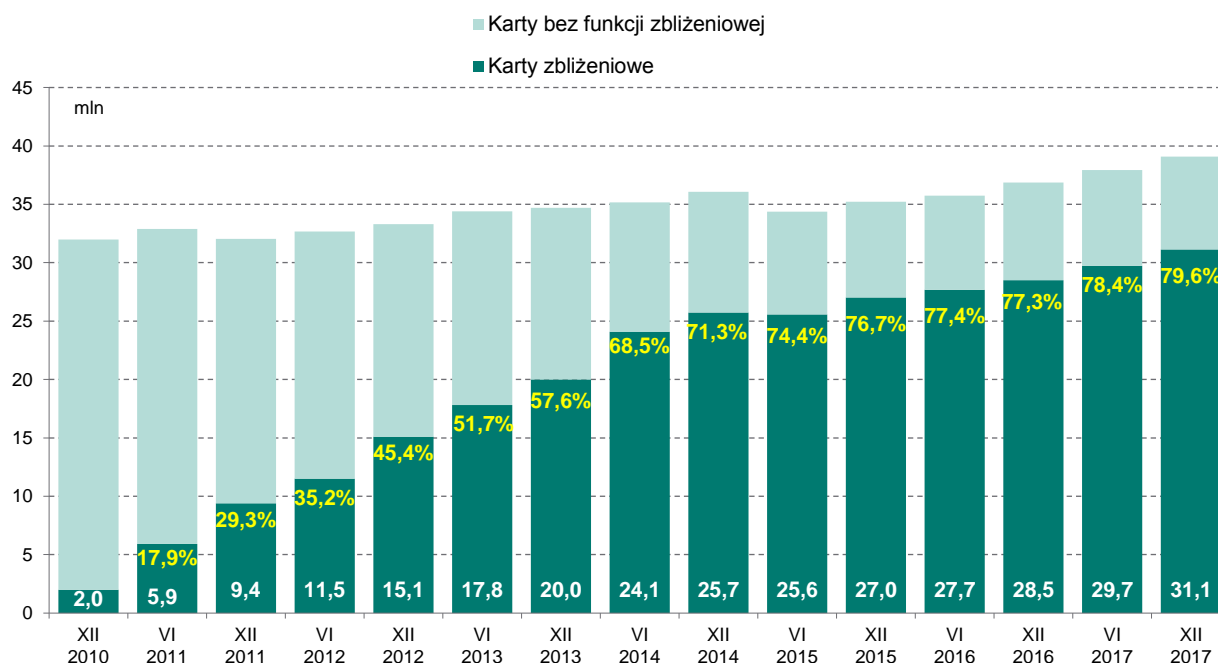
Wykres nr 66. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec drugiego półrocza 2010 r. oraz 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- Od kilku lat na rynku funkcjonują karty płatnicze z funkcją zbliżeniową. Transakcje zbliżeniowe odbywają się bezstykowo, a przy płatnościach poniżej 50 zł nie jest wymagane podanie kodu PIN. Na rynku polskim na koniec grudnia 2017 r. było w obiegu ok. 31,1 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 79,6% wszystkich kart płatniczych. Oznacza to, że obecnie jedynie co piąta karta nie jest wyposażona w funkcję płatności zbliżeniowych. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza, wzrosła o 1,4 mln szt. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart prezentuje wykres nr 67.

Wykres nr 67. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2010 r.

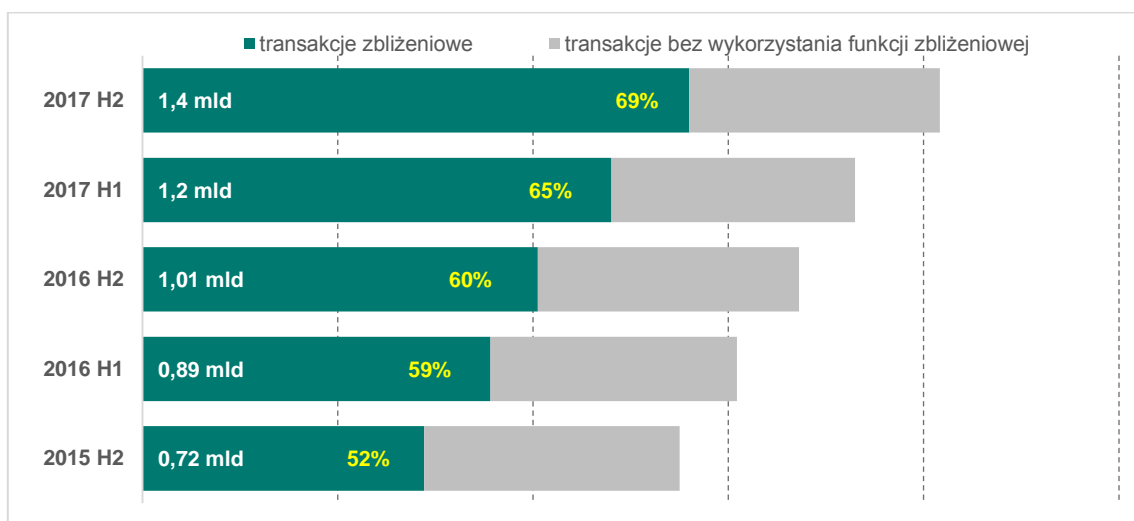

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Systematycznie wzrasta również liczba i wartość transakcji zbliżeniowych. W II półroczu 2017 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 1,4 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 67,3 mld zł. Liczba płatności zbliżeniowych wzrosła w stosunku do I półrocza 2017 r. o 206 mln transakcji, co stanowiło wzrost o 17,2%. Natomiast udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych wyniósł 69% w II półroczu 2017 r. (w poprzednim półroczu wynosił 65,4%). Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych w kolejnych okresach półrocznych prezentuje wykres nr 68.

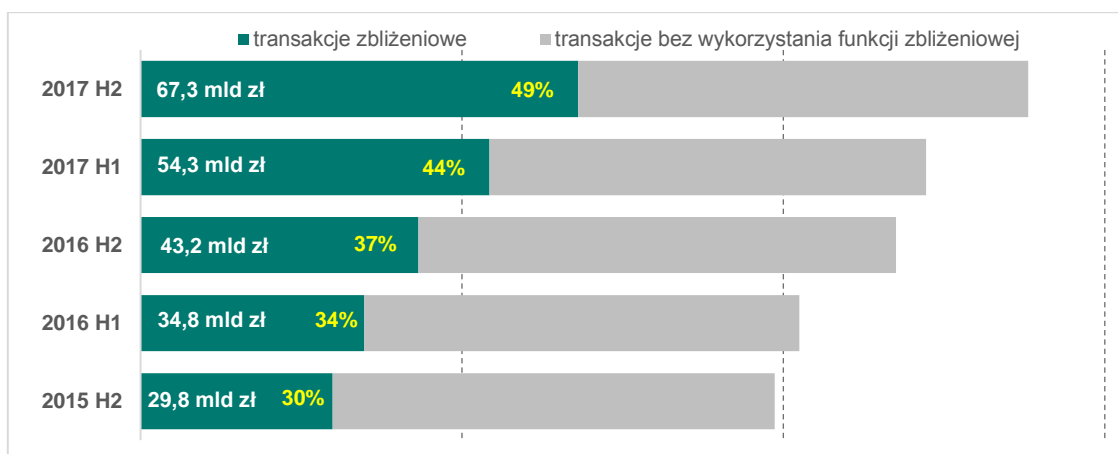
Łączna wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart w II półroczu 2017 r. wyniosła 67,3 mld zł i była o 13 mld zł większa niż w poprzednim półroczu, co stanowi istotny wzrost o 24%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł aż 49%. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji prezentuje wykres nr 69.

Wykres nr 68. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 69. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

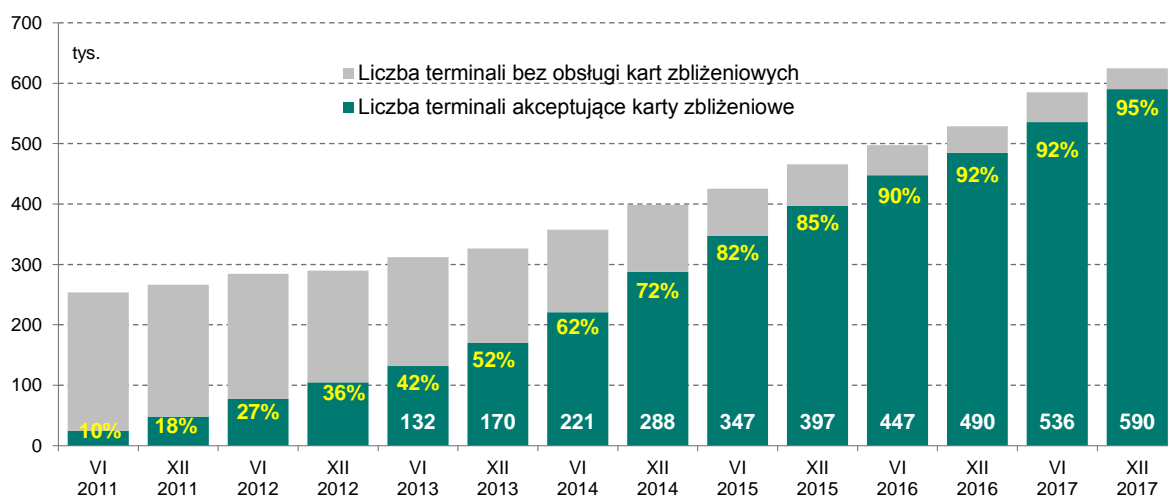

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Stale rosnąca liczba i wartość transakcji zbliżeniowych jest konsekwencją stworzenia i udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Liczba terminali POS przystosowanych do realizacji transakcji dokonywanych w trybie zbliżeniowym systematycznie rośnie. Na koniec 2017 r. na rynku funkcjonowało 590,5 tys. takich terminali (w grudniu 2016 r. było dostępnych 489,6 tys. terminali zbliżeniowych), a zatem przybyło 100,9 tys. nowych urządzeń (wzrost o 20,6%). Na koniec

grudnia 2017 r. aż 95% terminali płatniczych dostępnych na rynku było przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie nr 70.

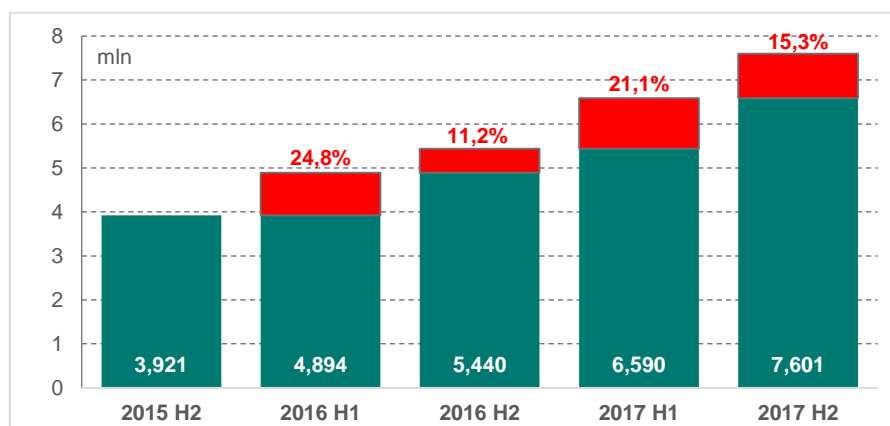
Wykres nr 70. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od I półrocza 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Użytkownicy kart korzystają z funkcji płatności zbliżeniowych bardzo powszechnie. Świadczy o tym fakt stale rosnącej liczby transakcji zbliżeniowych. I tak, średnią dzienną liczbę transakcji zbliżeniowych w II półroczu 2017 r. odnotowano na rekordowo wysokim poziomie 7,6 mln transakcji dziennie. Wskaźnik ten był wyższy w stosunku do poprzedniego półrocza o 15,3% (wówczas wyniósł 6,6 mln transakcji). Trend wzrostowy utrzymuje się od II półrocza 2015 r. Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 71.

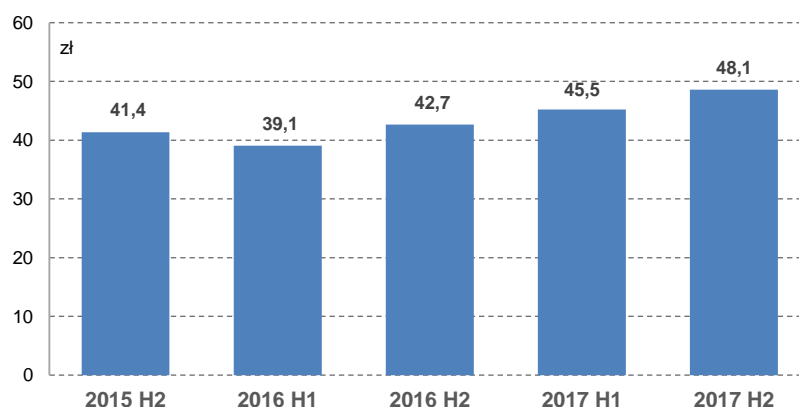
Wykres nr 71. Średnia dzienna liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w II półroczu 2017 r. wyniosła 48,1 zł, czyli wzrosła o 2,6 zł w stosunku do I półrocza 2017 r. Od kilku ostatnich lat średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej systematycznie wzrasta i przybliży się do progu 50 zł – wyznaczonego jako kwota transakcji, po przekroczeniu której konieczne jest użycie kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji. Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 72.

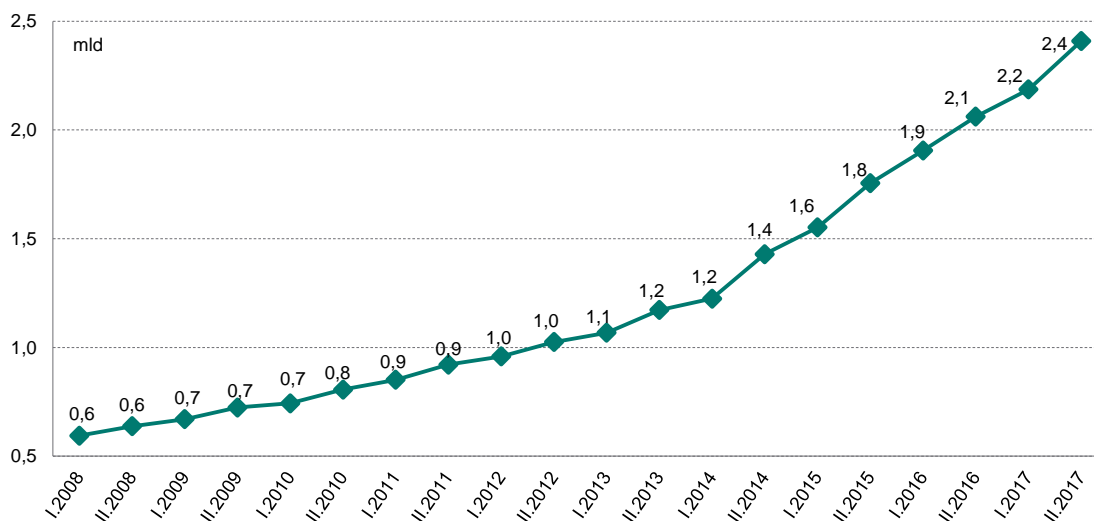
Wykres nr 72. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

- Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2017 r. kartami zrealizowano 2,4 mld transakcji, co, w stosunku do ubiegłego półrocza, oznacza wzrost o 10,2%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 74.

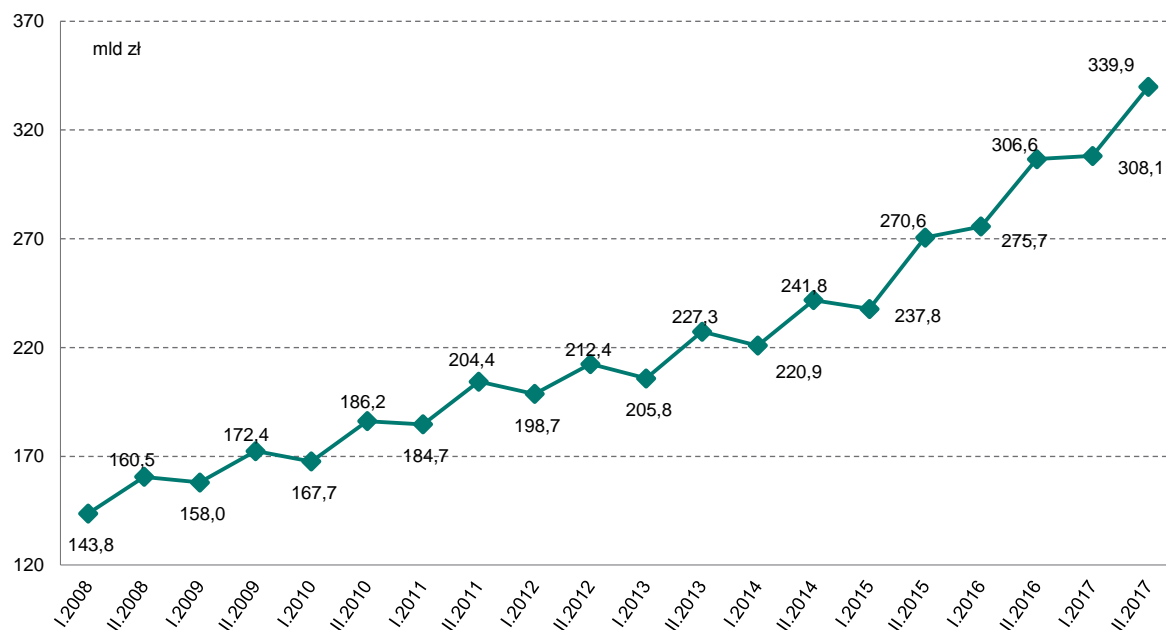
Wykres nr 73. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w II półroczu 2017 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 339,9 mld zł, co oznacza wzrost o 10,3% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Natomiast, porównując wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2016 i 2015, odnotowano wzrost odpowiednio o 10,9% i 25,6%. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 74.

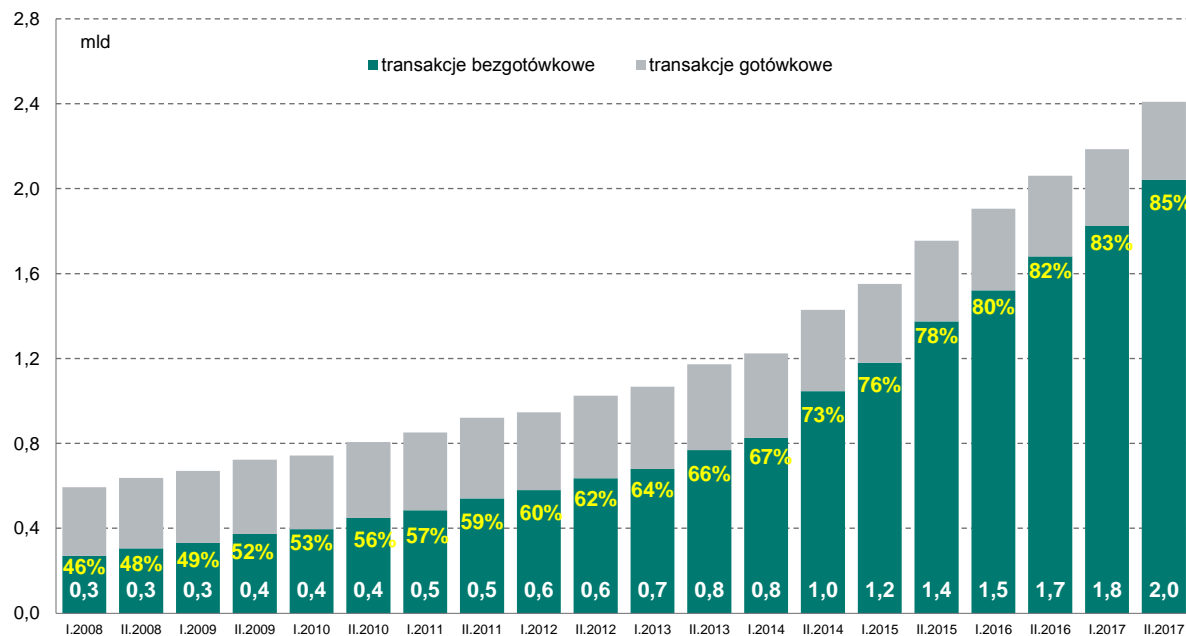
Wykres nr 74. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- W II półroczu 2017 r. wzrosła liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł 85%. Udział ten systematycznie zwiększał się od wielu lat, co przedstawia wykres nr 75. Liczba transakcji bezgotówkowych na przestrzeni II półrocza 2017 r. wyniosła po raz pierwszy w historii 2 mld i była o 217,6 mln transakcji większa niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 11,9%). Porównując liczbę transakcji bezgotówkowych z okresem analogicznym w 2016 r. oraz 2015 r., odnotowano odpowiednio wzrost o 21,5% oraz wzrost o 48,4%. Oznacza to, że posiadacze kart płatniczych w przeważającej części preferują formę płatności bezgotówkowych realizowanych przy użyciu kart niż transakcje gotówkowe tymi kartami, np. w formie wypłat z bankomatu. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

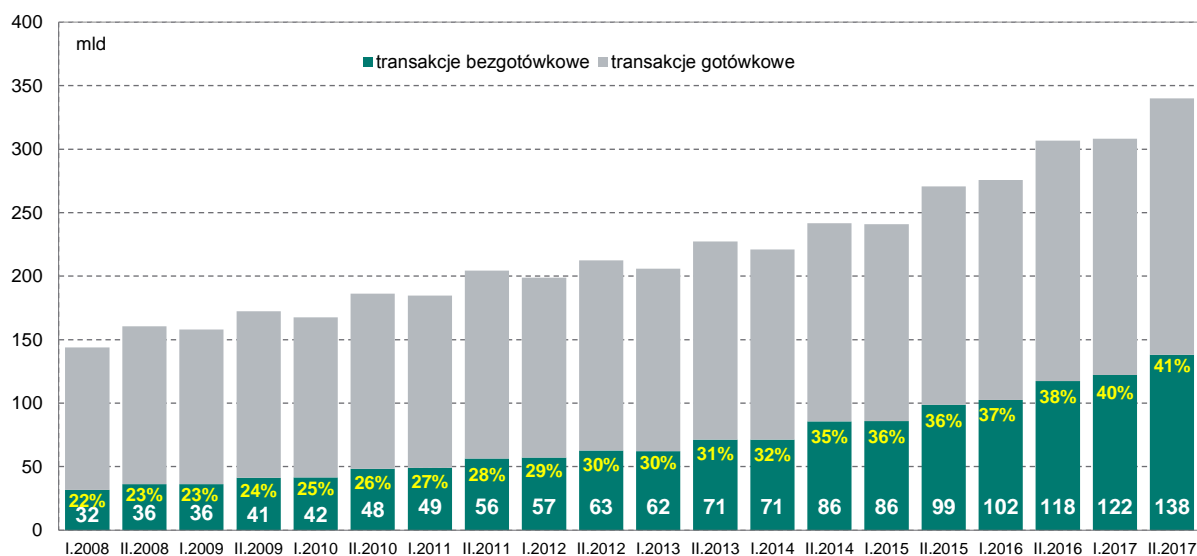
Wykres nr 75. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2017 r. przy użyciu kart wyniosła 138 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 13%. Porównując łączną wartość transakcji bezgotówkowych w poszczególnych półroczach, na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost o 17,5%, natomiast na przestrzeni 2 lat wzrost o 40%. Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zwiększał się i w II półroczu 2017 r. osiągnął najwyższy poziom 41%, co przedstawia wykres nr 76.

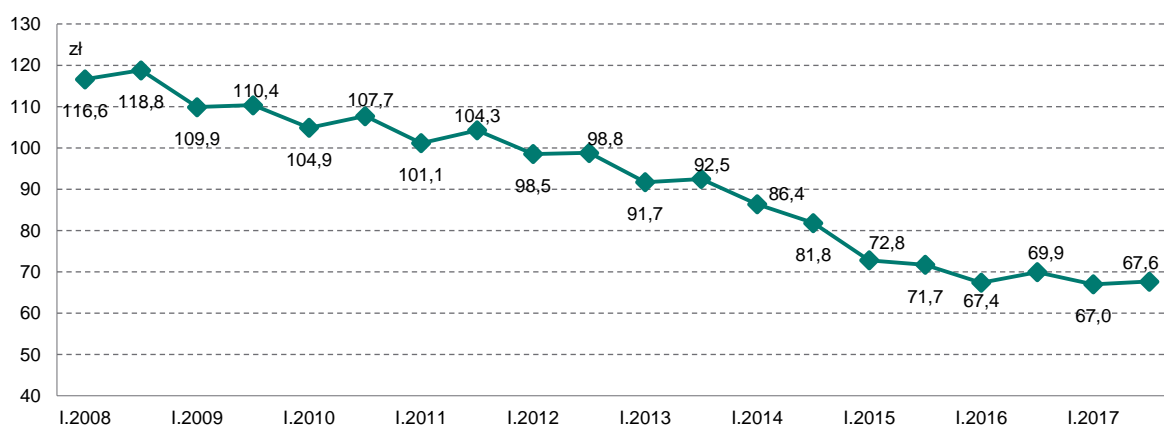
Wykres nr 76. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2017 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 67,6 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego wartość średnia uległa niewielkiemu zwiększeniu z poziomu 67 zł. Zarejestrowana na rynku polskim rosnąca popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania płatności zbliżeniowych za drobne wydatki (do 50 zł), co w dłuższej perspektywie prowadzi do zmniejszenia wartości średniej pojedynczej transakcji bezgotówkowej. Spadek wartości tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku prezentuje wykres nr 77.

Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

▪ Płatności internetowe

W kwietniu 2017 r. została udostępniona w Polsce nowa forma płatności internetowych pod nazwą Visa Checkout. Polska jest pierwszym krajem w Europie, w którym organizacja płatnicza Visa wprowadziła tę usługę. Visa Checkout jest portfelem cyfrowym, który zastąpił wycofany w 2015 r. cyfrowy portfel pod nazwą V.me. Zmiana ta była spowodowana przejęciem Visa Europe (podmiot oferujący portfel V.me) przez Visa Inc., która posiadała już swoje globalne rozwiązanie (Visa Checkout). Nowy portfel Visa Checkout pozwala płacić online zarówno przy użyciu urządzeń mobilnych, jak i stacjonarnych bez konieczności każdorazowego podawania danych karty. Użytkownicy Visa Checkout zapisują kartę płatniczą oraz adres dostawy w portfelu tylko podczas rejestracji. W celu wykonania płatności użytkownik loguje się do swojego portfela elektronicznego, a następnie wybiera kartę płatniczą, którą chce dokonać płatności. Bezpieczeństwo transakcji realizowanych poprzez Visa Checkout jest zapewniane przez wielopoziomowy system zabezpieczeń wykorzystujący m.in. usługę 3D-Secure. Ponadto, płacenie przy użyciu Visa Checkout gwarantuje użytkownikom takie same korzyści, jak ma to miejsce w przypadku tradycyjnego posługiwania się kartami (m.in. chargeback). W II półroczu 2017 r. następował dalszy rozwój tej usługi (została ona wdrożona m.in. we wszystkich sklepach internetowych korzystających z usług PayU²⁷). Warto dodać, że podobną usługę pod nazwą MasterPass wprowadziła w lipcu 2014 r. w Polsce organizacja płatnicza MasterCard (usługa opisana została w opracowaniu: Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2014 r.).

▪ Płatności HCE

Bardzo ważnym zjawiskiem obserwowanym od 2015 r. jest migracja płatności do chmury, czyli płatności dokonywanych w technologii HCE (Host Card Emulation). Technologia HCE nie wymaga od klienta wymiany karty SIM, specjalnej umowy z operatorem komórkowym czy nawet dostępu do internetu. Jedynym warunkiem koniecznym jest posiadanie smartfona z funkcją NFC i odpowiednim systemem operacyjnym. Mobilne płatności HCE zostały już wdrożone przez następujące podmioty: Bank Polska Kasa Opieki S.A., PKO BP S.A., BZ WBK S.A., mBank S.A., Bank Millennium S.A., Alior Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., Euro Bank S.A., Getin Bank S.A., BGŻ BNP Paribas S.A., Raiffeisen Polbank S.A., SGB Bank S.A., Plus Bank S.A., Nest Bank S.A. oraz w ramach T-mobile Usługi Bankowe i Orange Finance²⁸. Według danych portalu prnews.pl na koniec II półroczu 2017 r. z płatności w technologii HCE korzystało ponad 857 tys. użytkowników (liczba aktywnych kart HCE) i jest to ponad dwukrotnie więcej niż w poprzednim półroczu. Największą liczbą użytkowników mogły pochwalić się następujące banki: Bank Polska Kasa Opieki S.A. (168,6 tys.), PKO BP S.A. (155,4 tys.), BZ WBK S.A. (139,7 tys.) oraz mBank (133,9 tys.).

▪ Android Pay

W listopadzie 2016 r. w Polsce uruchomiono usługę płatności mobilnych Android Pay oferowaną przez Google. Polska jest drugim krajem w Europie (po Wielkiej Brytanii) oraz szóstym krajem na świecie, w

²⁷ Visa Checkout już dostępna dla wszystkich sklepów obsługiwanych przez PayU, <https://www.cashless.pl/wiadomosci/e-commerce/2837-visa-checkout-juz-dostepna-dla-wszystkich-sklepow-obslugiwanych-przez-payu>

²⁸ Raport PRNews.pl: Liczba mobilnych kart zbliżeniowych HCE – IV kw. 2017, prnews.pl, 2017, <https://prnews.pl/raport-prnews-pl-liczba-mobilnych-kart-zblizeniowych-hce-iv-kw-2017-432478>

którym został wdrożony Android Pay. Działanie aplikacji Android Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych podczas transakcji płatniczej. Aplikacja pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Android Pay do kwoty 50 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest prosty i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Szacuje się, że na koniec IV kwartału 2017 r. liczba kart płatniczych działających w ramach Android Pay wynosiła około 198 tys. sztuk²⁹.

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w II półroczu 2017 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami płatniczymi (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2017 r. kartami zrealizowano ponad 2,4 mld transakcji, co w stosunku do ubiegłego półrocza oznacza wzrost o 10,2%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w II półroczu 2017 r. wyniósł 85%. Ponadto udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w II połowie 2017 r. wyniósł 61,1%, co oznacza, że podobnie jak w poprzednich półroczach (począwszy od II połowy 2014 r.) karty przewyższają udział przelewów w ogólnej liczbie płatności bezgotówkowych. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 2,3%, choć należy zauważyć, że udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych konsekwentnie maleje. W II półroczu 2017 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą płatniczą wyniosła 67,6 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (67 zł) wartość ta spadła o 1%. W II półroczu 2017 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 3,1%, do poziomu 39,1 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 1,4 mln i stanowiła blisko 79,6% wszystkich kart płatniczych w Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych

5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych

Od 2005 roku Departament Systemu Płatniczego w Narodowym Banku Polskim przygotowuje analizę opłat i prowizji wybranych usług płatniczych skierowanych do klientów indywidualnych, oferowanych przez banki komercyjne. Do analizy za drugie półrocze 2017 roku zostały wybrane rachunki płatnicze prowadzone w walucie krajowej, które spośród ofert danego banku mają charakter masowy. Dodatkowo analiza objęła także opłaty związane z korzystaniem z debetowych kart płatniczych, które wydawane są do tych rachunków. Analizie poddano dane opublikowane na stronach internetowych 17 banków komercyjnych. Z analizy wynika, że średnia miesięczna opłata za prowadzenie standardowego rachunku bankowego dla

²⁹ Jacek Uryniuk, *Prawie 200 tys. użytkowników Android Pay w Polsce. Najświeższe dane z banków*, cashless.pl, 2018, <https://www.cashless.pl/wiadomosci/platnosci-mobilne/3631-prawie-200-tys-uzytownikow-android-pay-w-polsce-najswiezsze-dane-z-bankow>

klientów detalicznych w polskich bankach w analizowanym okresie wyniosła 5,03 zł i wzrosła w stosunku do czerwca 2017 r. o 6,12% (wówczas wynosiła 4,74 zł), natomiast średnia miesięczna opłata za użytkowanie karty debetowej wyniosła 4,54 zł i uległa zmniejszeniu o 10,45% w stosunku do poprzedniego okresu (wówczas wynosiła 5,07 zł). O wzroście średniej opłaty za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego zdecydowało podwyższenie cen w ofertach dwóch z analizowanych banków. Na obniżenie średniej miesięcznej opłaty za użytkowanie karty debetowej wpływ miały zmiany cenowe w dwóch wytypowanych bankach polegające na rezygnacji z takiej opłaty w jednym banku i obniżeniu tej opłaty w innym. Zmiany cenowe dotyczyły także poszczególnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym i kartą debetową. Średnie ceny usług powiązanych z rachunkiem płatniczym uległy obniżeniu, gdzie przelew międzybankowy realizowany w placówce kosztował średnio 7,52 zł, podczas gdy w czerwcu 2017 r. kosztował 7,57 zł (obniżenie o 0,66%), a realizowany w systemie bankowości telefonicznej kosztował 4,03 zł, gdy w czerwcu 2017 r. kosztował 4,29 zł (obniżenie o 6,06%). Opłaty za usługi realizowane za pomocą kart płatniczych wzrosły w odniesieniu do usługi wypłaty gotówki z bankomatów innych banków za granicą. Ze średniego poziomu 8,09 zł wzrosły one do poziomu 8,40 zł (wzrost o 3,83%), natomiast średnia opłata za wypłaty gotówki w bankomatach innych banków w kraju uległa obniżeniu z 4,09 zł do 3,93 zł (obniżenie o 3,91%). Średnia opłata za wypłaty realizowane za pomocą wytypowanych bankomatów (np. własnych lub utrzymywanych przez niezależne firmy) utrzymała się na niezmiennym poziomie 0,19 zł.

W drugim półroczu 2017 roku polityka banków ukierunkowana była na uproszczenie ofert w zakresie liczby wariantów oferowanych rachunków płatniczych, a także na umożliwienie klientom indywidualnego dostosowania funkcjonalności rachunku do ich potrzeb. Polityka cenowa banków nadal faworyzowała samoobsługową realizację usług płatniczych przez klientów przy wykorzystaniu zdalnych kanałów komunikacji przy jednoczesnym ograniczeniu preferencji dla wypłaty gotówki z bankomatów.

5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa

Narodowy Bank Polski, począwszy od grudnia 2016 r., przygotowuje cyklicznie, w odstępach rocznych, analizę porównawczą wysokości prowizji i opłat najbardziej istotnych z punktu widzenia rozliczeń pieniężnych w złotych w polskim sektorze usług płatniczych w obszarze mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Analizie poddawane są wybrane rachunki płatnicze (bieżące i pomocnicze) wraz z dołączonymi do nich debetowymi kartami płatniczymi. Do analizy wykorzystano ogólnie dostępne dane pochodzące ze stron internetowych poszczególnych dostawców usług płatniczych.

Z analizy porównawczej wynika, że:

- średnia wysokość opłaty miesięcznej za prowadzenie rachunku bieżącego (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalniających klientów z ponoszenia tej opłaty) wynosi dla mikroprzedsiębiorców 14,46 zł i jest to spadek w stosunku do roku ubiegłego o 0,22 zł (z 14,46 zł), zaś dla MŚP wynosi 41,72 zł i jest to spadek o 1,11 zł (z 42,83 zł), oraz
- średnia wysokość opłaty za jedną usługę związaną z prowadzeniem rachunku bieżącego i realizowaniem dodatkowych czynności (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert banków oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalniających

klientów z ponoszenia tych opłat) wynosi dla mikroprzedsiębiorców 5,16 zł dla opłat kwotowych i 0,72% dla opłat procentowych, zaś dla MŚP odpowiednio 7,65 zł i 0,92%, co oznacza, że są one bardzo zbliżone do opłat ubiegłorocznych (odpowiednio dla mikroprzedsiębiorców 5,15 zł i 0,75%, dla MŚP 7,58 zł i 0,90%).

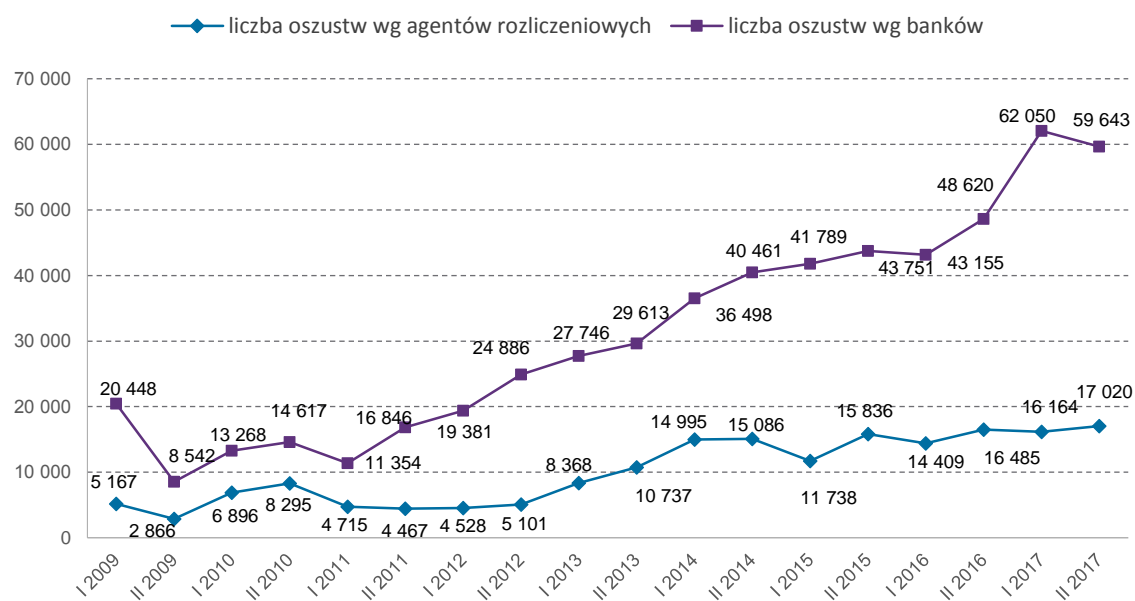
Materiał jest publikowany na stronie www.nbp.pl³⁰.

5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2017 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 59,6 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 17,0 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 78.

Wykres nr 78. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2009 – 2017

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

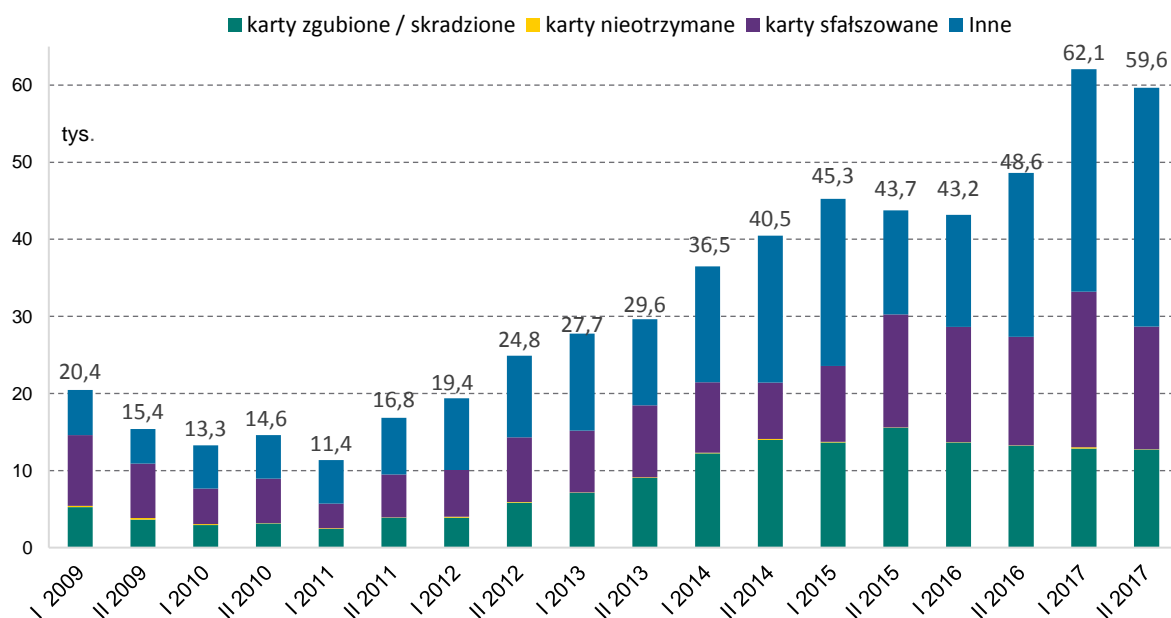
Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce.

³⁰ http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/index2.html

Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2017 r. (59,6 tys.) zmniejszyła się o 3,9% w porównaniu do I półrocza 2017 r. (62,1 tys.). Na wykresie nr 79 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

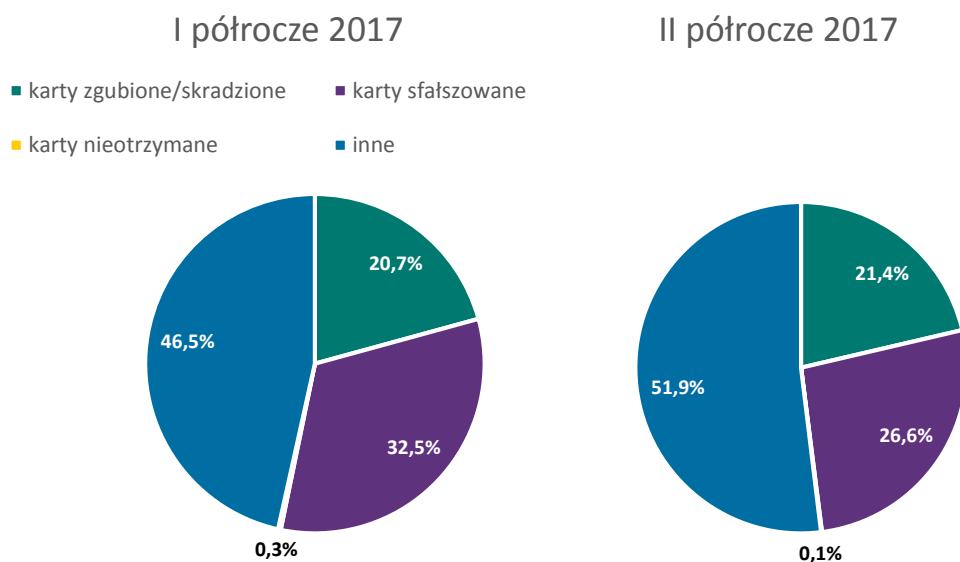
Wykres nr 79. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 80 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w I półroczu 2017 r. i II półroczu 2017 r.

Wykres nr 80. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I i II półroczu 2017 r. – dane od banków

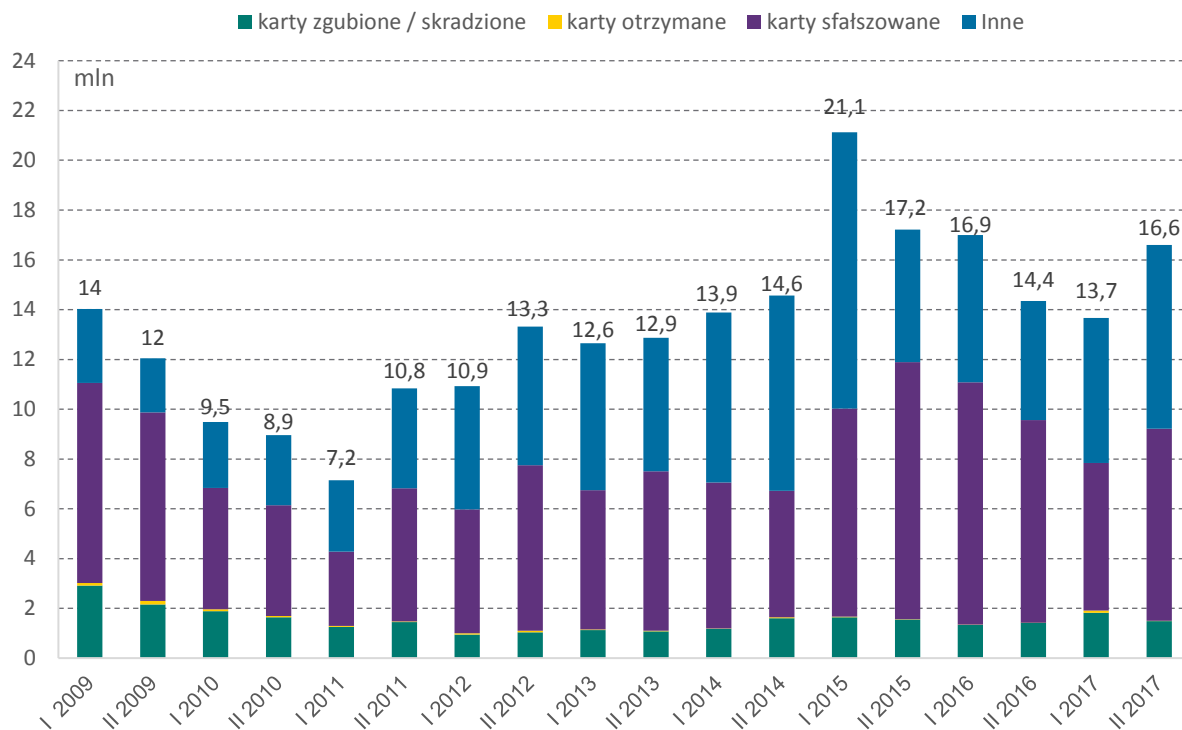

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2017 r. najwięcej transakcji oszukańczych pod względem liczby (wykres nr 79 i 80) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 51,9%, czyli w stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 46,5%) wzrósł o ponad 5 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfalszowanymi (26,6%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (21,4%). W II półroczu 2017 r., jedyny wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, w ramach której dokonano 30.975 oszustw, co oznacza wzrost liczby tych operacji o 2.114, czyli o 7,3% w porównaniu do poprzedniego półrocza.

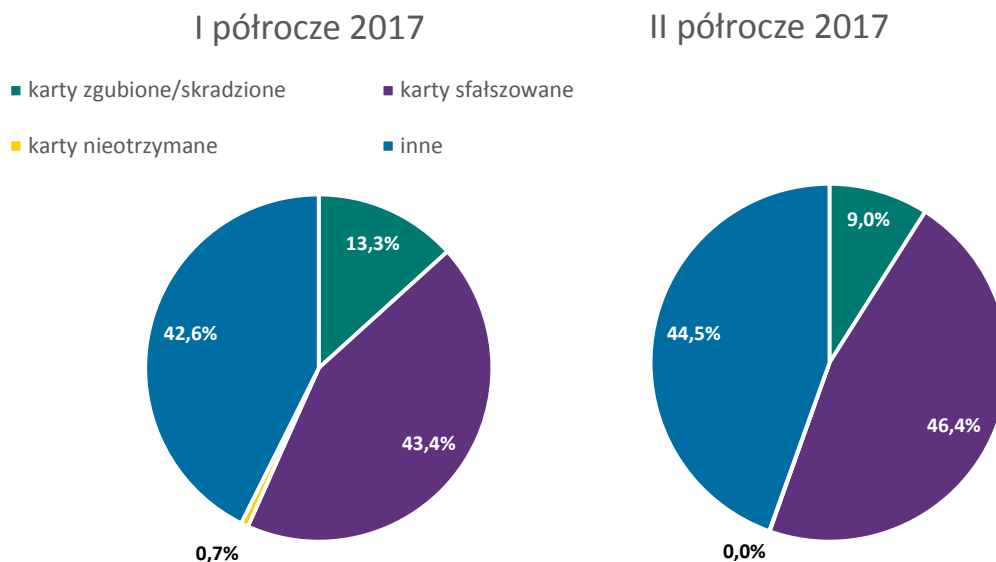
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 81, a na wykresie nr 82 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w I półroczu 2017 r. oraz II półroczu 2017 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 81. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 82. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I i II półroczu 2017 r. – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

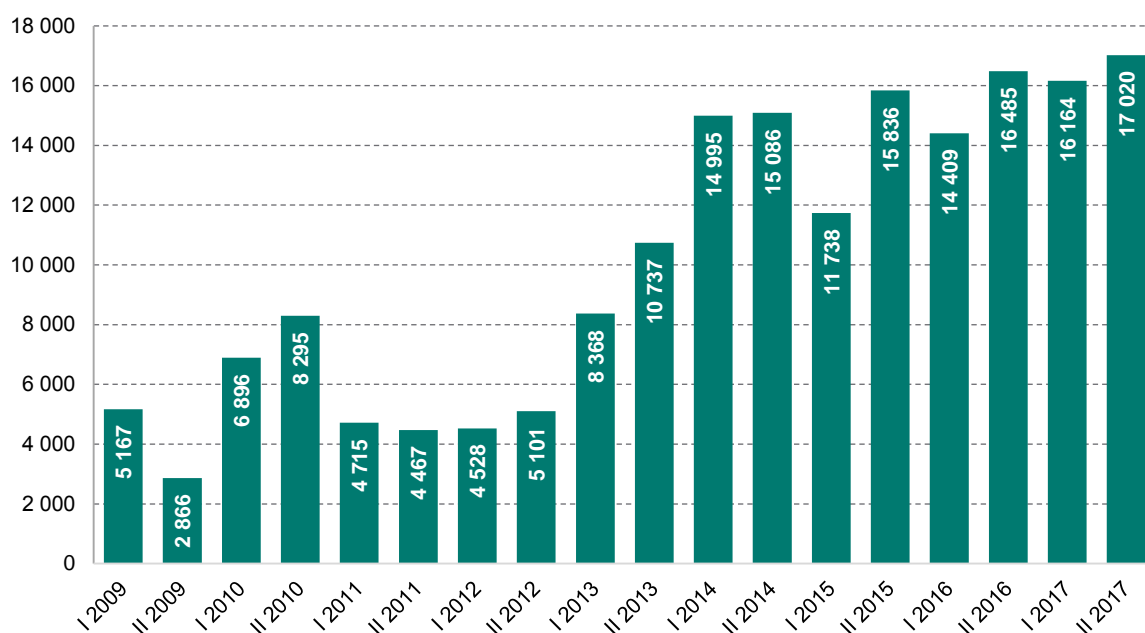
Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2017 r. wyniosła 16,6 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 21,5% (13,7 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach kartami sfalszowanymi (46,4%).

W II półroczu 2017 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 278,3 zł i była wyższa o 26,4% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła ona 220,2 zł).

W II półroczu 2017 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,002% liczby i 0,005% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,003% i 0,004%).

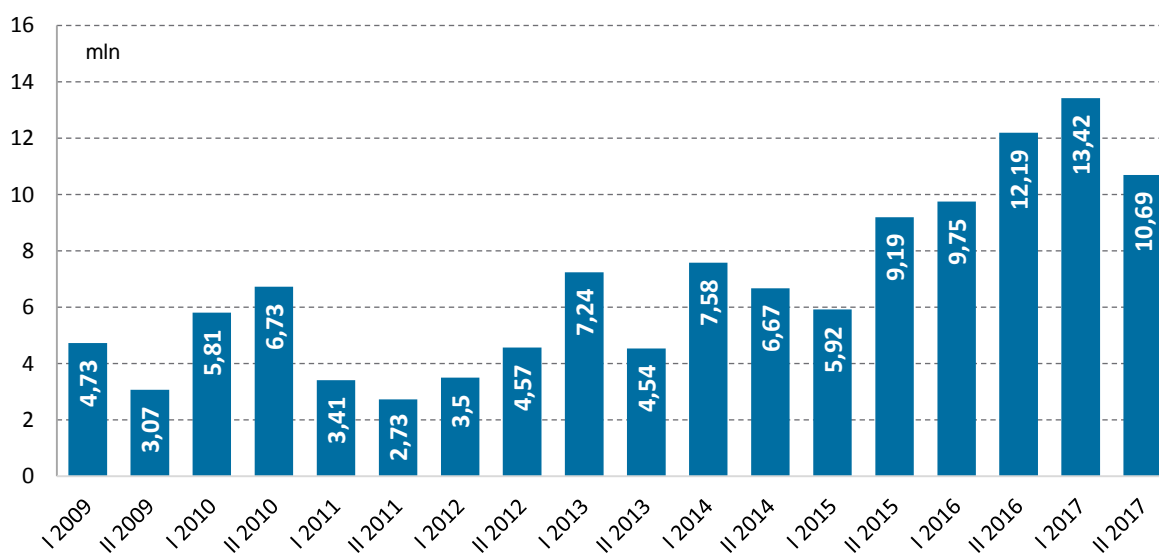
Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2017 r. dokonano 17,0 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 83) na kwotę 10,7 mln zł (wykres nr 84), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 5,3% i spadek ich wartości o 20,4% w stosunku do I półrocza 2017 r.

Wykres nr 83. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wykres nr 84. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2017 r. wyniosła 10,7 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 20,4% (13,4 mln zł).

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2017 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 628,0 zł i była niższa o 24,4% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła 830,4 zł).

Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,001% ogólnej liczby i 0,008% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,001% ogólnej liczby i 0,01% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 1259 takich przypadków w porównaniu do 678 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 31.444 zł do 11.774 zł. W II półroczu 2017 r. odnotowano 293 operacje oszukańcze z użyciem czeków o wartości ponad 6 mln zł. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w II półroczu 2017 r.

W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi, wg danych przekazanych przez banki, pod względem liczby transakcji wystąpił w transakcjach w kategorii Inne, tj. dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział tych oszustw wyniósł 51,9%.

Obserwowany wzrost wartości (21,5%) transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, wynika przede wszystkim ze znacznego wzrostu transakcji dokonanych w kategoriach: Karty sfalszowane oraz Inne.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w II półroczu 2017 r., wyniosła 17,0 tys. i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 5,3% (16,2 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2017 r. wynosiła 10,7 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 20,4% (13,4 mln zł).

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi wg danych z banków zaledwie 0,002% liczby i 0,005% wartości tego obrotu. Warto podkreślić, iż wg ostatnich porównywalnych danych za 2013 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,005% dla wartości i 0,002% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 8 razy mniej i 10 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 3-4 miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów.³¹

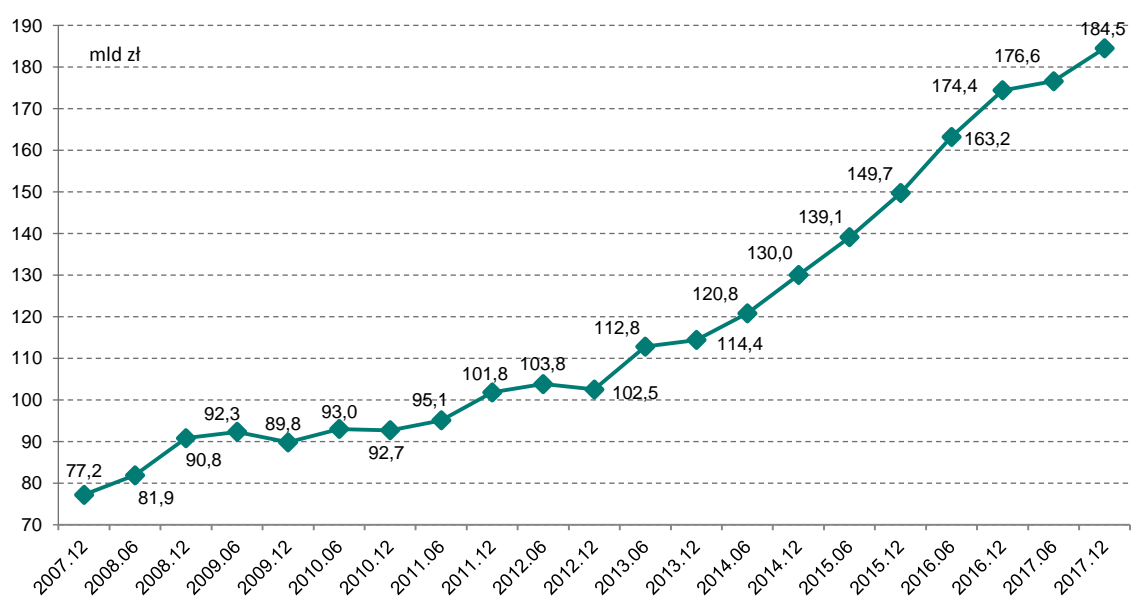
³¹ Fourth public report on card fraud, ECB, 2015.

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od grudnia 2007 r. do grudnia 2017 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 85.

Wykres nr 85. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2007-2017 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

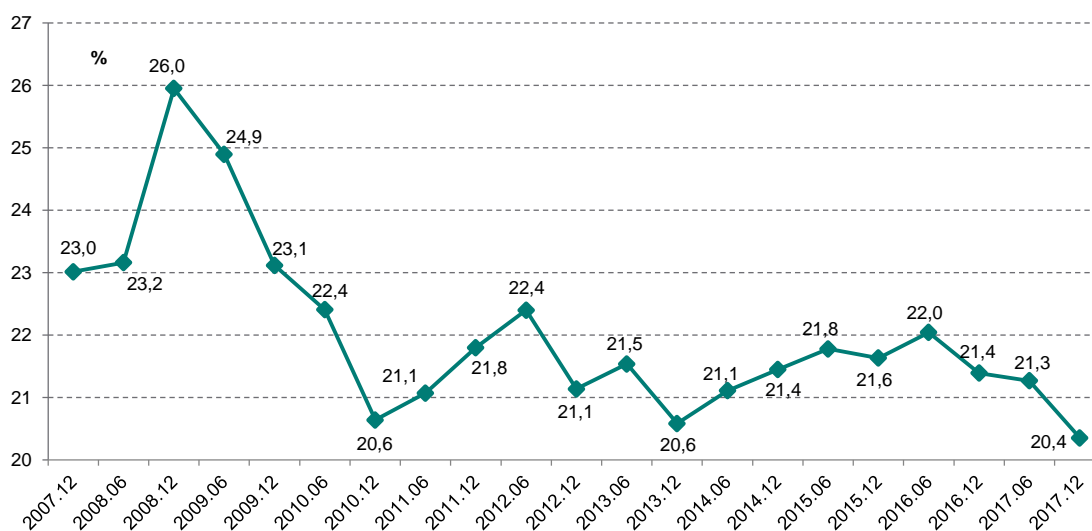
W II połowie 2017 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 7,9 mld zł. Oznacza to, że pieniądz gotówkowy zwiększył się w analizowanym okresie o 4,5%, tj. wzrósł do poziomu 184,5 mld zł, w porównaniu z 176,6 mld zł w czerwcu 2017 r. Największy przyrost gotówki w analizowanym półroczu odnotowany został we wrześniu 2017 r., w związku z początkiem roku szkolnego, oraz w grudniu, z uwagi na dokonywane zakupy przedsięwzięte. Należy przy tym zaznaczyć, że drugie połowy roku charakteryzują się corocznie większym popytem na pieniądz transakcyjny niż pierwsze połowy roku.

Od grudnia 2012 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Przyczyn stałego wzrostu pieniądza gotówkowego należy upatrywać m.in. w niskim oprocentowaniu depozytów

bankowych. Warto odnotować, że w ostatnim okresie nastąpił spadek tempa tych zmian. W grudniu 2017 r. wzrost gotówki w obiegu w porównaniu z grudniem 2016 r. wyniósł 5,8% i osiągnął najniższy poziom w ciągu ostatnich 3 lat. Dla porównania, 12-miesięczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wynosiło 16,5% w grudniu 2016 r. i 15,1% w grudniu 2015 r.

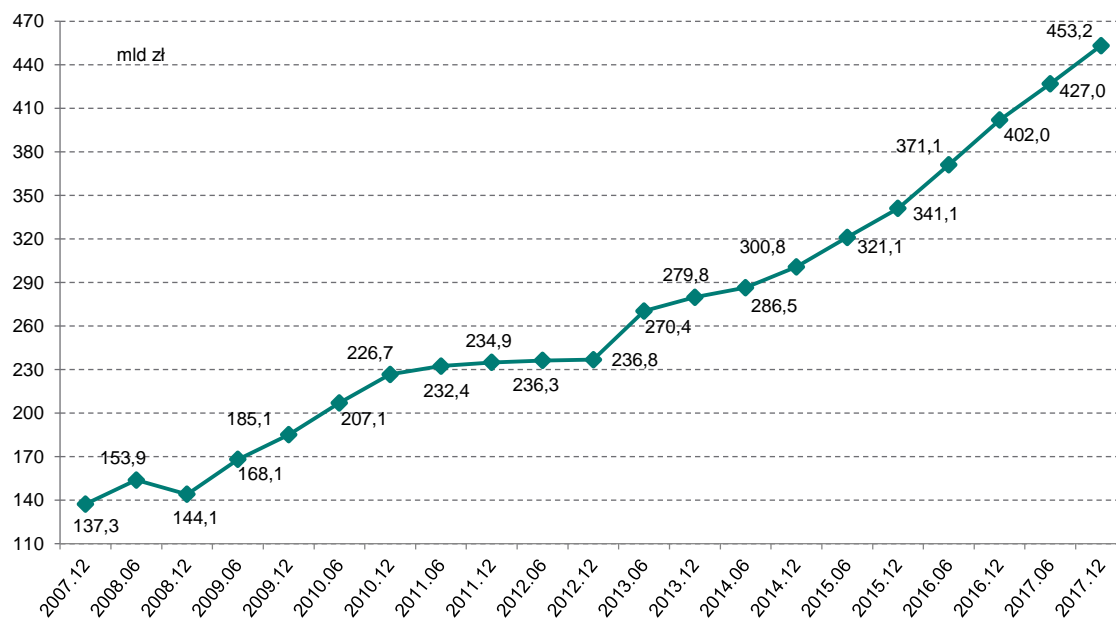
Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 86, zmalał w ostatnim półroczu, osiągając poziom 20,4% w grudniu 2017 r. w stosunku do 21,3% w czerwcu 2017 r. Odnotował on tym samym najniższy poziom w ciągu ostatnich 10 lat. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż od ponad 7 lat (od czerwca 2010 r.) udział ten waha się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 21,4% (min. 20,4% - max. 22,4%).

Wykres nr 86. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2007-2017 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 87.

Wykres nr 87. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2007 - 2017 (w mld zł)

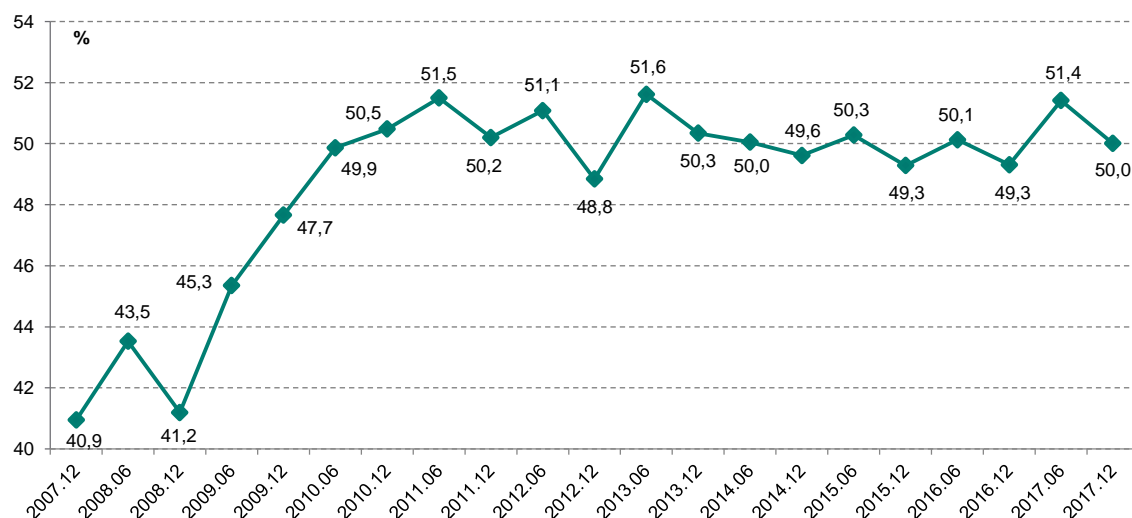
Źródło: Opracowanie własne, NBP

W II połowie 2017 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wzrosła o 26,2 mld zł, tj. o 6,1%, do poziomu ponad 453 mld zł na koniec grudnia 2017 r. w stosunku do 427 mld zł w czerwcu 2017 r.

Od grudnia 2012 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych. Należy przy tym zaznaczyć, że dynamika 12-miesięcznego wzrostu wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych różni się w poszczególnych latach. W grudniu 2017 r. osiągnęła ona poziom 14%. Dla przykładu, w grudniu 2016 r. 12-miesięczny wzrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych osiągnął 17,2%, w grudniu 2015 r. 13%, a w grudniu 2014 r. 6,8%. W przypadku II półrocza 2017 r. istotną rolę w tym zakresie mogła odegrać wypłata zaliczek z tytułu dopłat bezpośrednich dla rolników (w wysokości ok. 6 mld zł, która nastąpiła w listopadzie 2017 r.) oraz wypłata różnego typu nagród i premii świątecznych (w grudniu 2017 r.)³².

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie przedstawiał się następująco:

³² Należy ponadto dodać, że w grudniu każdego roku następuje duży przyrost środków na rachunkach przedsiębiorców indywidualnych (wliczanych do sektora gospodarstw domowych), który wynika z przeksięgowywania środków pozostających dotychczas na bankowych kontach rozrachunkowych na rachunki depozytowe klientów prowadzących działalność gospodarczą, czego banki dokonują w związku z zakończeniem roku obrachunkowego.

Wykres nr 88. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2007 - 2017 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBPF

Wskaźnik wielkości udziału depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacji podaży pieniądza M1, począwszy od grudnia 2010 r., waha się. Od grudnia 2013 r. zmiany te są niewielkie, na poziomie nieprzekraczającym +/-1,5 p.p. i utrzymują się w przedziale od 49,3% do 51,4%. Po wzroście zaobserwowanym w czerwcu 2017 r. do poziomu 51,4%, w grudniu 2017 r. odnotowany został spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacji M1 o 1,4 p.p., do poziomu 50%.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w II półroczu 2017 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla II półroczu 2017 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, można ocenić jako analogiczne do II półroczu 2016 r. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa. Warto jednak zaznaczyć większą niż odnotowywaną do tej pory skalę obniżenia się udziału gotówki w M1. Na koniec grudnia 2017 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 184,5 mld zł, a jego udział w agregacji M1 wyniósł 20,4%.

Obserwowany jest praktycznie stały wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który nie przekłada się jednak na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacji M1. Wyczekiwany zjawiskiem o charakterze długookresowym jest jednoczesny przyrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych oraz wzrost udziału tych depozytów w M1. Wtedy takie zjawisko można byłoby ocenić jednoznacznie pozytywnie. Na koniec grudnia 2017 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wyniosła ponad 453 mld zł, a ich udział w agregacji M1 wyniósł 50%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Zagadnienia prawne

7.1.1. Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów w sprawie wykazu usług reprezentatywnych, powiązanych z rachunkiem płatniczym

Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie wykazu usług reprezentatywnych powiązanych z rachunkiem płatniczym³³ zostało wydane na podstawie art. 14f ust. 1³⁴ ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych i weszło w życie w dniu 11 sierpnia 2017 r. Ww. przepis ustawowy wprowadził upoważnienie dla ministra właściwego do spraw instytucji finansowych do określenia, po zasięgnięciu opinii Komisji Nadzoru Finansowego, wykazu usług reprezentatywnych, który powinien obejmować co najmniej dziesięć, jednak nie więcej niż dwadzieścia usług, powiązanych z rachunkiem płatniczym, najczęściej wykorzystywanych przez konsumentów na krajowym rynku, za korzystanie z których przynajmniej jeden dostawca prowadzący działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pobiera opłatę. Sporządzony wykaz powinien uwzględniać usługi, które generują najwyższe koszty dla konsumentów zarówno jednostkowe, jak i łączne, a w przypadku ich braku - usługi, które spełniają wyłącznie kryterium najczęstszego wykorzystywania w ramach korzystania z rachunków płatniczych przez konsumentów na krajowym rynku, a także uwzględniać pojęcia i definicje opracowane przez Komisję Europejską, zgodnie z art. 10-14 rozporządzenia 1093/2010³⁵. Zgodnie z art. 20a ust. 2 uup³⁶, dostawcy prowadzący rachunki płatnicze są zobowiązani uwzględniać usługi zawarte w ww. wykazie przy realizacji obowiązków informacyjnych w zakresie opracowywania dokumentu dotyczącego opłat z tytułu usług świadczonych w związku z prowadzeniem rachunku płatniczego.

Zgodnie z art. 14f ust. 3 ustawy o usługach płatniczych, KNF jest zobowiązany, co 4 lata, dokonać oceny aktualności wykazu usług reprezentatywnych i w razie potrzeby przekazać do ministra właściwego do spraw instytucji finansowych informacje o potrzebie jego aktualizacji. W przypadku dokonania zmian w wykazie KNF ma obowiązek przekazać do Komisji Europejskiej i do Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego (EBA) uaktualniony wykaz usług.

W ww. rozporządzeniu zostały wskazane następujące usługi reprezentatywne: kredyt w rachunku płatniczym, polecenie przelewu, polecenie przelewu SEPA, polecenie przelewu wewnętrznego, polecenie przelewu w walucie obcej, polecenie zapłaty, powiadomienie SMS, prowadzenie rachunku płatniczego, sporządzenie zestawienia transakcji płatniczych, transgraniczna transakcja płatnicza przy użyciu karty debetowej do płatności bezgotówkowych, transgraniczna transakcja płatnicza przy użyciu karty debetowej

³³ Dz. z 2017 r. poz. 1437,

³⁴ Art. 14 f został dodany do ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych ustawą z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw,

³⁵ Dz. U. UE L 331 z 15.12.2010, s. 12-47,

³⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 2003 z późn. zm.

do płatności gotówkowych, wydanie karty płatniczej, obsługa karty debetowej, obsługa karty kredytowej, wydanie zaświadczenia o posiadanym rachunku płatniczym, wypłata gotówki, wpłata gotówki, usługa bankowości telefonicznej, usługa bankowości elektronicznej, zlecenie stałe.

7.1.2. Prace nad regulacyjnymi standardami technicznymi dotyczącymi uwierzytelniania i komunikacji, o których mowa w art. 98 dyrektywy PSD2

W II półroczu 2017 r. trwały intensywne prace nad opracowaniem regulacyjnych standardów technicznych (RTS) dotyczących silnego uwierzytelniania i komunikacji, o których mowa w art. 98 PSD2. W wyniku tych prac, Komisja Europejska, w dniu 27 listopada 2017 r. przedstawiła ostateczny projekt rozporządzenia delegowanego Komisji Europejskiej uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (dalej: rozporządzenie RTS). Parlament Europejski ani Rada UE nie wniosły zastrzeżeń. W dniu 13 marca 2018 r. rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE i zacznie obowiązywać od dnia 14 września 2019 r., za wyjątkiem przepisów obowiązujących od marca 2019 r., dotyczących gotowości banków do udostępniania dostawcom usług płatniczych dokumentacji technicznej i środowisk testowych.

Rozporządzenie RTS zawiera następujące uregulowania:

- 1) Wymogi dotyczące silnego uwierzytelniania klienta (*Strong Customer Authentication*), które należy stosować, w przypadku: (i) gdy płatnik uzyskuje dostęp do swojego rachunku w trybie on-line, (ii) inicjuje elektroniczną transakcję płatniczą, albo (iii) przeprowadza czynność za pomocą kanału zdalnego, która może wiązać się z ryzykiem oszustwa związanego z wykonywanymi usługami płatniczymi lub innymi nadużyć. Silne uwierzytelnianie użytkownika oznacza uwierzytelnianie, które zapewnia ochronę poufności danych i jest oparte o zastosowanie co najmniej dwóch elementów należących do trzech kategorii, tj.:
 - wiedza – czyli wiedza o czymś, co wie wyłącznie użytkownik (np. kod PIN),
 - posiadanie – czyli posiadanie czegoś, co posiada wyłącznie użytkownik (np. urządzenie mobilne, token, smartcard itp.),
 - cechy charakterystyczne użytkownika, np. układ linii papilarnych, wzór siatkówki oka itd.Elementy te stanowią integralną część procesu uwierzytelnienia oraz muszą być od siebie niezależne w ten sposób, że naruszenie jednego z tych elementów nie osłabi wiarygodności pozostałych.
- 2) Wyłączenia z obowiązku stosowania silnego uwierzytelniania klienta, które zostały opisane w rozdziale III rozporządzenia RTS i które, pod pewnymi dodatkowymi warunkami i ograniczeniami umieszczonymi w tych przepisach, dotyczą:
 - płatności zbliżeniowych w punktach sprzedaży - gdy pojedyncza wartość płatności nie przekracza 50 euro oraz suma wcześniejszych transakcji nie przekracza 150 euro lub łączna wcześniejsza liczba transakcji bez SCA nie przekracza 5,
 - płatności w terminalach samoobsługowych służących do opłat za przejazd i postój,
 - płatności na rzecz odbiorcy znajdującego się na liście zaufanych odbiorców płatnika,
 - płatności w ramach cyklicznych serii do tego samego odbiorcy na stałą kwotę,
 - transakcji między rachunkami tego samego podmiotu,

- tzw. bezpiecznych płatności korporacyjnych,
 - transakcji niskiego ryzyka, określonych zgodnie z metodologią wskazaną w rozporządzeniu RTS,
 - transakcji niskokwotowych, o ile wartość 1 transakcji nie przekracza 30 euro, suma wartości wcześniejszych transakcji bez SCA nie przekracza 100 euro, zaś liczba wcześniejszych transakcji dokonanych bez silnego uwierzytelnienia nie przekracza 5,
 - uzyskiwania niektórych informacji o rachunku, tj. dostęp do salda rachunku, lub transakcji przeprowadzanych w ciągu ostatnich 90 dni – bez ujawniania szczególnie chronionych danych dotyczących płatności (np. nr karty płatniczej).
- 3) Wymogi, jakie muszą spełniać środki bezpieczeństwa w celu ochrony poufności i integralności indywidualnych danych uwierzytelniających użytkowników usług płatniczych.
- 4) Wymogi w zakresie wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji między dostawcami usług płatniczych prowadzącymi rachunek, dostawcami świadczącymi usługę inicjowania płatności, dostawcami świadczącymi usługę dostępu do informacji o rachunku, płatnikami oraz odbiorcami. Z wymogów tych wynika m.in., że dostawcy prowadzący rachunki płatnicze (np. banki) muszą posiadać co najmniej jeden interfejs służący do komunikacji z TPP³⁷, spełniający każdy z następujących wymogów:
- TPP są w stanie zidentyfikować się wobec dostawcy usług płatniczych prowadzącego rachunek,
 - dostawcy świadczący usługę dostępu do informacji o rachunku są w stanie bezpiecznie komunikować się w celu wystąpienia o informacje i uzyskania informacji na temat rachunku płatniczego lub większej ich liczby i powiązanych transakcji płatniczych,
 - dostawcy świadczący usługę inicjowania płatności są w stanie bezpiecznie komunikować się w celu zainicjowania zlecenia płatniczego z rachunku i uzyskania wszystkich informacji dotyczących zainicjowania transakcji płatniczej oraz wszystkich informacji dotyczących realizacji transakcji płatniczej, do których dostęp mają dostawcy prowadzący rachunek płatniczy.

Z pomocą ww. interfejsu dostawca inicjujący płatność lub dostawca świadczący usługę dostępu do informacji o rachunku zleca dostawcy prowadzącemu rachunek rozpoczęcie uwierzytelnienia na podstawie zgody wyrażonej przez użytkownika, jak również za pośrednictwem tego interfejsu ustanawia się i utrzymuje przez cały czas trwania procesu uwierzytelnienia sesji komunikacyjnych, w których uczestniczą zainteresowani dostawcy oraz użytkownik. Interfejs ma zapewniać integralność i poufność indywidualnych danych uwierzytelniających oraz kodów uwierzytelniających przekazywanych za jego pośrednictwem.

Przepisy ww. rozporządzenia mają być stosowane (z małymi wyjątkami) po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie tego rozporządzenia, tj. od dnia 14 września 2019 r. W okresie od dnia 13 stycznia 2018 r. do dnia, od którego przepisy rozporządzenia mają być stosowane, standardy techniczne dotyczące silnego

³⁷ TPP- Third Party Providers, czyli dostawcy usług płatniczych świadczący usługi inicjowania płatności, usługi dostępu do rachunku płatniczego, a także dostawcy, o których mowa w art. 65 PSD2, tj. wydawcy instrumentów płatniczych opartych na karcie (wydający karty płatnicze do rachunków płatniczych prowadzonych przez innych dostawców).

uwierzytelniania klienta oraz komunikacji między dostawcami będą mogły być stosowane na zasadzie dobrowolności.

7.1.3. Projekt ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (implementacja PSD2)

W II półroczu 2017 r. i na początku 2018 r. pracowano nad rządowym projektem nowelizacji ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, której głównym celem jest implementacja dyrektywy 2015/2366 (dalej „dyrektywa PSD2”)³⁸.

W dniu 23 stycznia 2018 r. projekt został przesłany do Sejmu, zaś 6 lutego odbyło się jego pierwsze czytanie, na którym zdecydowano o skierowaniu tego projektu do Komisji Finansów Publicznych (nr druku 2225).

W dniu 1 marca 2018 r. odbyło się posiedzenie sejmowej Podkomisji stałej do spraw instytucji finansowych, na którym omówiono ten projekt, który był rozpatrywany łącznie z tzw. projektem prezydenckim, czyli przedstawionym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektem ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (nr druku 1606), który stanowi implementację postanowień przepisu art. 88 PSD2. Natomiast w dniu 20 marca 2018 r. oba projekty, po dyskusji i wprowadzeniu poprawek, przyjęła Komisja Finansów Publicznych. W dniu 22 marca 2018 r., Sejm uchwalił oba projekty w formie ustaw, które następnie zostały przekazane do Senatu w dniu 23 marca 2018 r.

Senat, w dniu 16 kwietnia 2018 r. przyjął ustawę z dnia 22 marca 2018 r., wniesioną do Sejmu, jako projekt prezydencki, bez poprawek (druk senacki nr 763). Ustawa ta zatem zostanie skierowana do podpisu Prezydenta. Natomiast do ustawy procedowanej w Sejmie, jako projekt rządowy, czyli właściwej implementacji dyrektywy (druk senacki nr 762), Senat wniósł poprawki, które będą musiały być przedmiotem dalszego głosowania w Sejmie. Rozpatrzenie tej sprawy przewidziano na 62 posiedzenie Sejmu, które odbędzie się w dniach 8-11 maja 2018 r.

Oznacza to m.in., że nie został dotrzymany termin transpozycji PSD2, który – z wyjątkiem wskazanym w art. 115 ust. 4 PSD2 - upłynął w dniu 12 stycznia 2018 r.

Najbardziej istotne zmiany, które zostaną uregulowane, wynikają z implementacji przepisów PSD2 i są to:

- 1) Wprowadzenie nowych rodzajów usług płatniczych, tj.:
 - usługi inicjowania transakcji płatniczej, która polega na zainicjowaniu przez danego dostawcę zlecenia płatniczego na wniosek użytkownika w odniesieniu do rachunku płatniczego posiadanego u innego dostawcy usług płatniczych,
 - usługi dostępu do informacji o rachunku, czyli dostarczania zagregowanej informacji o rachunkach płatniczych użytkownika (o ile dostępne są one on-line), niezależnie od liczby dostawców prowadzących te rachunki.
- 2) Skorzystanie z opcji narodowej przewidzianej w art. 32 PSD2 i wprowadzenie nowego rodzaju dostawcy, czyli tzw. małej instytucji płatniczej, której zakres działania obejmuje świadczenie

³⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. U. UE L 337 z 23.12.2015, s. 35–127).

wszystkich usług płatniczych z wyjątkiem usługi dostępu do rachunku płatniczego oraz usługi inicjowania transakcji płatniczych. Usługi małych instytucji płatniczych będą mogły być świadczone wyłącznie na terenie Polski, po uzyskaniu wpisu do odpowiedniego rejestru, co oznacza brak konieczności uzyskiwania pozwolenia na działalność w charakterze instytucji płatniczej. Ustawa stanowi, że dopuszczalna wielkość obrotu osiągniętego przez małą instytucję płatniczą nie będzie mogła przekroczyć równowartości w złotych kwoty 1,5 mln euro miesięcznie³⁹. Organem sprawującym nadzór nad działalnością tych podmiotów będzie Komisja Nadzoru Finansowego.

- 3) Zmiana zakresu stosowania dotychczasowych przepisów, w tym np. wyłączenie możliwości stosowania opcji kosztowej OUR do tzw. transakcji „two legs” (obaj dostawcy lub jedyny dostawca znajdują się na terenie UE) również w przypadku konwersji waluty. W odniesieniu do tych transakcji przepisy ustawy stosować się będzie niezależnie od waluty.
- 4) Modyfikacja wyłączeń spod obowiązków ustawy, w tym dodano nowe obowiązki niezależnych operatorów sieci bankomatowych (obowiązek podania informacji zarówno przed, jak i po dokonaniu transakcji), ograniczono wyłączenie transakcji płatniczych przeprowadzonych za pośrednictwem agenta do przypadków, w których agent działa jedynie w imieniu odbiorcy, a jeśli działa zarówno w imieniu odbiorcy, jak i płatnika, to agent nie może wchodzić w posiadanie środków transakcji lub ich kontrolować, zawężono również wyłączenia dotyczące tzw. ograniczonej sieci akceptacji, jak też wyłączenia dotyczące transakcji przeprowadzanych przez dostawcę sieci lub usług łączności elektronicznej.
- 5) Ustawa zawiera przepisy w zakresie modyfikacji odpowiedzialności za nieautoryzowaną transakcję płatniczą, które polegają m.in. na uściśleniu, że dostawca ma obowiązek niezwłocznego zwrotu nieautoryzowanej transakcji, jak również na wyłączeniu odpowiedzialności użytkownika, jeśli nie mógł zdawać sobie sprawy z utraty, kradzieży lub sprzeniewierzenia instrumentu płatniczego; zmniejszono także próg odpowiedzialności użytkownika za straty spowodowane nieautoryzowanymi transakcjami płatniczymi ze 150 euro do 50 euro. Warto dodać, że w razie niezastosowania przez dostawcę silnego uwierzytelnienia transakcji płatnik nie poniesie odpowiedzialności z tytułu nieautoryzowanej transakcji⁴⁰.
- 6) W przypadku usługi inicjowania płatności, w których dostawca świadczący taką usługę nie prowadzi rachunku płatniczego swojego klienta, płatnik, w razie nieautoryzowanej lub nieprawidłowo wykonanej transakcji, będzie miał prawo zwrócić się z roszczeniem do dostawcy prowadzącego jego rachunek, niezależnie od tego, czy wady transakcji powstały z przyczyn leżących po jego stronie. W dalszej dopiero kolejności dostawca prowadzący rachunek może zwrócić się z roszczeniem do dostawcy inicjującego płatność.

Można się spodziewać, że nowelizacja ustawy o usługach płatniczych zostanie opublikowana w drugim kwartale 2018 r. Warto wskazać, że ustawa przewiduje jedynie 14-dniowe *vacatio legis* rozpoczynające swój bieg od dnia opublikowania tej ustawy.

³⁹ Chodzi o miesięczną średnią z całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy wykonanych przez małą instytucję płatniczą, w tym przez jej agentów,

⁴⁰ Jakkolwiek rozszerzona odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych z tytułu niestosowania silnego uwierzytelnienia klienta będzie mogła się zaktualizować dopiero od dnia, w którym będzie konieczność stosowania rozporządzenia delegowanego Komisji Europejskiej uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji.

7.1.4. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 zostało przyjęte w dniu 23 lipca 2014 r. i opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE z dnia 28 sierpnia 2014 r. (Dz. Urz. UE L 257, s. 1). Weszło ono w życie w dniu 17 września 2014 r. Rozporządzenie to określane jest jako „CSDR” (*Central Securities Depositories Regulation*).

Rozporządzenie CSDR określa jednolite wymogi prawne dotyczące rozrachunku instrumentów finansowych w Unii oraz zasady dotyczące organizacji i prowadzenia centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW). Główne cele rozporządzenia CSDR to:

- 1) wprowadzenie obowiązku autoryzacji CDPW przez właściwe organy krajowe;
- 2) ustanowienie zasad prowadzenia działalności i świadczenia usług przez CDPW (w tym m.in. wymogów organizacyjnych i ostrożnościowych);
- 3) ustanowienie zasad sprawowania przez właściwe organy krajowe nadzoru nad CDPW;
- 4) ustanowienie wymogów w zakresie dyscypliny rozrachunku;
- 5) określenie zasad dostępu do usług świadczonych przez CDPW;
- 6) ustanowienie swobody emisji w ramach CDPW posiadającego zezwolenie na świadczenie usług na terenie Unii Europejskiej;
- 7) ustanowienie obowiązku rejestracji papierów wartościowych w formie zapisu księgowego;
- 8) harmonizacja cyklu rozrachunkowego oraz ustalenie maksymalnego czasu dokonywania rozrachunku na poziomie dwóch dni po dniu sesyjnym w przypadku papierów wartościowych znajdujących się w obrocie giełdowym lub odbywającym się na innych rynkach regulowanych.

Prace nad stworzeniem delegowanych aktów prawnych zawierających regulacyjne standardy techniczne (RTS) oraz wykonawcze standardy techniczne (ITS), uszczegóławiających zasady działalności CDPW w zakresie wskazanym w rozporządzeniu CSDR, rozpoczęły się w 2013 r. i zostały w większości ukończone oraz opublikowane w formie rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej.

W drugim półroczu 2017 r. trwał proces legislacyjny dotyczący ostatniej części standardów technicznych, tj. przepisów ustanawiających wymogi w zakresie dyscypliny rozrachunku (projekt został przesłany przez ESMA do Komisji Europejskiej w dniu 1 lutego 2016 r., jednak projektowane przepisy nie zostały jeszcze zatwierdzone przez Komisję Europejską).

W odniesieniu do regulacji unijnych związanych z CDPW i nadzorem nad nimi, warto dodać, że w ramach działalności mającej na celu zapewnienie konwergencji praktyk nadzorczych w UE, w dniu 11 lipca 2017 r. zostały wydane przez ESMA Wytyczne dotyczące współpracy pomiędzy organami uczestniczącymi w procesie nadzoru nad CDPW (*Guidelines – Cooperation between authorities under Articles 17 nad 23 of Regulation*

(EU) No 909/2014). Wytyczne te określają m.in. zasady konsultacji pomiędzy organami w procesie udzielania zezwoleń CDPW⁴¹.

7.1.5. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. *central counterparties, CCP*)

W drugim półroczu 2017 r. na poziomie unijnym toczyły się prace związane z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji⁴² (tzw. rozporządzenie EMIR – *European Market Infrastructure Regulation*). Prace nad koncepcją zmian w rozporządzeniu EMIR zostały zapoczątkowane w 2015 r. w związku z przeglądem regulacyjnym, którego Komisja Europejska dokonała w oparciu o art. 85 ust. 1 tego rozporządzenia (raport z przeglądu został opublikowany w listopadzie 2016 r.).

Wyżej wymienione prace dotyczyły:

- opublikowanego w dniu 4 maja 2017 r. przez Komisję Europejską projektu⁴³ rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie EMIR w zakresie m.in. przepisów regulujących obowiązek centralnego rozliczania transakcji w izbach rozliczeniowych CCP, technik ograniczania ryzyka dla kontraktów instrumentami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza obrotem zorganizowanym, które nie są rozliczane w CCP, a także przepisów odnoszących się do repozytoriów transakcji (tzw. projekt EMIR REFIT), którego głównym celem jest nadanie bardziej proporcjonalnego charakteru niektórym wymogom dotyczącym centralnego rozliczania oraz raportowania transakcji na instrumentach pochodnych – w tym zakresie we wrześniu 2017 r. opublikowano w ramach prac Rady UE (prace Grupy Roboczej ds. Usług Finansowych) tekst kompromisowy Prezydencji Estońskiej, a w kolejnych miesiącach trwały prace nad drugą wersją tekstu kompromisowego;
- opublikowanego w dniu 13 czerwca 2017 r. przez Komisję Europejską projektu⁴⁴ rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady przewidującego zmiany w rozporządzeniu (UE) nr 1095/2010 (tj. rozporządzeniu ustanawiającym ESMA) oraz w rozporządzeniu EMIR - projekt zakłada zmiany w

⁴¹ Są to już czwarte wytyczne wydane przez ESMA w związku z rozporządzeniem CSDR. Poprzednie wytyczne dotyczyły, odpowiednio, dostępu CDPW do danych transakcyjnych z CCP i systemów obrotu (opublikowane w marcu 2017 r.), zasad i procedur CDPW na wypadek niewywiązania się z zobowiązań przez uczestników CDPW (opublikowane w marcu 2017 r.) oraz wskaźników dla wyznaczenia najistotniejszych walut rozrachunkowych oraz stwierdzania istotnego znaczenia CDPW z innych państw członkowskich w państwie goszczącym (opublikowane w czerwcu 2017 r.).

⁴² rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji – str. 119: Dz. U. UE L 201 z 27.7.2012, s. 1-59.

⁴³ Wniosek – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do obowiązku rozliczania, zawieszania obowiązku rozliczania, wymogów dotyczących zgłaszania, technik ograniczania ryzyka związanego z kontraktami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, które nie są rozliczane przez kontrahenta centralnego, rejestracji repozytoriów transakcji i nadzoru nad nimi, a także wymogów dotyczących repozytoriów transakcji, COM(2017) 208 final, 2017/0090 (COD).

⁴⁴ Wniosek – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1095/2010 w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych) oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do procedur i organów związanych z udzielaniem zezwolenia CCP oraz wymogów dotyczących uznawania CCP z państw trzecich, COM(2017) 331 final, 2017/0136 (COD).

zakresie architektury nadzoru nad izbami CCP, w tym w odniesieniu do izb CCP z państw trzecich, świadczących usługi rozliczeniowe na terytorium Unii Europejskiej (zmiany obejmują m.in. rozszerzenie uprawnień ESMA przy jednoczesnym ograniczeniu kompetencji decyzyjnych krajowych organów nadzoru finansowego, stworzenie nowego gremium wykonawczego ds. nadzoru nad CCP, działającego pod auspicjami ESMA, którego członkowie byliby również z urzędu członkami kolegiów nadzorczych powoływanych dla CCP, a także wzmocnienie uprawnień nadzorczych banku centralnego emitującego walutę o istotnym znaczeniu dla rozliczeń dokonywanych w danym CCP) – w tym zakresie w ramach prac Rady UE (prace Grupy Roboczej ds. Usług Finansowych) prowadzono uzgodnienia co do kształtu procedur nadzorczych i kompetencji poszczególnych organów w sferze nadzoru nad CCP.

Ponadto w drugiej połowie 2017 r. kontynuowano prace nad przyjęciem unijnych ram prawnych dla działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji izb CCP. W grudniu 2017 r. przygotowano w ramach prac Prezydencji Estońskiej nowy tekst kompromisowy projektu rozporządzenia, który będzie podstawą dalszych prac grup roboczych Rady UE.

Z uwagi na istotne znaczenie systemowe izb CCP przyjęcie regulacji dotyczących funkcjonowania tych podmiotów w sytuacjach nadzwyczajnych, wymagających podjęcia względem nich działań naprawczych, restrukturyzacyjnych lub likwidacyjnych, jest kluczowe z punktu widzenia bezpieczeństwa systemu finansowego.

7.1.6. Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁴⁵, modyfikacji uległa znajdująca się w art. 68 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe⁴⁶ podstawa prawna do wydania zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych, tj. upoważnienie dla Prezesa NBP do wydania zarządzenia obejmuje również sposób przeprowadzania rozliczeń międzybankowych⁴⁷. Równocześnie został wprowadzony maksymalny termin, w którym nowe zarządzenie Prezesa NBP w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych powinno wejść w życie, tj. powyższy termin nie mógł przekroczyć 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁴⁸.

⁴⁵ Dz. U. poz. 1997,

⁴⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1876 z późn. zm.,

⁴⁷ Art. 3. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 68:

a) pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) sposób przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych, mając na względzie zapewnienie sprawnego i bezpiecznego dokonywania rozliczeń pieniężnych oraz funkcjonowania systemów płatności;”.

⁴⁸ Art. 9. Dotychczasowe przepisy wydane na podstawie art. 68 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 3 zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wydanych na podstawie art. 68 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 3 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Projekt przedmiotowego zarządzenia został przygotowany w NBP i uzgodniony wewnętrznie w ramach NBP oraz został przekazany do konsultacji z podmiotami zewnętrznymi. Wymagał on również przeprowadzenia konsultacji z Europejskim Bankiem Centralnym w trybie decyzji Rady 98/415/WE z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie konsultacji Europejskiego Banku Centralnego udzielanych władzom krajowym w sprawie projektów przepisów prawnych (Dz. U. L 189 z 3.7.1998, str. 42). EBC przedstawił swoją opinię w dniu 20 września 2017 r.⁴⁹

Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 21) weszło w życie w dniu 1 lutego 2018 r. i zastąpiło zarządzenie nr 13/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 9).

Zarządzenie nr 30/2017, w przeciwieństwie do zarządzeń dotyczących sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych, wydawanych kolejno od 2000 r., uwzględnia element „rozliczenia międzybankowego”. Zgodnie z zarządzeniem nr 30/2017, rozliczenie międzybankowe to czynności realizowane w celu:

a) przekazania między bankami zleceń płatniczych dotyczących płatności pomiędzy:

- bankami,
- klientem banku a innym bankiem,
- bankiem a posiadaczem rachunku w innym banku,
- klientem banku a posiadaczem rachunku w innym banku,

b) ustalenia wzajemnych zobowiązań i należności pomiędzy bankami, wynikających z tytułu przekazania jednego lub więcej zleceń płatniczych, o których mowa w lit. a, z kolei rozrachunek międzybankowy to przemieszczenie środków pieniężnych pomiędzy prowadzonymi przez banki rachunkami banków lub pomiędzy rachunkami banków a rachunkami własnymi banków prowadzącymi rachunki banków w celu wykonania zobowiązania powstałego w wyniku przeprowadzenia rozliczenia międzybankowego.

Potrzeba uwzględnienia w zarządzeniu nr 30/2017 elementu „rozliczenia międzybankowego” związana jest przede wszystkim z potencjalnym ryzykiem pojawienia się na rynku nowych, nienadzorowanych mechanizmów rozliczeń międzybankowych, które nie mają charakteru systemów płatności podlegających nadzorowi Prezesa NBP, a które tworzą pewne ryzyka dla bezpieczeństwa i sprawności rozliczeń międzybankowych w Polsce.

7.1.7. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych

W II półroczu 2017 r. podjęto prace nad dynamizacją obrotu bezgotówkowego na terytorium RP. Ich istotnym elementem było opublikowanie *projektu ustawy o zmianie innych ustaw w związku z rozwojem płatności elektronicznych* z dnia 22 listopada 2017 r.⁵⁰.

⁴⁹ https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/pl_con_2017_37_pl_f_sign.pdf

⁵⁰ W kolejnej wersji projektu ustawy jej tytuł został zmieniony na *ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych*.

Głównymi założeniami projektodawcy (ówczesnego Ministra Rozwoju i Finansów) w związku z treścią przedmiotowego projektu ustawy było upowszechnienie stosowania płatności bezgotówkowych i zastąpienie części transakcji gotówkowych transakcjami elektronicznymi (kartowymi, przelewami elektronicznymi itp.), a także zagwarantowanie konsumentom prawa do płatności bezgotówkowych w punktach handlowo-usługowych.

W projekcie ustawy z dnia 22 lutego 2018 r. zdecydowano się na nowelizację kilku ustaw sektorowych, w tym:

- ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa⁵¹, w której zaproponowano modyfikację polegającą na zobligowaniu organu podatkowego do zapewnienia możliwości dokonywania zapłaty określonych należności za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej⁵², gdzie postuluje się przyznanie możliwości dokonania zapłaty opłaty skarbowej także za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁵³, w przypadku której, w ocenie projektodawcy, zakładane cele powinny zapewnić dodanie artykułów normujących m.in. kwestię terminu zapłaty egzekwowanej należności pieniężnej wraz z odsetkami (w obrocie bezgotówkowym ustalonego jako dzień obciążenia rachunku bankowego zobowiązanego, rachunku zobowiązanego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej lub rachunku płatniczego zobowiązanego w instytucji płatniczej lub instytucji pieniądza elektronicznego na podstawie polecenia przelewu, albo w przypadku zapłaty za pomocą innego niż polecenie przelewu instrumentu płatniczego - dzień uzyskania potwierdzenia autoryzacji transakcji płatniczej w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych). W odniesieniu do przedmiotowej ustawy zaproponowano także dodanie rozdziału 1a – „Egzekucja z pieniędzy”, w którym uregulowano m.in. przyznanie egzekutorowi lub poborcy skarbowemu możliwości egzekwowania określonej należności pieniężnej w formie bezgotówkowej przy użyciu terminala płatniczego.
- ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, w której zdecydowano się na dodanie przepisu zakładającego, że przedsiębiorca zapewnia możliwość dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego. Podkreślono przy tym, że przedmiotowe zobowiązanie nie będzie dotyczyło przedsiębiorców nieobjętych obowiązkiem albo zwolnionych z obowiązku, o którym mowa w art. 111 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług⁵⁴, czyli prowadzenia ewidencji obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących. Dodatkowo minister właściwy do spraw gospodarki będzie mógł, w drodze rozporządzenia, zwolnić, na czas określony, niektórych przedsiębiorców z obowiązku przyjmowania zapłaty przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego, przy uwzględnieniu interesu publicznego, sytuacji budżetu państwa oraz kosztów akceptacji instrumentów płatniczych. Ponadto przy wydawaniu rozporządzenia powinny być uwzględnione:

⁵¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 201 z późn. zm.,

⁵² Dz. U. z 2016 r. poz. 1827 z późn. zm.,

⁵³ Dz. U. z 2017 r. poz. 1201 z późn. zm.,

⁵⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1221 z późn. zm.

- 1) możliwości techniczno-organizacyjne zapewnienia konsumentowi prawa do zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego,
- 2) skala i wielkość nadużyć związanych z niewidencjonowaniem obrotu przez przedsiębiorców.

Vacatio legis ustalono na 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy, z wyjątkiem zmian w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, mającej wejść w życie po upływie 90 dni od dnia ogłoszenia przedmiotowego aktu prawnego. W dniu 18 grudnia 2017 r. w Ministerstwie Rozwoju, w wyniku uwag zgłoszonych przez poszczególne podmioty w ramach etapu uzgodnień i konsultacji publicznych, odbyła się konferencja uzgodnieniowa, w trakcie której m.in. zadeklarowano chęć możliwie szybkiego przejścia do kolejnych etapów procesu legislacyjnego oraz ostatecznego uchwalenia ustawy w I lub II kwartale 2018 r. W dniu 22 lutego 2018 r. projekt został przesłany przez Ministra Przedsiębiorczości i Technologii do Sekretarza Stałego Komitetu Rady Ministrów.

7.1.8. Projekt ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

W II półroczu 2017 r. i na początku 2018 r. toczyły się prace nad projektem ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, której głównym celem jest implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁵⁵ (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowanie do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF).

Na podstawie art. 67 ust. 1 ww. dyrektywy, państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie do dnia 26 czerwca 2017 r. przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w przedmiotowej dyrektywie.

W pracach ad ww. ustawą uwzględniono również wybrane zagadnienia z projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu i zmieniającej dyrektywę 2009/101/WE (COM (2016) 450 final) (V Dyrektywa AML). Proces legislacyjny dotyczący tej dyrektywy jest obecnie finalizowany. Uwzględniając duże prawdopodobieństwo przyjęcia rozwiązań przewidzianych w projekcie tej dyrektywy i zaplanowany krótki termin przewidziany na jej implementację (18 miesięcy od wejścia w życie), polski projektodawca uwzględnił w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu także zmiany przewidywane do wprowadzenia przez V Dyrektywę AML.

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu została uchwalona przez Sejm RP w dniu 1 marca 2018 r. Senat przyjął ustawę bez poprawek w dniu 8 marca 2018 r., a w dniu 12 marca 2018 r. ustawa została przekazana do podpisu Prezydenta RP. Ustawa została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 28 marca 2018 r. i ogłoszona w dniu 12 kwietnia 2018 r. w Dz. U. poz. 723.

Wejście w życie ustawy nastąpi po upływie 3 miesięcy od daty ogłoszenia, tj. w dniu 13 lipca 2018 r., z wyjątkiem niektórych artykułów, które wejdą w życie po 18 miesiącach od dnia ogłoszenia.

⁵⁵ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117.

Celem ww. ustawy jest zwiększenie efektywności krajowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. W stosunku do obecnie obowiązujących przepisów dotyczących przedmiotowej materii dokonano, między innymi, następujących zmian:

- zmodyfikowano katalog instytucji obowiązanych (między innymi dodano do listy podmioty prowadzące działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług w zakresie wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi i środkami płatniczymi lub wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi lub świadczące usługi pośrednictwa w ww. wymianie lub świadczących usługi prowadzenia rachunków zapewniających osobom uprawnionym możliwość korzystania z jednostek walut wirtualnych, w tym przeprowadzania transakcji ich wymiany);
- wykreślono z listy instytucji obowiązanych Narodowy Bank Polski, który otrzymał status jednostki współpracującej;
- wprowadzono definicję „waluty wirtualnej”. Zgodnie z tą definicją, pojęcie waluty wirtualnej zostało określone jako cyfrowe odwzorowanie wartości, które nie jest:
 - a) prawnym środkiem płatniczym emitowanym przez NBP, zagraniczne banki centralne lub inne organy administracji publicznej,
 - b) międzynarodową jednostką rozrachunkową ustanawianą przez organizację międzynarodową i akceptowaną przez poszczególne kraje należące do tej organizacji lub z nią współpracujące,
 - c) pieniądzem elektronicznym w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych,
 - d) instrumentem finansowym w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
 - e) wekslem lub czekiem– oraz jest wymienne w obrocie gospodarczym na prawne środki płatnicze i akceptowane jako środek wymiany, a także może być elektronicznie przechowywane lub przeniesione albo może być przedmiotem handlu elektronicznego;
- wprowadzono możliwość odstąpienia przez instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu rozpoznanego ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, od stosowania środków bezpieczeństwa finansowego w odniesieniu do pieniądza elektronicznego, jeżeli spełnione są, między innymi, warunki uwzględniające następujące elementy:
 - instrument płatniczy nie może być zasilony lub instrument ten ma maksymalny miesięczny limit transakcji płatniczych w wysokości równowartości 50 euro, która to kwota może być wykorzystana wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
 - maksymalna kwota przechowywana elektronicznie nie przekracza równowartości 50 euro,
- wprowadzono przepisy dotyczące podejmowania działań opartych o analizę ryzyka oraz nałożono na GIIF obowiązek przygotowania krajowej oceny ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

7.1.9. Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia

Głównym celem wprowadzonych zmian w ustawie - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia⁵⁶ było wprowadzenie udogodnień w zakresie sposobu uiszczenia grzywny nałożonej w drodze mandatu

⁵⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1477.

karnego przez wprowadzenie formy bezgotówkowej i wykorzystanie w tym celu karty płatniczej lub innego instrumentu płatniczego. Modyfikacje dokonane w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia związane z tą materią to:

- umożliwiono uiszczenie grzywny nałożonej w drodze mandatu gotówkowego (wydawanego ukaranemu po uiszczeniu grzywny bezpośrednio funkcjonariuszowi) lub kredytowanego w formie bezgotówkowej, za pomocą karty płatniczej lub innego instrumentu płatniczego. Brzmienie przepisów jednoznacznie wskazuje, że uiszczenie grzywny w formie bezgotówkowej należy traktować jako rozwiązanie opcjonalne i dobrowolne, z którego ukarany może skorzystać, o ile funkcjonariusz nakładający grzywnę dysponuje stosownym urządzeniem do autoryzacji takich rozliczeń. Jak wskazał ustawodawca w uzasadnieniu do omawianej ustawy, konieczność wprowadzenia tego warunku wynikała z faktu, iż urządzenia, o których mowa, będą etapowo wprowadzane do użytku przez uprawnione służby i instytucje.
- określono, że koszty związane z przekazaniem środków na właściwy rachunek bankowy (w tym także autoryzacją transakcji), w przypadku grzywien uiszczanych bezgotówkowo, ponosi ukarany,
- nałożono na funkcjonariusza nakładającego grzywnę w drodze mandatu karnego gotówkowego lub kredytowanego obowiązek poinformowania ukaranego o możliwości jej uiszczenia w formie bezgotówkowej oraz o kosztach z tym związanych.

Modyfikacje dokonane w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia w założeniu przyjętym przez ustawodawcę będą miały szczególne znaczenie w odniesieniu do sprawców wykroczeń przebywających jedynie czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a więc w głównej mierze kierowców cudzoziemców.

Ustawę ogłoszono w Dzienniku Ustaw w dniu 2 sierpnia 2017 r., natomiast weszła ona w życie - zgodnie z art. 2 – w dniu 2 września 2017 r.

7.1.10. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw

W dniu 15 grudnia 2017 r. uchwalona została ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 62, dalej „ustawa o VAT”). Nakłada ona na banki oraz krajowe spółdzielcze kasy oszczędnościowo-rozliczeniowe (dalej „skok-i”) obowiązek otwarcia do dnia 30 czerwca 2018 r. rachunków VAT dla każdego podmiotu, dla którego bank (lub skok) prowadzi lub otwiera rachunek rozliczeniowy w walucie krajowej.⁵⁷

Otwarcie rachunków VAT ma nastąpić bez zawierania odrębnych umów, być wolne od prowizji i opłat. Banki i skok-i mają ponadto obowiązek powiadomienia posiadaczy rachunków o numerach rachunków VAT oraz zasadach i terminach informowania o znajdującym się na nim saldzie.

Rachunek VAT, o którym mowa wyżej, został określony:

⁵⁷ Ustawa generalnie wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2018 r. z wyjątkiem dwóch przepisów, obowiązujących od dnia 25 stycznia 2018r. (art. 7 i art. 8), które nakładają ww. obowiązki otwarcia rachunków VAT.

- a) w art. 62a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1876, z późn. zm.) jako rachunek prowadzony przez bank dla rachunku rozliczeniowego (rachunek VAT może być prowadzony także do innego rachunku jeżeli bank prowadzi go w ramach gospodarki własnej, co wynika z ust. 11 tego artykułu),

oraz

- b) w art. 3b ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2065, z późn. zm.) – jako rachunek otwarty przez skok dla członka kasy posiadającego imienny rachunek otwarty w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Przy czym ustawa zakłada automatyzm – otwierając imienny rachunek dla członka kasy, kasa jednocześnie otwiera rachunek VAT.

Co istotne, przepisy ustawy o VAT dotyczą rachunków prowadzonych w walucie polskiej.

Ustawa o VAT wprowadza ponadto nowy rozdział do ustawy – Prawo bankowe (rozdział 3a), dotyczący ww. rachunku VAT, w którym określa, na jakich zasadach ma być on prowadzony.

Ustawa o VAT wyłącza spod działania przepisów rozdziału 3a ustawy – Prawo bankowe szereg rachunków. Wyłączeniu podlegają między innymi rachunki w systemach płatności prowadzonych przez Narodowy Bank Polski oraz wskazane rachunki Banku Gospodarstwa Krajowego. Wyłączone są też inne rachunki prowadzone przez NBP, a także rachunki banków prowadzone przez inne banki, rachunki banków spółdzielczych prowadzone przez bank zrzeszający, rachunki skoków prowadzone przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo- Kredytową - które służą wyłącznie rozliczeniom z tytułu wykonania czynności, do których nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług.⁵⁸

Ustawa o VAT wprowadza jednocześnie⁵⁹ pojęcie, tzw. „mechanizmu podzielonej płatności” (*split payment*), który polega na wyodrębnieniu z kwoty płatności (brutto) za dostarczone towary lub świadczone usługi, wpłaconej przez nabywcę na rachunek dostawcy lub usługodawcy kwoty podatku VAT, która będzie przekięgowana za pośrednictwem rachunku rozliczeniowego na wyodrębniony rachunek VAT.

Mechanizm ten będzie miał zastosowanie do transakcji dokonywanych na rzecz innych podatników podatku od towarów i usług, czyli do transakcji B2B.

Proponowane w projekcie rozwiązanie zakłada dobrowolność w stosowaniu mechanizmu podzielonej płatności. O zastosowaniu tej metody będzie decydował podatek otrzymujący fakturę (nabywca towaru/usługi).

Jak wynika z uzasadnienia do ustawy, przyjęte rozwiązania mają na celu przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom podatkowym, a decydujący się na takie rozwiązanie podatek będzie miał szereg korzyści, np. nie będą do niego stosowane przepisy dotyczące odpowiedzialności solidarnej.

⁵⁸ Art. 62f ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1876, z późn. zm.).

⁵⁹ w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2017 r. poz. 1221 z późn. zm.)

7.2. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

7.2.1. Realizacja rządowego programu „Od papierowej do cyfrowej Polski”

W II połowie 2017 r. została podjęta decyzja o zakończeniu prac siedmiu strumieni rządowego programu „Od papierowej do cyfrowej Polski”, w tym strumienia „Zwiększenie Obrotu Bezgotówkowego i Schemat Krajowy”⁶⁰. Materiał przygotowany w październiku 2017 r. w związku z posiedzeniem Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji⁶¹ zawiera podsumowanie efektów prac w zakresie upowszechnienia obrotu bezgotówkowego. W zestawieniu tym przedstawiono wszystkie zrealizowane działania w podziale na:

- 1) projekty zakończone w 2016 r.:
 - przeprowadzenie kampanii edukacyjnej na temat płatności bezgotówkowych.
Kampania edukacyjna dotycząca korzyści z wdrożenia płatności bezgotówkowych oraz kosztów i zmian procesowych z tym związanych została przeprowadzona w jednostkach administracji publicznej w całej Polsce.
 - analiza korzyści wprowadzenia zachęt podatkowych dla konsumentów dokonujących płatności bezgotówkowych.
W ramach projektu dokonano analizy międzynarodowych rozwiązań pod kątem skutków wprowadzenia zachęt podatkowych dla konsumentów dokonujących płatności bezgotówkowych i przygotowano rekomendacje dla Polski.
- 2) projekty zakończone w 2017 r.:
 - wdrożenie bezgotówkowych płatności kartowych w sektorze publicznym.
W ramach projektu uzgodniono standard współpracy jednostek administracji publicznej z acquirer'ami, przygotowano mechanizmy wsparcia technicznego wdrożenia płatności bezgotówkowych dla administracji i sprawowano nadzór nad ich wprowadzeniem w kraju.
 - inwentaryzacja zagranicznych doświadczeń i identyfikacja kolejnych inicjatyw mających na celu promocję obrotu bezgotówkowego.
W ramach projektu zidentyfikowano i dokonano analizy skuteczności zagranicznych przykładów projektów wspierających promocję obrotu bezgotówkowego, opracowano scenariusze skutków ich potencjalnego wdrożenia w Polsce i przygotowano rekomendacje dotyczące dalszych działań.
 - analiza korzyści z wprowadzenia bezgotówkowej formy wypłaty świadczeń społecznych.
W ramach projektu przygotowano analizę scenariuszową możliwych rozwiązań w zakresie wprowadzenia bezgotówkowej formy wypłaty świadczeń społecznych jako formy preferowanej, wypracowano rekomendacje zmian najkorzystniejszych z punktu widzenia administracji i obywateli oraz dokonano priorytetyzacji dalszych działań.
 - wdrożenie bezgotówkowych płatności zdalnych w sektorze publicznym.

⁶⁰ Do pozostałych strumieni, których prace zostały zakończone w 2017 r., zalicza się: Cyfrowe Usługi Publiczne, e-Zdrowie, e-Skrzynka i e-Doręczenie, e-Faktura i e-Paragon, e-Daniny oraz Cyberbezpieczeństwo. W Programie działa obecnie pięć strumieni: Cyfrowa Tożsamość, e-Sprawozdawczość, Blockchain/DLT i Waluty Cyfrowe, e-Transport i e-Przepływy Towarów oraz Architektura IT.

⁶¹ Sprawozdanie z prac zespołu zadaniowego „Od papierowej do cyfrowej Polski” jest dostępne pod adresem: <https://www.gov.pl/cyfryzacja/dokumenty33>.

W ramach projektu przeprowadzono prace przygotowawcze w Krajowej Izbie Rozliczeniowej S.A. oraz w bankach, które przystąpiły do systemu płatności mobilnych BLIK, do wprowadzenia tego typu płatności w jednostkach administracji publicznej.

- 3) projekty zakończone w ramach Programu i przekazane do wdrożenia do właściwych ministerstw:
- wdrożenie bezgotówkowych płatności mandatów.
W ramach projektu dokonano identyfikacji potrzeb obywateli i wyboru mandatów, które mogą być opłacane bezgotówkowo, opracowano specyfikację funkcjonalną, przygotowano zmiany procedur w administracji i zmiany przepisów oraz uruchomiono pilotaż. Zadanie przekazano do dalszej realizacji do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (szerzej w pkt. 7.1.9).
 - uruchomienie loterii paragonowych dla transakcji bezgotówkowych.
W ramach projektu opracowano model funkcjonalny modułu bezgotówkowego w ramach loterii paragonowej Ministerstwa Finansów, w tym zainicjowano przetarg na operatora loterii oraz przygotowano i przeprowadzono pilotaż w postaci loterii paragonowej dla transakcji bezgotówkowych organizowanej przez Fundację Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego. Zadanie przekazano do dalszej realizacji do Ministerstwa Finansów.
 - wprowadzenie obowiązku posiadania urządzenia przyjmującego płatności bezgotówkowe.
W ramach projektu wypracowano scenariuszowe rozwiązania dla różnych modeli wprowadzenia obowiązku posiadania urządzenia obsługującego płatności bezgotówkowe wraz z oceną wpływu tych propozycji na obywateli, firmy, administrację i budżet państwa oraz przygotowano założenia regulacji wprowadzającej ten obowiązek. Zadanie przekazano do dalszej realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (szerzej w pkt. 7.1.7).
 - wprowadzenie bezgotówkowej formy wypłaty wynagrodzenia jako formy preferowanej.
W ramach projektu przygotowano, we współpracy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, ocenę efektów potencjalnego wprowadzenia bezgotówkowej formy wypłaty wynagrodzenia jako formy preferowanej, przygotowano projekt zmian prawnych i zainicjowano proces legislacyjny. Zadanie przekazano do dalszej realizacji do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
 - limitowanie płatności gotówkowych w obiegu gospodarczym.
W ramach projektu dokonano analizy funkcjonowania obniżonego w 2017 r. maksymalnego limitu transakcji gotówkowych (z 15.000 euro do 15.000 PLN) i przygotowano propozycję ewentualnego dalszego obniżenia limitu płatności gotówkowych. Zadanie przekazano do dalszej realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.
 - upowszechnienie płatności bezgotówkowych w gospodarce.
W ramach projektu utworzono Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego. Zadanie związane ze zwiększeniem sieci akceptacji dla płatności bezgotówkowych przekazano do realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.
 - pozostałe działania legislacyjne wspierające obrót bezgotówkowy.
W ramach projektu opracowano założenia do ustawy o upowszechnieniu obrotu bezgotówkowego mającej na celu wprowadzenie mechanizmów wspierających przeprowadzanie transakcji bezgotówkowych. Zadanie przekazano do realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.
 - urealnienie kosztów gotówki dla administracji, biznesu i konsumentów.

W ramach projektu przygotowano projekt ustawy o zaokrągłaniu kwot płatności i zmianie innych ustaw oraz zdefiniowano działania mające na celu urealnienie kosztów wypłaty gotówki z NBP, kosztów wpłat i wypłat gotówki do i z banków oraz zmniejszenia wypłat z bankomatów. Zadanie przekazano do realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.

- inne działania promujące obrót bezgotówkowy.

W ramach projektu przeprowadzono inwentaryzację zagranicznych doświadczeń i zidentyfikowano kolejne inicjatywy mające na celu dalsze promowanie obrotu bezgotówkowego w Polsce, takie jak np. wprowadzenie obiegu bezgotówkowego w administracji publicznej, organizacja „Dnia Płatności Bezgotówkowych” czy przeprowadzenie kampanii edukacyjnej. Zadanie przekazano do realizacji do Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.

7.2.2. Wdrożenie płatności bezgotówkowych mandatów

W wyniku nowelizacji ustawy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, która weszła w życie w dniu 2 września 2017 r., (szerzej w pkt. 7.1.9) została wprowadzona możliwość dokonania zapłaty grzywny nałożonej mandatem karnym w formie bezgotówkowej. Pod koniec 2017 r. rozpoczęto wyposażanie radiowozów Policji w terminale płatnicze POS. Jest to element Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w administracji publicznej, realizowanego przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. Do obsługi płatności bezgotówkowych w terminalach POS w Policji w ramach Programu została wybrana firma Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o. Od lutego 2018 r. w każdym radiowozie patrolu drogowego za mandat można już zapłacić zarówno kartą płatniczą, jak i BLIK-iem.

7.2.3. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

W II połowie 2017 r. Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT) we współpracy z Krajową Izbą Rozliczeniową S.A. kontynuowało realizację Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej⁶². Program ten obejmuje jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, tj. urzędy wojewódzkie, urzędy marszałkowskie, urzędy miast i gmin, starostwa powiatowe oraz Policję.

W ramach Programu jest wdrażany model akceptacji w jednostkach administracji publicznej płatności bezgotówkowych z wykorzystaniem terminali POS (dla płatności kartami płatniczymi, w technologii tradycyjnej zbliżeniowej oraz smartfonami), jak również płatności mobilnych (z użyciem smartfona) realizowanych przez WebPOS Paybynet. Udział w Programie jest dla urzędu w pełni dobrowolny. Jest także bezpłatny. Urzędy nie płacą za instalację i używanie terminali POS, ani za aktywowanie usługi WebPOS Paybynet. Żadnych opłat z tytułu realizowanych płatności nie ponoszą także klienci.

⁶² Na podstawie materiałów na temat Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, realizowanego od 1 kwietnia 2017 roku do 31 marca 2020 roku, dostępnych na stronie Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. pod adresem: <https://www.kir.pl/administracja/program-bezgotowkowy-dla-urzedow/informacja-o-programie/>.

Na dzień 31 grudnia 2017 r. liczba urzędów zgłoszonych do Programu wyniosła 1178, z czego 915 podpisało stosowną umowę. Z danych KIR S.A. wynika, że do końca grudnia 2017 r. w ramach Programu klienci zrealizowali ponad 203 tys. transakcji o wartości ponad 25,5 mln zł.

Do końca grudnia 2017 r. urzędy uczestniczące w Programie upowszechniania płatności bezgotówkowych w administracji publicznej mogły zgłaszać swój akces do konkursu organizowanego przez KIR S.A. pod hasłem „Warto bezgotówkowo”. Celem konkursu było wspieranie wizerunku urzędu jako miejsca udostępniającego nowoczesne formy płatności. Pięć zwycięskich urzędów będzie mogło wyposażyć wybrane przez siebie jednostki edukacyjne w nowoczesny sprzęt cyfrowy. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło w kwietniu 2018 r.

7.2.4. Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego

W lipcu 2017 r. została powołana Fundacja Polska Bezgotówkowa, która odpowiada za realizację Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego. W świetle porozumienia zawartego przez Związek Banków Polskich, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Visa oraz Mastercard, Fundacja będzie podejmowała działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych, upowszechniania i promocji obrotu bezgotówkowego a także promocji innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce.

Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego zakłada zwiększenie w ciągu 3 lat liczby terminali płatniczych POS o ok. 500 tys. sztuk. Program będzie finansowany z dedykowanego funduszu utworzonego przez banki, agentów rozliczeniowych oraz organizacje płatnicze, którego całkowita wielkość zgromadzonych środków wyniesie 600 mln zł. Zgodnie z założeniami, w ramach Programu dokonywana będzie refundacja kosztów instalacji i obsługi terminala płatniczego oraz kosztów prowizji transakcyjnych uczestników programu. Refundacją będą mogli zostać objęci mikroprzedsiębiorcy i mali przedsiębiorcy, którzy chcą rozpocząć przyjmowanie płatności za swoje towary i usługi za pomocą kart płatniczych. Warunkiem jest jednak, że w okresie 12 miesięcy przed przystąpieniem do Programu nie akceptowali oni płatności bezgotówkowych. Okres refundacji kosztów ponoszonych przez przedsiębiorców w związku z instalacją terminala płatniczego będzie wynosił 1 rok i będzie limitowany⁶³. Po upływie 12 miesięcy od przystąpienia do Programu obowiązywać zaczęły warunki umowne o charakterze rynkowym (dotyczące m.in. kosztu dzierżawy terminala, kosztu jego obsługi, wysokości opłaty MSC itp.). Zgodnie z założeniami, operacyjne uruchomienie Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego pod nazwą „Polska Bezgotówkowa” nastąpiło 8 stycznia 2018 r.

7.2.5. Kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”

W dniu 12 września 2017 r. została zainaugurowana kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”, której inicjatorem była Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, koordynatorem - Warszawski Instytut Bankowości, a partnerem głównym – Fundacja Cyberium, założona przez KIR S.A. Patronat honorowy objęło ówczesne Ministerstwo Rozwoju oraz Ministerstwo Finansów.

⁶³ Przedsiębiorca (punkt usługowy lub handlowy) nie ponosi jakichkolwiek kosztów związanych z posiadaniem terminala jak również kosztów związanych z realizacją transakcji, o ile nie przekroczy 100 tys. zł obrotu rocznie na jeden terminal w skali 12 miesięcy. Jeśli obrót przekroczy tę kwotę, przedsiębiorcy będą naliczane opłaty zgodnie z umową z agentem rozliczeniowym (źródło: <http://polskabezgotowkowa.pl/>).

Celem prowadzonej akcji edukacyjnej było budowanie świadomości korzyści ze stosowania bezgotówkowych instrumentów płatniczych oraz zachęcenie osób indywidualnych, przedsiębiorców i instytucji publicznych do aktywnego korzystania z płatności przelewem, telefonem i kartą.

Do kampanii przyłączyło się ponad 100 instytucji, m.in. banki, organizacje kartowe, sieci handlowe, firmy technologiczne, organizacje pozarządowe, uczelnie, samorządy terytorialne oraz media. Działania informacyjno-promocyjne, obejmujące także indywidualne aktywności partnerów, prowadzone były w dniach 16 – 20 października 2017 r. Na potrzeby kampanii uruchomiono specjalną stronę internetową (WartoBezgotowkowo.pl), na której udostępniono ponad 40 materiałów zawierających teksty eksperckie, infografiki, animacje i innego typu materiały graficzne dotyczące płatności bezgotówkowych. W ramach akcji przeprowadzono ponadto konkurs literacki oraz rysunkowy dla dzieci i młodzieży na wizję przyszłości płatności elektronicznych. Dzień Płatności Bezgotówkowych był oficjalnie obchodzony 19 października 2017 r. Tego dnia zorganizowano Forum Usług Płatniczych, na którym dokonano podsumowania dotychczasowych efektów kampanii oraz zaprezentowano raport „Postawy Polaków wobec form płatności” (szerzej o nim w pkt. 9.3).

7.3. Działania na rzecz SEPA

7.3.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Polskimi uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2017 r. było 27 banków na 65 działających (bez banków spółdzielczych).

Na koniec grudnia 2017 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 19 banków, tj. dla jednego banku mniej niż na koniec I półrocza 2017 r., które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR S.A. Rozrachunek STEP2 SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR S.A. z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec grudnia 2017 r. KIR S.A. wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2017 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 18 605 049 poleceń przelewu w standardzie SEPA (3 699 149 zleceń krajowych, 3 901 847 transgranicznych wysyłanych i 11 004 053 otrzymanych) o wartości 172,4 mld euro.

7.3.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

W ślad za wyrażoną przez Prezesa NBP w dniu 22 czerwca 2017 r. zgodą na wprowadzenie przez KIR S.A. zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir w zakresie wprowadzenia możliwości

rozliczania zleceń polecenia zapłaty SEPA oraz zmiany definicji zewnętrznego systemu rozliczeniowego, w NBP podjęto prace nad przygotowaniem odpowiedniej dokumentacji prawnej umożliwiającej świadczenie przez NBP usługi pośrednictwa w dostępie do systemu STEP2 w zakresie rozliczania zleceń polecenia zapłaty SEPA dla banków, uczestników systemu Euro Elixir. Ze względu jednakże na przesunięcie w czasie planów związanych z rozliczaniem zleceń SDD przez jedyny bank znany NBP potencjalnie zainteresowany skorzystaniem z pośrednictwa NBP w dostępie do systemu STEP2 w zakresie usługi rozliczeniowej SDD, działania mające na celu umożliwienie świadczenia przez NBP usługi pośrednictwa w dostępie do systemu STEP2 w zakresie rozliczania zleceń SDD zostały przesunięte w czasie do momentu zgłoszenia NBP takiej potrzeby przez zainteresowane banki.

Na koniec grudnia 2017 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowym SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami, na obszarze SEPA były 4 polskie banki, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) trzy polskie banki.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2017 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 2 716 poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1635 zlecenia krajowe, 38 transgraniczne wysyłane i 1043 otrzymane) o wartości 37,5 mln euro.

7.4. Działania w Zespole roboczym ds. innowacji finansowych (FinTech)

Powołany w styczniu 2017 r. przy Urzędzie Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF) *Zespół roboczy ds. rozwoju innowacji finansowych (FinTech)* zakończył w październiku 2017 r. opracowanie Raportu ze swoich prac, który zawiera m.in. rekomendacje do 85 barier zgłoszonych przez przedstawicieli instytucji rynku finansowego. Przedstawiciele NBP uczestniczyli w pracach ww. Zespołu oraz w pracach jego trzech podgrup: Systemowej, Płatniczej i Kapitałowej.

W skład *Zespołu roboczego ds. FinTech*, oprócz przedstawicieli UKNF i NBP, wchodziło 6 reprezentantów z sektora publicznego (ministerstw i urzędów centralnych) oraz przedstawiciele 15 instytucji reprezentujących podmioty rynkowe.

W Raporcie z prac ww. Zespołu zaznaczono, że wyniki jego prac wskazują, że największym problemem hamującym rozwój innowacji finansowych w Polsce jest brak pewności prawnej w zakresie innowacyjnych rozwiązań. Zespół ustalił, że organy nadzorcze i regulacyjne powinny w możliwie otwarty sposób informować uczestników rynku o swoich stanowiskach w odniesieniu do innowacyjnych produktów i usług oraz prowadzić z nimi efektywny dialog. W związku z powyższym Kierownictwo UKNF zdecydowało o podjęciu szeregu działań w zakresie wspierania rozwoju innowacji finansowych przez nadzór, w tym w szczególności o powołaniu dedykowanej komórki organizacyjnej ds. rozwoju innowacji finansowych oraz wdrożeniu koncepcji *Innovation Hub*, czyli procedury informacyjno-szkoleniowej, w ramach której nadzór podejmie działania informacyjne z obszaru regulacyjno-prawnego dla podmiotów sektora *FinTech*. W serwisie internetowym UKNF uruchomiona została również dedykowana podstrona internetowa poświęcona obszarowi *FinTech* wraz z odniesieniem do opisów realizowanych procesów licencyjnych i rejestrowych.

Raport przewiduje możliwość współpracy NBP z UKNF w przypadku ustanowienia efektywnego kanału komunikacji w zakresie rozwoju innowacji finansowych oraz zaleca przeanalizowanie propozycji innowacyjnych rozwiązań w zakresie *RegTech*⁶⁴, które mogą być zgłoszone przez uczestników rynku.

⁶⁴ Technologia regulacyjna *RegTech* jest zbiorem narzędzi informatycznych tworzonych przez uczestników rynku finansowego, umożliwiających wypracowanie wspólnego i jednolitego systemu sprawozdawczości oraz komunikacji, wykorzystywanego przez instytucje finansowe i organy publiczne (w tym organy nadzoru finansowego) wraz z ewentualnym udostępnieniem stronom dedykowanego interfejsu.

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na podstawie art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2018 r., poz. 145), Prezes NBP wydaje zgodę na prowadzenie systemu płatności oraz na dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania. Ponadto, na podstawie tej samej ustawy, Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania systemów płatności.

W II półroczu 2017 r. Prezes NBP wydał trzy decyzje dotyczące zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych.

Ponadto w tym okresie kontynuowane były prace związane z przeprowadzaniem oceny Krajowego Systemu Rozliczeń, tj. systemu płatności detalicznych prowadzonego przez First Data Polska S.A., pod kątem zgodności z zasadami zawartymi w dokumencie „*Principles for financial market infrastructures*” (PFMIs).

Pozostałe działania nadzorcze w II półroczu 2017 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów płatności. Podejmowane działania miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia przez operatorów systemów płatności zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Na podstawie art. 132 zm. ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych Prezes NBP wydaje zgodę na prowadzenie schematu płatniczego oraz na wprowadzenie zmian w zasadach jego funkcjonowania. Ponadto, na podstawie tej samej ustawy, Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych.

Działania nadzorcze w II półroczu 2017 r. w dużej mierze uwarunkowane były przepisami przejściowymi ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1997), odnoszącymi się do schematów płatniczych funkcjonujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w dniu wejścia z życie tejże ustawy. Na podstawie ww. przepisów Prezes Narodowego Banku Polskiego prowadził prace związane z oceną zasad funkcjonowania działających w Polsce czterostronnych schematów płatniczych podlegających nadzorowi innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub odpowiedniego organu Unii Europejskiej. Prezes NBP wydał jedną zgodę na prowadzenie schematu płatniczego.

W ramach bieżących działań nadzorczych Prezes NBP zakończył analizę zgodności zasad funkcjonowania schematów płatniczych z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 z dnia

29 kwietnia 2015 r. w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę (Dz. Urz. UE L 123 z 19.05.2015, str. 1). W oparciu o dokonaną analizę dokumentacji przekazanej przez podmioty, jak również informacji otrzymanych w ramach prowadzonej z nimi korespondencji, należy stwierdzić, iż wszystkie z podlegających ustawowemu obowiązkowi organizacje kartowe kształtują zasady prowadzonych przez nie systemów kart płatniczych w sposób zapewniający zgodność z przepisami ww. rozporządzenia w zakresie przewidzianym tymi przepisami⁶⁵.

Pozostałe działania nadzorcze w II półroczu 2017 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanych schematów płatniczych z wykorzystaniem informacji i danych statystycznych przekazywanych do NBP przez zarządzające schematami organizacje płatnicze, zgodnie z wymogami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 10 maja 2017 r. w sprawie funkcjonowania schematu płatniczego (Dz. U. z 2017 r. poz. 995).

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

Na mocy art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r., poz. 2003 z późn. zm.) Prezes NBP wydaje dla KNF opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 tej ustawy (usługa *acquiringu*), którą zamierza świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia KNF na jej świadczenie w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF przekazuje Prezesowi NBP kopię dokumentacji złożonej przez wnioskodawcę (tj. wniosek o wydanie zezwolenia wraz załącznikami), zgodnie z art. 61a ustawy o usługach płatniczych.

Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów, ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usługi *acquiringu*, ma na celu ocenę, czy usługa ta będzie świadczona w sposób sprawny i bezpieczny oraz zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.

W II półroczu 2017 r. KNF przekazała do opinii Prezesa NBP dwa wnioski o wydanie zezwolenia na świadczenie, w charakterze krajowej instytucji płatniczej, usługi, o której mowa w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych. Jedno z postępowań wszczętych wskutek złożenia ww. wniosków zostało zakończone jeszcze w II półroczu 2017 r. wydaniem pozytywnej opinii dotyczącej świadczenia usługi *acquiringu*, podczas gdy drugie postępowanie będzie kontynuowane w I półroczu 2018 r.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych

8.4.1. Wydawanie opinii

Podstawą prawną do wydania opinii Prezesa NBP w sprawach zmian w systemach rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych były przepisy art. 50 ust. 2 i art. 48 ust. 16 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie

⁶⁵ Komunikat informacyjny w tej sprawie został opublikowany na stronie internetowej NBP pod adresem: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/aktualnosci/wiadomosci_2017/2017-09-08.html.

instrumentami finansowymi⁶⁶, zgodnie z którymi zmiany w powyższych regulaminach wymagają zasięgnięcia przez KNF opinii Prezesa NBP.

W sierpniu 2017 r. Prezes NBP wydał jedną pozytywną opinię w sprawie wniosku KDPW S.A. o zatwierdzenie zmian w Regulaminie KDPW, zaś w grudniu 2017 r. Prezes NBP wydał dwie pozytywne opinie w sprawie wniosków KDPW_CCP S.A. w sprawie zmian w Regulaminie rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany) oraz w Regulaminie rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany). Zmiany te były związane głównie z wprowadzeniem możliwości odrębnego rejestrowania na kontach ewidencyjnych uczestnika bezpośredniego KDPW dłużnych papierów wartościowych oraz ze zobowiązaniem uczestników rozliczających na obu rynkach (tj. rynku niezorganizowanym i zorganizowanym) do przekazywania do KDPW_CCP S.A. informacji o ekspozycji względem wszystkich innych kontrahentów centralnych.

8.4.2. Prace związane z przygotowaniem oceny systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonego przez NBP

Zgodnie z art. 69 ust. 5 rozporządzenia CSDR, CDPW prowadzone przez banki centralne – członków ESBC powinny spełnić wymogi tego rozporządzenia nie później niż w terminie jednego roku od daty wejścia w życie regulacyjnych standardów technicznych przyjętych na mocy art. 17, 26, 45, 47, 48 i, w stosownych przypadkach, art. 55 i 59 rozporządzenia CSDR. Biorąc pod uwagę, że wszystkie spośród standardów technicznych wskazanych w art. 69 ust. 5 rozporządzenia CSDR weszły w życie w dniu 30 marca 2017 r., terminem na dostosowanie SKARBNET4, którego operatorem jest NBP, do wymogów rozporządzenia CSDR był dzień 30 marca 2018 r.

W związku z powyższym, w II półroczu 2017 r. w Departamencie Systemu Płatniczego NBP kontynuowano ocenę systemu SKARBNET4 w zakresie zgodności z wymogami rozporządzenia CSDR, która została zakończona przyjęciem przez Zarząd NBP w dniu 1 marca 2018 r. raportu pt. „Ocena systemu SKARBNET4 pod kątem spełniania wymogów rozporządzenia CSDR”. Przeprowadzone w ramach NBP analizy i ustalenia wykazały wysoki poziom zgodności systemu SKARBNET4 z wymogami rozporządzenia CSDR i wymogami rozporządzenia delegowanego 2017/392. Na bazie wyników oceny systemu SKARBNET4 NBP wprowadził niezbędne zmiany dostosowujące w dokumentacji systemu, w wyniku czego do dnia 30 marca 2018 r. została zapewniona pełna zgodność systemu SKARBNET4 we wszystkich obszarach jego działalności z ww. wymogami prawa unijnego⁶⁷.

8.4.3. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.

Wejście w życie w dniu 30 marca 2017 r. standardów technicznych do rozporządzenia CSDR oznacza, że od tego dnia zaczął biec sześciomiesięczny termin dla obecnie funkcjonujących CDPW (z wyjątkiem CDPW prowadzonych przez banki centralne – członków ESBC) na złożenie wniosków o wydanie zezwoleń wymaganych przez rozporządzenie CSDR.

⁶⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1768 z późn. zm.,

⁶⁷ Komunikat informacyjny w tej sprawie został opublikowany na stronie internetowej NBP pod adresem: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/SKARBNET4/komunikaty/csd.html>.

W związku z powyższym w dniu 29 września 2017 r. KDPW S.A. złożyła wniosek do KNF o udzielenie zezwolenia na działalność centralnego depozytu papierów wartościowych, co zainicjowało formalny proces autoryzacyjny, zgodnie z przepisami rozporządzenia CSDR.

8.5. Bezpieczeństwo i odporność cybernetyczna infrastruktury rynku finansowego

W 2017 r. NBP uczestniczył w przygotowanym i koordynowanym przez Europejski Bank Centralny badaniu ankietowym dotyczącym odporności cybernetycznej podmiotów stanowiących infrastrukturę systemu płatniczego. W związku z tym, w II półroczu 2017 r. została przeprowadzona ocena poziomu dojrzałości w obszarze odporności cybernetycznej dwóch podmiotów prowadzących w Polsce systemowo ważne systemy płatności (NBP i KIR S.A.). W obu przypadkach badanie wykazało, iż podmioty te charakteryzują się wysokim poziomem dojrzałości w obszarze odporności cybernetycznej. Ponadto NBP, we współpracy z KNF, zainicjował w 2017 r. przeprowadzenie oceny operatorów funkcjonujących w Polsce systemów rozrachunku i systemów rozliczeń papierów wartościowych.

Ocena działań nadzorczych w II półroczu 2017 r.

W zakresie krajowej infrastruktury systemów płatności działania nadzorcze skupiały się na opiniowaniu zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych, a także na dokonywaniu oceny cyberodporności wybranych systemów płatności.

Działania nadzorcze NBP dotyczące rynku schematów płatniczych koncentrowały się na dokonywaniu ocen zasad funkcjonujących na terytorium RP schematów płatniczych w zakresie określonym w nowych przepisach ustawy o usługach płatniczych.

W zakresie krajowej infrastruktury rozliczeniowo-rozrachunkowej rynku kapitałowego działania nadzorcze skupiały się na ocenie prowadzonego przez NBP systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 pod kątem jego zgodności z rozporządzeniem CSDR, jak również na analizie i opiniowaniu zmian w zasadach funkcjonowania systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.

Podobnie jak w poprzednich okresach działania nadzorcze dotyczyły także bieżącego monitorowania funkcjonowania wszystkich ww. systemów.

Ponadto w dniu 7 grudnia 2017 r. Zarząd NBP przyjął *Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego za 2016 rok*, który jest pierwszym zbiorczym opracowaniem na temat nadzorowanej przez NBP infrastruktury rynku płatniczego oraz działań nadzorczych podejmowanych przez NBP w tym zakresie. Zawarto w nim syntetyczną informację na temat funkcjonowania w 2016 r. systemów płatności, systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych oraz usługi acquiringu, objętych nadzorem NBP. Prowadzone przez NBP w tym okresie działania nadzorcze zaprezentowano przez pryzmat informacji i danych statystycznych obrazujących rozwój systemu płatniczego w Polsce. Opracowanie w skróconej wersji jest dostępne na stronie internetowej NBP.⁶⁸

⁶⁸ <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/nadzor/Raport-o-nadzorze-sytemowym-2016.html>.

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim

Narodowy Bank Polski w drugim półroczu 2017 r. kontynuował prace w ramach badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim. Badanie to jest oparte na badaniu kosztów instrumentów płatniczych, przeprowadzonym w latach 2009-2012 pod kierunkiem Europejskiego Banku Centralnego, w którym wzięło udział 13 państw z Unii Europejskiej. Wyniki tego szeroko zakrojonego projektu EBC zostały przedstawione w opublikowanym na stronie internetowej EBC w 2012 r. opracowaniu pt. „*The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective*”⁶⁹. Ważnym punktem odniesienia jest także badanie przeprowadzone w 2007 r. przez Bank Norwegii, którego wyniki zostały opublikowane w 2009 r. w raporcie pt. „*Costs in the Norwegian Payment System*”⁷⁰.

W drugim półroczu 2017 r. zakończono proces zbierania danych od banków oraz infrastruktury płatniczej. W ramach tego procesu, DSP przeprowadzał wieloetapową weryfikację otrzymanych danych na temat kosztów i przychodów instrumentów płatniczych, wymagającą licznych konsultacji z przedstawicielami ww. podmiotów. Weryfikacja ta obejmowała sprawdzanie otrzymanych danych m.in. pod kątem ich zakresu i zgodności z danymi NBP na temat liczby i wartości transakcji oraz spełniania założeń badania. Ponadto było realizowane zadanie polegające na ostatecznym uzgadnianiu danych z perspektywy controllingu. W grudniu 2017 r. rozpoczęto prace związane z agregowaniem zgromadzonych danych jednostkowych oraz ich ekstrapolacją na cały sektor przedsiębiorstw handlowo-usługowych, sektor bankowy oraz sektor obejmujący infrastrukturę płatniczą. Finalizacja ekstrapolacji danych przewidywana jest na kwiecień 2018 r., natomiast ukończenie raportu z badania na koniec pierwszej połowy 2018 r. Pełna informacja nt. zaawansowania prac nad badaniem została przygotowana na posiedzenie Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 18 grudnia 2017 r. w ramach materiału pn. *Informacja na temat stanu prac w ramach Projektu badawczego w zakresie kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim*.

Wyniki tego pierwszego w Polsce tak kompleksowego badania powinny przyczynić się do uzyskania ważnych szacunków dla polskiego rynku płatniczego w zakresie kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych, ponoszonych przez poszczególne najważniejsze strony łańcucha płatności. Badanie to będzie miało także znaczenie dla całej polskiej gospodarki, ponieważ finalnie ma umożliwić oszacowanie całkowitych kosztów płatności.

9.2. Badanie czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski

W okresie 21 września 2016 r. – 28 listopada 2016 r. na zlecenie NBP przeprowadzono badanie dotyczące czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski. Badanie

⁶⁹ H. Schmiedel, G. Kostova, W. Ruttenberg, *The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective*, Occasional Paper Series No 137, www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf.

⁷⁰ O. Gresvik, H. Haare, Norges Bank, *Costs in the Norwegian payment system*, Staff Memo 4/2009, http://www.norges-bank.no/Upload/Publikasjoner/Staff_Memo/2009/Staff_Memo_0409.pdf.

zostało zrealizowane na grupie reprezentatywnej 1000 gospodarstw domowych w Polsce. Obejmowało ono badanie ankietowe przeprowadzone metodą CAPI i siedmiodniowe badanie dziennikowe⁷¹.

Badanie wykazało wysoki poziom ubankowienia polskiego społeczeństwa na poziomie 88,4%, mierzonym udziałem posiadaczy co najmniej jednego konta w banku lub SKOK. Wśród tej części dorosłych respondentów 83,6% posiada kartę debetową lub kredytową.

Wysoki poziom ubankowienia idzie w parze z dużą powszechnością wykorzystywania gotówki: 53,9% codziennych transakcjach było realizowanych za pomocą gotówki, co stanowi wartościowo 40,7%. Średnia tygodniowa częstotliwość płacenia gotówką wynosi 4,5 razy, 3,6 razy kartą, zaś 0,3 razy innymi instrumentami. Powszechność gotówki dotyczy szczególnie płatności niskokwotowych do 20-40 zł, np. płatności do 10 zł było w 80% przypadków realizowane gotówką.

Użycie gotówki różni się w poszczególnych regionach Polski. Największym, deklarowanym użyciem gotówki w wydatkach charakteryzowały się regiony wschodni, północny i południowy (ponad 40%). Regiony z najmniejszym użyciem to północno-zachodni i południowo-zachodni (ok. 30%).

Geograficzne zróżnicowanie użycia gotówki jest efektem różnic społeczno-demograficznych mieszkańców regionów, poziomów rozwoju sieci bankomatów i oddziałów banków, sposobów korzystania z wynagrodzeń (wypłata ich w formie gotówki), poziomów ubankowienia mieszkańców rozwoju sieci akceptacji kart płatniczych.

Nie bez znaczenia jest również czynnik behawioralny związany z różnym postrzeganiem gotówki w regionach jako czynnika pełniącego funkcje kontrolne, jako środka przezornościowego, z punktu widzenia jej bezpiecznego używania.

W skali całego kraju czynniki skłaniające do używania gotówki to: łatwość posługiwania się, możliwość transakcji niskokwotowych i kontrola wydatków.

Niebagatelny czynnik istotnie wpływającym na powszechność używania gotówki jest ryzyko posługiwania się nią, które przez respondentów zostało ocenione na poziomie średnim (2,87 w skali 1-5).

Prawie 1/3 Polaków używa gotówkę, jeśli tylko posiada ją w portfelu. W takich przypadkach stosują dwie reguły płacenia gotówką: (1) wydają jak najmniej monet i banknotów podczas zapłaty (tzw. reguła najmniejszego wysiłku), (2) wydają jak najwięcej monet i banknotów (tzw. opróżnianie portfela). Stosowanie tych reguł potwierdzają analizy składu portfela respondentów. Wynika z nich również, że w portfelu posiadamy średnio 17,3 szt. monet o wartości 10,2 zł i 3,4 szt. banknotów o wartości 154 zł. Najczęściej zaobserwowano 13 szt. monet o wartości 7 zł i 3 szt. banknotów o wartości 50 zł. Analiza porównawcza struktury nominalowej gotówki w portfelu wykazała, że nie odzwierciedla ona struktury nominalowej

⁷¹ Wyniki badania zostały zaprezentowane w „Raporcie z badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w Polsce”, opublikowanym w dniu 1 września 2017 r. na stronie NBP pod adresem: <http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot-gotowkowy/raport-gotowka-2016.pdf>.

obiegu, wskazując na istnienie tezauryzacji dla banknotów wysokich nominałów i gubienia monet o nominałach najniższych.

Gotówkę pobieramy przede wszystkim z bankomatów nawet wtedy, gdy posiadamy ją w portfelu. Wyплаты regularne z bankomatów deklaruje 65,9% ankietowanych. Największe kwoty gotówki pobierane są w kasach banków (średnio 1151 zł) i na poczcie (średnio 804 zł), najmniejsze zaś w formie cash back (średnio 91 zł). Najczęstszym powodem wypłacania gotówki w bankomacie i w kasie banku jest potrzeba dokonania zakupów. Na drugim miejscu jest powód związany z potrzebą utrzymywania minimalnej ilości gotówki w portfelu, wskazywaną w większości na poziomie 50 zł. Kwota ta rośnie wraz z przesuwaniem się z północy na południe Polski. Najczęściej wskazywanym dniem wypłaty jest piątek, zaś tygodniem – ostatni w miesiącu.

Najczęściej bankomat, z którego pobieramy gotówkę, jest zlokalizowany w oddziałach banków, na osiedlach i hipermarketach. Im są one bliżej, tym chętniej korzystamy z gotówki, przy czym w takich przypadkach nie wypłacamy zbyt dużych kwot, co ma swoje przełożenie na niższą wartość gotówki w portfelu. Większemu wykorzystywaniu gotówki sprzyjają również inne okoliczności, takie jak m.in. udział gotówki w przychodach jakie otrzymujemy. Im jest on większy tym z oczywistych względów nie korzystamy tak często z bankomatów.

Prawie 1/5 Polaków otrzymuje wynagrodzenie co najmniej w części w gotówce z największym odsetkiem takich przypadków w regionie północnym. Ok. 2/3 emerytur i rent otrzymywanych jest w podobnej postaci. Polacy otrzymujący swoje przychody na konto w większości wypłacają je w miarę potrzeby w postaci gotówki z największym odsetkiem takich osób w regionie południowo-zachodnim.

9.3. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności”

We wrześniu 2017 r. instytut badawczy ARC Rynek i Opinia, na zlecenie eService Sp. z o.o., przeprowadził badanie dotyczące preferencji wyboru form płatności pt. „Postawy Polaków wobec form płatności”. Badanie zostało zrealizowane na grupie polskich internautów w wieku 18-55 lat przy użyciu metody CAWI (Computer Assisted Web Interview) na panelu internetowym będącym własnością ARC Rynek i posiadającym około 55 tys. panelistów.

Głównym celem badania było zbadanie świadomości Polaków względem obrotu bezgotówkowego oraz pozostałych form płatności⁷². Z badania wynika, że w analizowanym okresie ponad połowa respondentów preferowała płatności bezgotówkowe, z czego najczęściej byli to mężczyźni oraz osoby w wieku 35-44 lata. Płatność gotówką wybierało 31% polskich internautów, najczęściej w wieku 18-24 lata oraz mieszkańcy wsi.

Respondenci ocenili, że karty płatnicze są najbardziej znaną formą płatności. W dalszej kolejności znalazła się gotówka, płatności mobilne oraz przelewy bankowe. Wybierając płatność kartą, polscy internauci zwracali uwagę przede wszystkim na wygodę (51%) oraz szybkość tej metody (17%). Płatność gotówką

⁷² J. Seklecka, Płatność telefonem coraz popularniejszą formą zapłaty bezgotówkowej - informacja prasowa

wybierała nieco ponad jedna trzecia respondentów, najczęściej z powodu braku innej możliwości (32%), ale także z uwagi na wygodę (17%) oraz chęć kontrolowania wydatków (9%).

Ponad połowa internautów postrzegała płatności bezgotówkowe za bardziej innowacyjne, wygodne, szybkie oraz cechujące się łatwością obsługi. Natomiast respondenci korzystający z płatności gotówkowych wybierali tę metodę najczęściej z powodu jej niezawodności, odpowiedzialności oraz bezpieczeństwa transakcji.

Wyniki badania ujawniły także, że wydatki do kwoty 10 zł ponad połowa Polaków opłacała gotówką, natomiast preferowaną metodą płatności dla kwot powyżej 1000 zł była płatność bezgotówkowa. W przedziale do 10 do 100 zł nieco ponad połowa respondentów wybierała „czasem płatność bezgotówkową, a czasem płatność gotówką”. Płacąc za zakupy w polskich sklepach internetowych oraz opłacając rachunki (prąd, gaz, woda, czynsz), Polscy internauci najchętniej korzystali z płatności bezgotówkowych (63%). Płatność gotówką wybierana była w przypadku opłacania prac ekipy remontowej (55%) oraz wręczania prezentów (69%). Warto nadmienić, że zdaniem ponad połowy respondentów wybór metody płatności w sklepach spożywczych oraz w przypadku zakupu ubrań był dokonywany pomiędzy gotówką a płatnością bezgotówkową.

W raporcie eService społeczeństwo podzielono na 6 segmentów w zależności od podejścia do preferowania gotówki oraz płatności bezgotówkowych. Są to segmenty:

- optymalnych (24%),
- zamożnych (19%),
- sceptyków (16%),
- marzycieli (15%),
- królów życia (13%),
- gospodarnych (12%).

Pierwsza grupa charakteryzowała się świadomym zarządzaniem pieniędzmi, polegającym głównie na korzystaniu z promocji, planowaniu wydatków oraz inwestycjach. „Optymalni” częściej pochodzili z największych miast oraz zajmowali się domem. Był to segment preferujący płatności gotówkowe (58%), a jednocześnie przejawiający najbardziej pozytywny stosunek do usług bankowych oraz niewykazujący problemów z gromadzeniem oszczędności.

Kolejną grupą respondentów byli „zamożni”, czyli osoby najczęściej w wieku 35-44 lata (39%), o wyższym wykształceniu (40%), mające stałą pracę (67%) oraz żyjące w przekonaniu o stabilności sytuacji własnego gospodarstwa domowego. Segment ten spośród wszystkich wymienionych cechował się największą preferencją korzystania z płatności bezgotówkowych (68%) oraz najmniejszą chęcią korzystania z gotówki (17%). W tej grupie 40% respondentów deklarowało, że korzysta z gotówki co najmniej raz dziennie. Ponadto prawie wszyscy przedstawiciele zamożnych wskazywali, że posiadają przy sobie minimum jedną kartę płatniczą.

Trzecią grupą polskich internautów biorącą udział w badaniu byli „sceptycy”, stroniący od inwestowania oraz trzymający najchętniej pieniądze w domu. Najliczniejszą grupę wśród sceptyków stanowiły osoby w wieku 45-55 (33%), żyjące w gospodarstwach dwuosobowych i pracujące dorywczo lub pozostające bez pracy

(bezrobotni). Osoby zaklasyfikowane do tej grupy preferowały płatności gotówkowe w takim samym stopniu jak płatności bezgotówkowe (41%). Warto nadmienić, że sceptycy mieli najbardziej negatywny stosunek do usług bankowych i trudności z oszczędzaniem oraz nie lubili poruszania tematyki pieniędzy.

Największy odsetek osób najmłodszych w wieku 18-24 lata (33%) stanowili „marzyciele”, wśród których osoby uczące się lub studiujące stanowiły 25%, w tym większość mężczyzn (63%). Prawie połowa osób z tej grupy deklarowała, że preferuje płatności bezgotówkowe. Marzyciele zazwyczaj posiadali jedną kartę płatniczą (54%).

Z kolei „królowie życia” stanowili grupę preferującą w 48% gotówkę, którą wydawała szybko i bez kontroli. Ponadto, 53% respondentów należących do tego segmentu kilka razy dziennie korzystało z gotówki. Osoby należące do tej grupy wskazywały, że pracują dorywczo i mają negatywny stosunek do usług bankowych.

Najmniej liczną grupą respondentów byli „gospodarni”. Osoby te deklarowały, że na co dzień muszą bardzo oszczędnie gospodarować budżetem i najczęściej wydają wszystkie pieniądze na wydatki stałe, pozostawiając sobie bardzo ograniczony budżet na inne potrzeby. Ponadto wskazywały, że nie układają planów finansowych, a zajmowanie się pieniędzmi sprawia im najmniej przyjemność. W tej grupie ponad połowa respondentów preferowała usługi bezgotówkowe, natomiast 34% respondentów płatności gotówkowe.

9.4. Badanie pt. „Rynek płatności detalicznych w Polsce. Zasięg akceptacji – Wolumeny transakcji – Szanse dla innowacji”

W grudniu 2017 r. firma POLASIK Research wydała raport pt. *„Rynek płatności detalicznych w Polsce. Zasięg akceptacji – Wolumeny transakcji – Szanse dla innowacji”*, zawierający wyniki badania na temat rynku płatności detalicznych w Polsce⁷³. Badanie empiryczne, na podstawie którego opracowano raport, zostało zrealizowane przez firmę POLASIK Research we współpracy z agencją badawczą KANTAR TNS na próbie kwotowo-losowej 1631 podmiotów. Badanie zostało przeprowadzone metodą CATI w okresie: sierpień-grudzień 2016 r. Ponadto zastosowano ważenie próby do struktury populacji generalnej, mające na celu umożliwienie wyciągnięcia wniosków odnoszących się do całego sektora handlu i usług detalicznych. Głównym celem badania było kompleksowe zbadanie stanu i potencjału rozwoju rynku płatności detalicznych w Polsce. Do celów szczegółowych należało ustalenie zasięgu metod płatności, oszacowanie ich liczby i wartości, w tym wartości transakcji gotówkowych, przedstawienie luk rynkowych oraz identyfikacja stymulantów i barier dla rozwoju sieci akceptacji kart płatniczych. Do przygotowania raportu zostały wykorzystane dodatkowe źródła danych m.in. bazy GUS, wywiady KANTAR TNS, dane Narodowego Banku Polskiego oraz Ministerstwa Finansów.

W badaniu wyodrębniono 4 segmenty rynku: sprzedaż fizyczną, e-commerce, płatności za rachunki (w tym płatności na rzecz wierzycieli masowych) oraz płatności w administracji. Ponadto zaprezentowano zagadnienia oraz dane dotyczące luk w akceptacji kart płatniczych.

⁷³ M. Polasik, *Rynek płatności detalicznych w Polsce. Zasięg akceptacji – Wolumeny transakcji – Szanse dla innowacji*, Raport badawczy POLASIK Research, 2017.

Zgodnie z wynikami badania, liczba terminali EFT-POS na przestrzeni lat wykazywała tendencję rosnącą i na koniec 2016 r. wynosiła 535,4 tys. urządzeń. Najwięcej terminali płatniczych posiadały podmioty z branży mniejszych sklepów spożywczych (110,7 tys. urządzeń), nieco mniej super- i hipermarkety (79,4 tys.) oraz podmioty prowadzące pozostałą działalność handlową (65,2 tys.). Wyróżniającymi się branżami były także gastronomia oraz sklepy z odzieżą i obuwiem (w przypadku każdej z nich nieco poniżej 50 tys.). Natomiast najmniej terminali było w branży produktów dostarczanych elektronicznie oraz w administracji. Wraz ze wzrostem liczby terminali nastąpił także wzrost liczby oraz wartości transakcji dokonywanych kartami płatniczymi na terminalach. W 2016 r. liczba transakcji wynosiła 3 061 mln, natomiast wartość 202 mld zł.

Oszacowano również liczbę aktywnych podmiotów prowadzących działalność handlowo-usługową na 914 tys. Najliczniejszą grupą były podmioty zatrudniające od 0-9 pracowników (894,7 tys.), a najmniejszą zatrudniające ponad 250 pracowników (0,9 tys.). Prawie 95% podmiotów stanowiły przedsiębiorstwa zajmujące się sprzedażą fizyczną.

Z badania wynika ponadto, że najpowszechniej akceptowaną formą płatności była gotówka (akceptowana przez prawie wszystkie podmioty funkcjonujące na rynku). Na drugim miejscu znalazł się przelew bankowy akceptowany przez $\frac{3}{4}$ podmiotów. Należy jednak zaznaczyć, że tak wysoki szacunkowy udział tej metody wynikał głównie z tego, że akceptowanie przelewu bankowego było ograniczone do wybranych typów transakcji lub grup klientów. Karta płatnicza była akceptowana przez $\frac{1}{4}$ podmiotów, natomiast płatności mobilne w około 15%. Pozostałe metody takie jak karty podarunkowe, kredyty ratalne, bony towarowe, karty paliwowe itp. były akceptowane przez mniej niż 5% podmiotów.

Szacuje się, że 85% podmiotów posiadało kasy fiskalne. Najwięcej podmiotów, prawie 100%, deklarujących posiadanie kasy fiskalnej należało do grupy przedsiębiorstw zatrudniających ponad 250 pracowników, a najmniej do grupy podmiotów o wielkości zatrudnienia zdefiniowanej jako 0-1 pracowników. Zaskakującym jest fakt, że aż 5% podmiotów ogółem zadeklarowało nieposiadanie kasy fiskalnej pomimo takiego obowiązku.

Na uwagę zasługuje fakt, że we wszystkich badanych fizycznych punktach sprzedaży dokonano 68% liczby transakcji przy użyciu gotówki, przy użyciu karty płatniczej 18%, zaś przelewem bankowym 12%. Wśród podmiotów akceptujących karty płatnicze transakcje gotówkowe stanowiły dwie trzecie liczby wszystkich transakcji, karty 27% transakcji, natomiast przelewy bankowe 5% transakcji. Wśród podmiotów nieakceptujących kart płatniczych prawie $\frac{3}{4}$ stanowiły transakcje gotówkowe, a $\frac{1}{4}$ przelewy bankowe. W przypadku wartości transakcji największy udział miała również gotówka, jednak jej udział w porównaniu do 2012 r. zmniejszył się o 11 p.p. do poziomu 54%. Udział przelewów bankowych oraz kart płatniczych kształtował się w 2016 r. na poziomie nieco ponad 20%.

Motywy akceptacji kart płatniczych były silnie zróżnicowane branżowo. Oszacowano, że głównymi przyczynami akceptacji tej metody płatności były: chęć przyciągnięcia do sklepu nowych klientów (48%) oraz wymagany na rynku standard obsługi (44%). Z kolei wśród przyczyn nieakceptowania kart płatniczych wskazywanych przez respondentów zidentyfikowano: niewielkie zainteresowanie ze strony klientów (51%), niewielkie korzyści dla działalności (42%) oraz wysokie koszty związane z eksploatacją (34%). Z badania wynikało, że karty płatnicze były metodą, którą podmioty były najbardziej zainteresowane w kontekście wprowadzenia jej do końca 2017 r. (29%). Na drugim miejscu znalazły się mPOSy (24%), a następnie płatności

mobilne BLIK lub PeoPay (19%). Warto dodać, że podmioty były najmniej zainteresowane wprowadzeniem usługi dotyczącej odroczenia płatności (15%). Ponad 2/3 podmiotów nieakceptujących kart nie było zainteresowanych wprowadzeniem takiej możliwości.

W badaniu POLASIK Research została również zaprezentowana analiza luk w akceptacji poszczególnych metod płatności. Luka w akceptacji kart płatniczych mierzona była liczbą aktywnych podmiotów nieakceptujących płatności kartowych w fizycznych punktach sprzedaży. Takich podmiotów (aktywnych, które nie akceptowały płatności kartą) było 692,3 tys., w tym 3/4 działających w branżach usługowych. W badaniu zostały wyróżnione następujące rodzaje luk w akceptacji wg stanowisk sprzedaży:

- luka fiskalna – stanowiąca liczbę stanowisk sprzedaży w przedsiębiorstwach nieposiadających kas fiskalnych i nieakceptujących kart płatniczych,
- luka ekstensywna – oznaczająca liczbę kas fiskalnych w punktach sprzedaży, które nie akceptują kart płatniczych,
- luka intensywna – będąca liczbą kas fiskalnych bez terminala EFT-POS w punktach sprzedaży akceptujących karty płatnicze,
- liczba terminali EFT-POS, w których luka akceptacji nie występuje.

Ogólna liczba stanowisk sprzedaży została oszacowana na 1 716 tys. Największą luką była luka ekstensywna obejmująca 747 tys. stanowisk, natomiast liczba terminali EFT-POS kształtowała się na poziomie 535 tys. W dalszej kolejności znalazły się luka fiskalna i intensywna. W przypadku stacjonarnych stanowisk sprzedaży, których liczbę oszacowano na 1 369 tys., największą lukę stanowiła luka ekstensywna – 598 tys., zaś najmniejszą luka intensywna – 89 tys. Natomiast w przypadku ruchomych stanowisk sprzedaży, których liczbę oszacowano na poziomie 301 tys., luka fiskalna i luka ekstensywna stanowiły odpowiednio 157 tys. oraz 131 tys. urządzeń, a dostępne terminale EFT-POS oszacowano na 13 tys. Luki intensywnej nie zidentyfikowano w tym zakresie.

Wykaz stosowanych skrótów

CCP – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących

CDPW – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych

CSDR - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012

DCA – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne

DSP – Departament Systemu Płatniczego NBP

EACHA – *European Automated Clearing House Association* (Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych)

EBA – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego

EBC – Europejski Bank Centralny

EMIR – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji

EMV – *Europay, MasterCard, VISA* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem

ESMA - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych

HCE - *Host Card Emulation* – technologia umożliwiająca dokonanie płatności zbliżeniowo telefonem

IRGiT S.A. – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.

IRGiT SRF – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.

ITS - *Implementing Technical Standards* - regulacyjne standardy wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA

KDPW S.A. – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KDPW_CCP S.A. – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępnie w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego

KE – Komisja Europejska

KGU SORBNET2 – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2

KIR S.A. – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

MF – Ministerstwo Finansów

NBP – Narodowy Bank Polski

NFC - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych

PFMIs – *Principles for financial market infrastructures* – Zasady dotyczące infrastruktury rynku finansowego

PLN – złoty

POS – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy

p.p. – punkt procentowy

PSD2 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE

P2P – *person to person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

RTS – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne i wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA

SCA - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SIM - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem

SKARBNET4 – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.

SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – nowa generacja systemu SORBNET, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2S – **TARGET2-Securities** – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

UE – Unia Europejska

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego	16
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	16

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w tys. sztuk)	20
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w bln zł)	21
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017	21
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2017 (w mln zł)	22
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	27
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	27
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	28
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2017 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	28
Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2017	31
Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2003 r. (w mln sztuk)	32
Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2004 r. (w zł)	33
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. (w tys. sztuk)	35
Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. (w euro)	35
Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.	37
Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.	37
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.	39
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia (w zł) zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)	39
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu półroczach od 2015 r.	40

Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2016 r.	41
Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	43
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	43
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2015 r.	44
Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2016 r.	45
Wykres nr 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)	48
Wykres nr 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)	48
Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w okresie trzech kolejnych półroczy od II półrocza 2016 r.	49
Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I i II półroczu 2017 r.	50
Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy	51
Wykres nr 29. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2017 r.	53
Wykres nr 30. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2017 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)	54
Wykres nr 31. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2017	57
Wykres nr 32. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2017	57
Wykres nr 33. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2017	60
Wykres nr 34. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2017	60
Wykres nr 35. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2017 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)	61
Wykres nr 36. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2017 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)	62
Wykres nr 37. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2017	66
Wykres nr 38. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005-2017	66
Wykres nr 39. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2017	67
Wykres nr 40. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2017	69

Wykres nr 41. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2017 (w mln zł).....	69
Wykres nr 42. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2008 r.....	70
Wykres nr 43. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w mln).....	71
Wykres nr 44. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w mld zł).....	72
Wykres nr 45. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od 2008 r. (w zł).....	73
Wykres nr 46. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017.....	74
Wykres nr 47. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017 (w zł).....	74
Wykres nr 48. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.....	76
Wykres nr 49. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	76
Wykres nr 50. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	77
Wykres nr 51. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	78
Wykres nr 52. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	78
Wykres nr 53. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	79
Wykres nr 54. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	80
Wykres nr 55. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.....	80
Wykres nr 56. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2010 r.....	82
Wykres nr 57. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	82
Wykres nr 58. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	83
Wykres nr 59. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	83
Wykres nr 60. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2017 r.	85
Wykres nr 61. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2017.....	86
Wykres nr 62. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.....	88
Wykres nr 63. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.	89
Wykres nr 64. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.	90
Wykres nr 65. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.....	90
Wykres nr 66. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec drugiego półrocza 2010 r. oraz 2017 r.	91

Wykres nr 67. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2010 r.	92
Wykres nr 68. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych	93
Wykres nr 69. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych	93
Wykres nr 70. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od I półrocza 2011 r.	94
Wykres nr 71. Średnia dzienna liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.	94
Wykres nr 72. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)	95
Wykres nr 73. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.	95
Wykres nr 74. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.	96
Wykres nr 75. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	97
Wykres nr 76. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	98
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	98
Wykres nr 78. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2009 – 2017	102
Wykres nr 79. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	103
Wykres nr 80. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I i II półroczu 2017 r. – dane od banków	104
Wykres nr 81. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków ..	105
Wykres nr 82. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I i II półroczu 2017 r. – dane od banków	106
Wykres nr 83. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 – dane od agentów rozliczeniowych	107
Wykres nr 84. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2009 – 2017 – dane od agentów rozliczeniowych	107
Wykres nr 85. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2007-2017 (w mld zł).....	109
Wykres nr 86. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2007-2017 (w %).....	110
Wykres nr 87. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2007 - 2017 (w mld zł) 111	
Wykres nr 88. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2007 - 2017 (w %).....	112

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2017 r.	22
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2017 r..	23
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2017 r.	29
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2017 r.	29
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I oraz w II półroczu 2017 r.....	33
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2017 r.	36
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2017 r.....	41
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2017 r.	45
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2017 r.	52
Tabela nr 10. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r.	55
Tabela nr 11. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2017 r.	55
Tabela nr 12. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2017 r. i grudnia 2017 r.....	64
Tabela nr 13. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2017.....	65
Tabela nr 14. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2017.....	68
Tabela nr 15. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2006-2017	87

www.nbp.pl

